

1990eko azaroak 11 — 1.312. zenbakia — 175 pezeta (BEZ barne) / 10 libera

ARGIA

NAFARROAKO GOBERNUAK
EUSKAL IRRATIAK
ISILDU

EKO ALTZA
Larratxo ibilbidea, 96 zbk.
ALTZA

**AUTO SERVICIO
DURANGO**
Retentxu kalea 30
DURANGO

**MERKEK
IGLESIAS**
TRINTXERPE

EKO AIETE
Grupo Etxadi. Telf.: 21 14 88
AIETE. DONOSTIA

**S.JUAN BAUTISTA
Kooperatiba**
Villas auzoa. Telf.: 55 01 99
HERNANI

SUPER AMARA
Isabel II.a, 16 zbk. Telf.: 46 11 77
DONOSTIA

BETI MERKEK
Loiola kalea 12.
DONOSTIA

EKO ASTEASU
Keelavite poligonoa 2/g.
Telf.: 69 25 26. ASTEASU

**AUTOSERVICIO
VILLALBA**
Urkizu, 13. Telf.: 12 05 73-71 61 60
San Juan, 9. Telf.: 70 26 38
EIBAR

EKO TOLOSA
TOLOSA

Vivodist

Ejerzitorik ez (ez euskalduna ez espainola)

BESTE azaroaren 10 bat hurbil dugu, eta bonbo txatxu batek gazte ugariren destinua zuzendu eta kateatuko du. Berririo ere «recluta», «region militar», «lealtad», «servicio por dios»... hi-

tzek gazte hoi oraina eta geroa bahitzeko; konstituzioa lejitimatzuten guztien laguntzarekin, gu guztion «defentsarako» den ejerzitotoak bahitzeko ditu; inongo sasi demokraziak onar lezakeen deliturik salagarriena. Eta beste urte batez azken orduko sasi-antimilitaristek, PNV, EA, EE, Jarrai kasu, guztiz «sentikor» eta gazteekiko «el-

kartasuna» adieraziz agertuko dira, lehenengo hirurek Madrileko legebiltzarrean daramaten politikarekin ejerzito honen eta beste edozein ejerzitoren esistentzia legeztatu eta lejitimatzuten bitartean, eta Jarraik berriz ejerzito honi ez eta besteari bai deihadar dagion bitartean, hots, zalantzarik ez guztiek buruan duten biharko euskal estatu horretan, euskal agintea, burokrazia, polizia eta euskal espetxeak, euskal hostiak egongo diren neurrian, euskal ejerzito bat sustengatuko dutela, gaur egun espainolek erasotzen gaituzten moduan, bihar hoiek erasotu eta kateatuko gaituztela.

Bako

Jose Inazio Galagarrari erantzuna

JOAN den asteko aldizkarian, azaroak 4eko 1.311 zenbakian, azaldutako Jose Ignazio Galarragaren eskutitzari erantzuna eman nahi diogu.

1.—Politika alorreko «Gordetzekoak» sailean 1.308. zenbakian argitaratutako informazioa ez zen ezer ziurtatzen. Tolosan «zabaldutako» izena

aipatu eta «omen» hitza erabili bait genuen.

2.—Donostiako PPko egoitzera deitu eta gazte batzuekin harremanetan ari zirela baieztatu ziguten, hurrengo hauteskundeetan sartzeko, Galarraga izena aipatuz eta zehaztu gabe.

3.—Tolosan PPk duen zinegotziak jendaurrean Jose Ignazio Galarragarekin zinegotzi izateko harremanetan zeudela onartu zuen.

ARGIA

OHARRA:

Irakurleak Mintzo, aldizkarian azaldutako edozein gairi buruz eta huez gain interesgarri daitezkeenak, lehenengoetaz orriotan kaleratutako artikulua, erreportaia, elkar hizketa edo kolumnari buruz, ARGIAko irakurleak adierazi nahi duen idatzia jasotzen duen txoko irekia da.

Gutunak ez du inoiz mila karakter (folio erdi, espazio bikoitzera) baino gehiago izan behar eta idazlearen izen-abizena eta kaleratu nahi duen sinadura agertu beharko ditu, gehienez lau hitzetako titularrarekin batera. Gutunok, ARGIA, Mundaiz Bidea 8, 20012 postakutxa, Donostia—ra bidali behar dira.

ARGIA

1.312. alea

6. Politika kronika. N. ARRASTOA.

8. Mitterrandek keinu berria, baina orain Iparrari begira. B. ARTOLA.

12. Politika ttanttaka.

14. Nazioarteko kronika. PABLO SASTRE.

16. Nazioarteko elkartasuna bero bero Euskal Herrian. XABIER LETONA.

20. Nazioartea ttanttaka.

22. Lantegietako hauteskundeak: Sindikatuen errekonbertsioaren erdian, iruzurra. PABLO SASTRE.

27. Nafarroa: Euskal irratia isildu nahi ditu Gobernuak. PATXI LARRION.

32. Julen Kalzada: «Une aproposa da PNVk jarrera alda dezan». XABIER LETONA.

38. Kultur kronika. JOSU LANDA.

40. Arte Ederretako eta Artelekuko hogei gazte egungo joeren ispilu. GARBIÑE UBEDA.

44. Manuel Larramendi, itzaletatik argitara. J.J. PETRIKORENA.

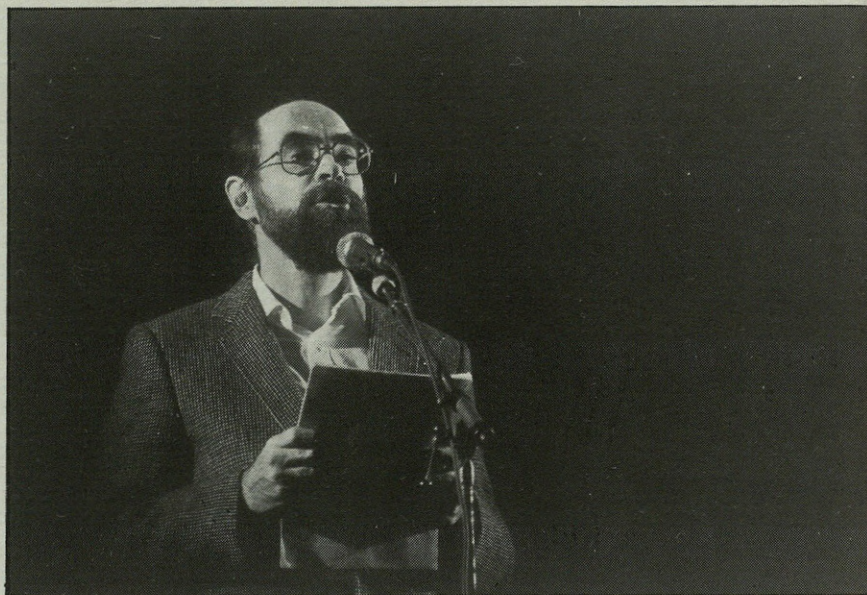
48. Bajo Ulloa, Purroy eta Izagirrerren filmeentzat aurtengo dirulaguntzak. GARBIÑE UBEDA.

50. Munduko Kultura: Zinegile bulgariarrek mendebaldeko dirua behar. J.M. HERITZ.

55. Aste giroa.

63. TXT.

66. Azkena: Urtebete oreka berriaren bila. MIKEL ARAMENDI.

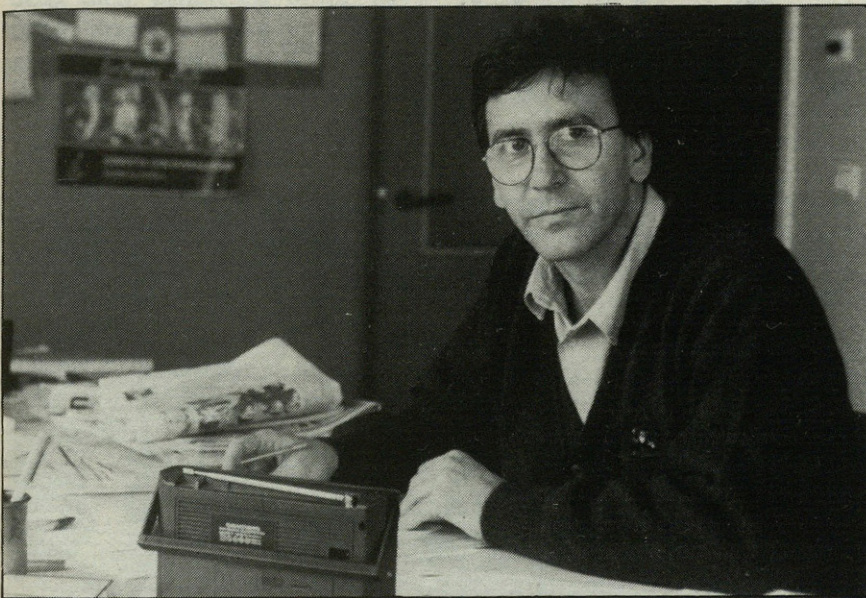
IPARRALDETIK: Joan den astean elkar hizketatu genuen Denis Langlois abokatuari frantziar Gobernuak gutun bat helerazi dio bigarrenez. Gutun honen bidez, Iparraldeko hiru herrialdeak batuko lituzkeen entitate administratibo baten alde jartzen dela dio: «Entitate honen definitzea Pariseko Gobernuaren erabakia da». Iparraldeko indar abertzale eta ez abertzaleen erantzuna piztu duen jarrera honen xehetasun oro politikako orrialdeetan izango duzu. /8

MANUEL LARRAMENDI: Patxi Altunak zion duela gutxi: «Sekulako fama eta ohoreak izan zituen bizi zelarik eta gero erabat ahazteraino baztertu genuen euskaldunok». Manuel Larramendi, euskararen apologeta, fuerozale eta prenazionalista —askoren aburuz—, euskal kulturaren zuzpertzale, genio... eta abar luzeaz jartzen da orain bere izena hiru mendeotan zehar kasik erabat ahaztuta izan ondoren. Hautsez betetako klasiko honen irudia sakon sakonetik hartu du ARGIAk. /44

LANTEGIETAKO HAUTESKUNDEAK: Beren ekuadorra iragan duten hauteskunde sindikalen gaia ikutzeko unerik aproposena delakoan sartu gara barrura. Gaiaren zabaltasunaz oharturik behetik gora eraiki dugu erreportaia: Hospitalak, irakaskuntza mundua, banketxeak... eta beste zenbait ingurunetako giroa isladatzeaz gain, sindikatuen eritzi orokorrak zehatz mehatz azaltzea helburutzat hartuta. /22

LIZENTZIA BANAKETA: Nafarroako Gobernuak banatu berri ditu FM-frekuentzia berriak, euskara hutsez funtzionatzen duten bi irratia, —Iruñerrian Euskalerrria, eta Elizondon Xorroxin—, kanpoan utziaz. Kontrako erreakzioak ugariak izan dira, horietan aipagarri egin bait da Jose Maria Satrustegi euskaltzain unanuarak Nafar Kultur Kontseilutik dimititzea eragin duela erabaki horrek. «Gutaz trufatu dira eta disimulatzen ere ez dira saiatu» diote euskal irratietako botzek. /27

JULEN KALZADA: Hainbat pasarte kontatzen hasi eta idazteko lekuri ez. Neurtu behar genuen beraz gure eta bere saioa: Abadetza denbora, apaizen mogimenduak, Burgozko epaiketa, gartzelako garaia, ondoren AEKren eskutik euskalduntze-alfabetatzean buruturiko saioa, orain bizi duen itzulpengintza mundua... den-denak oso barrutik landutako esperientziak, bere izaeran urrats sakonak utzitako esperientziak. Horra hor Julen Kalzadaréngana hurbiltzeko egin genuen saioa. /32

Jabea: Zeruko ARGIA S.A.L.

ARGIA egiten dugu:

Donostian: Mikel Antza, Gorka Arrese, Mikel Arrieta, Luis Fernández, Josu Landa, Xabier Lekuona, Imanol Murua, Joxan Oiz, Juan Jose Petrikorena, Pablo Sastre, Iñaki Uribe, Pello Zubiria, Iñigo Makazaga.

Bilbon: Lorea Agirre, Jose Luis Aizpuru, Joseba Azpeitia, Joxe Mari Egaña, Xabier Letona, Sabiño Madariaga, Xabin Makazaga eta Jon Olaizola.

Gasteizen: Bagare taldekoak.

Iparaldean: Isabel Etcheberria, Tala.

Iruñean: Iñaki Camino, Marta Diez, Joxe Martin Gogortza, Imanol Haranburu, Itziar Mendibe.

Argazkiak: Aitor Bayo.

Kolaboratzaileak: Xabier Agirre, Natxo Allende, Enrike Amonarriz, Jon Mikel Arano, Ladix Arrosagarai, Antton Azkargorta, Joxe Azurmendi, Joxe Felix Azurmendi, Nerea Azurmendi, Balere Bakaikoa, M.J. Barandiaran, Bota Punttuba, Amaia Elozegi, Enbido, Xarlo Etchezaharreta, Martin Garitano, Andres Gostin, Mielanjel Harana, Iñaki Irazabalbeitia, Mikel Iribarren, Gure Irratikoak, Irulegi Irratikoak, Xiberoko Boza Irratikoak, Koldo Izagirre, Kanko Izpizua, Edorta Jimenez, Karmelo Landa, Amaia Lasa, Emilio Lopez Adan 'Beltza', Ermiñe Madariaga, Fermin Muguruza, Rosa Martin Sabaris, Edu Mintegi, Laura Mintegi, Bego Montorio, Morau eta Martin, Joxe Mari Ostolaza, Martxelo Otamendi, Jon Sarasua, Allande Sokarros, Joan Mari Torrealdai, J.L. Alvarez 'Txillardegui', Asisko Urmeneta, Mikel Zabaleta, Jesus Mari Zalakain, Patxi Zarautz eta Joxemi Zumalabe.

Diseinu eta montajea: Eneko Abrego, Leire Albisu, Jon Barandiaran, Patxi Puertas eta Garbiñe Ubeda.

Fotomekanika: Agus Barandiaran.

Azala: Garbiñe Ubeda.

Publizitatea: Lema 7 (Tlfoa: 426996).

Promozioa: Josu Esnal.

Administrazioa: Txumai Iturria.

Ardura teknika: Simeon Barroso, J. Jose De Marcos, Xabier Agirre.

D.L.: 80—1963.

Helbideak: ARGIA, Mundaiz bidea z/g. 20012 Donostia. / Tenderia kalea 33 3. ezk.

48005 Bilbo.

Telefonoak: (943)283399, (94)4166936, 4166500.

Telefaxa: (943)293613.

Inprimategia: ANTZA inprimategia.

1990. urterako harpidetza sariak:

(BEZ barne)

Hego Euskal Herria ..... 7.000 pezeta.
Ipar Euskal Herria ..... 465 libera.
Estatu Espainola ..... 7.000 pezeta.
Beste atzerriak ..... 9.300 pezeta.
Airez ..... 14.000 pezeta.

Norantz doa Euskadiko Ezkerra?

KONTAKTUEN bigarren saioari heltzeko asmoa iragarri duelarik, EAJ Euskal Autonomi Elkarteko Legebiltzarrerako parlamentariak eskuratu dituzten alderdi guztiekin mintzatu da dagoeneko. Lehendakariak bere eginkizuna bete du eta hemendik aurrera edukina azalkeien gainetik izango da.

EAJren asmoen islada Arzalluzek Madrilgo PSOEek EAera igorri duen Benegas ordezkariarekin izan duen lehen kontaktua dugu, edota Arantzak Jauregiarekin izandakoa. Arantzak denoi irekia badago ere, arreta berezia eskaini dio PSOEri eta datozen asteetan jarrera hau aldatzeko arrazoinik ez dagoela ziurta daiteke.

Hau honela, Gasteizko gobernu osatzeko Kontseilari izan banaketa ez da arazo izango, sozialistek emandako guztia hartu eta ezer eskatzeko aukera handiegirik ez bait dute, baina EAJk kanpainan zehar aldarrikatu dituen garapen autonomiko handiagoa, bertako ekonomiarekin zerikusi duten inbertsio egitasmoak etabarra aldarrikatu baino negoziaketa mahai gainean ipintzen badu; Madrilgo PSOEren esku zabaltasunak zeresan frango izango du. Hala ere,

«Ihesaldiak» zaindu beharko ditu EEk.

eta azken finean, EAJk PSOE behar badu, PSOEek EAJ bezala.

DENOI irekia dagoen EAJ honek, PSE-PSOEko sozialistei eskaintzen dien begirunea bera azaldu dio Euskadiko Ezkerrari Arzalluzek igandeko «Deia»ko elkar hizketan alderdi honi buruz esaten duena irakurrita.

Krisi bizian dagoen Euskadiko Ezkerrari Gasteizko gobernu osaketan «egongo ez direla esan duten baka-

rrak EEkoak dira» igorri dio Arzalluzek, gainbeherako irudi publikoa eskaintzen duen EEri «bultzadatxo» bat eman asmoz. Arzalluzek esan ez duena, nola lotuko lituzkeen sozialistak EEkoekin bata bestea irensteko saioan Aulestiazaleek galdu dutenean da. Bestalde, EAri keinu bera egiteko prest al dago jeltkidea? Beti nagusitu duen pragmatismoa ezere truke aldatzeko prest ote dago Arzalluz? Edota Arzalluzek zerbaitetarako behar du oraindik EE?

Hausnartu beharko ditu EEk aukerak. Berandu baino lehen gainera. Maiatzeko erronka gainean dagoenean aurreko udal hauteskundeetan Bilboko alkatetzarako zerrendaburu aurkeztu zuen Teo Uriarte PSOEra pasa da. Izen handiko eta EEko militante historikoetako bat izateaz gain, Teo Uriarte Bizkaiko partean izan dezakeen eraginak zer eman dezakeen ikusteko dago, eta hau aztertzeke Euskadiko Ezkerrak astelehenerako Herrialde mailako batzarreara

— EAJk kanpainan zehar aldarrikatu dituen garapen autonomiko handiagoa, bertako ekonomiarekin zerikusi duten inbertsio egitasmoak etabarra aldarrikatu baino negoziaketa mahai gainean ipintzen badu, Madrilgo PSOEren esku zabaltasunak zeresan frango izango du. Hala ere, eta azken finean, EAJk PSOE behar badu, PSOEek EAJ bezala ●

Zuberoaz eta Pastoralaz

deitu zuen. Bandresak, ordea, Batzorde Eragile osoaren dimisioa eskatu du, EEk maiatzerako zuen Batzar Nagusia urtarrilera aurreratuz.

Alderdiaren lemak zuzenbide egokia hartzen ez badu, gorriak ikus ditzake Aulestiak, eta era berean, lema norantz zuzentzen duten ere, jakin-mina sortu du.

FRANTSES agintarien eskutitz guztien hartzailea dirudien Denis Langlois-ek Mitterrand lehendakariaren Iparralderako proposamen berri bat aurkeztu du. Abokatuak Pariseko mandatariari 8leko hauteskunde kanpainan euskal departamenduari buruz eginiko aginduez galdatzerakoan batasun administrazio baten proposamenaz erantzun dio lehendakari sozialistak.

ARGIAk zenbaki honetan eginiko eritzi bilketan ikus daitekeenez, EB eta EMA mesfidakor agertzen dira, «8lean gai honi buruz asko agindu bait zuen» diote. Eta ia hamar urtetako sasoialdiari legokiokkeen aurrerapenik ez dago Iparraldeko egituretan.

Iparraldean politika egiteko modua bestelakoa dela esan ohi da sarritan; hitzaren balioak garrantzi berezi duela. Aipatu eritzi bilketan, EAKo Piarres Xarriton bide honetan koka daiteke, Pariseko Lehendakariaren proposamena ontzat eta sinesgarritzat jotzen bait du. Bere eritziak, Parisek Madril presionatzeko bide izan daiteke burutu daitekeen proposamen hau. Elementu berria litzateke.

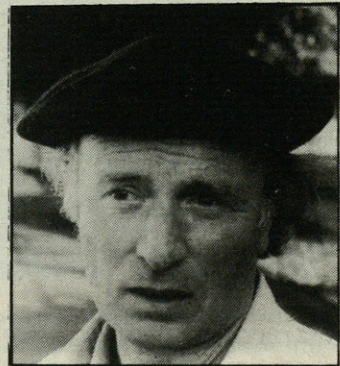
Dena den, Parisek azken sasoiaren egin dituen mugimenduen aurrean —Caledonia lehen, gero Korsika, orain antza denez, Iparralde— bertako abertzaleen hausnarketa behar da. Bideak zein baldintzatan jorratu behar diren, zeren truke eta nora zuzentzen duten xehetu behar du Iparraldeak.

N. Arrastoa

D OMESANTORE -Omeiasaindu inguruan kultur astea genuen Zuberoan: aberatsa, interesgarria. Berriz ere, ikusliaren mugak aztertuz, bi zatitan banatu du Zuberoako jendea: batetik gehiengo bat, euskarari begira ezezkorra, bestetik guttiengo bat kartsua, zabalduz doana.

Gehiengo bat ezezkorra: ez dut esango euskararen etsaia, hortik urrun. Baina sinesgogorra edo alferra edo etsitua. Euskararen geroan ez du sinesten Zuberoako jende askok. Haurrén kantu txapelketaren

ondotik, jakin dut ene adineko epaile gizonetzko baten galdera: ez ote da berantegi? Eta bersaioan, Al-tzaiko herrian, frantsesez ari zitzaien bere haur txikiari beste epaile bat, emakumezkoa hau. Horrela gabilitza Zuberoan, Iparralde guztiaren aurre-ispilu. Izugarria da hemengo beherapenaren azkarra. Ez dugu etsaia ez gehiengo. Euskaldungoa maite du bai. Ni beldur ama bat bezala duela maite: laster hiltzera doaken ama xaharra bezala. Ez guztiz utz otoi maitasun hori, sakratua baita, Etxahun Iruri baten kantuetan oso nabaria. Beraz oso errespetagarria zait hiltzera doaken amaren alderako sendimendua.

JEAN LOUIS DAVANT

ALDIZ guk, abertzaleok, bizi behar duen emaztea bezala maite dugu Euskal Herria. Eta gure ondotik iraun dezan, haurrak egin nahi dizkiogu. Horretan dago, nik uste, gehiengoaren eta guttiengoaren arteko leizea Iparraldean, eta guztiz gure Zuberoan.

Leize hori ongi da ikusi Abadia Urrustoi pastoralaz Maulen eman diren bi emanaldietan. Lehenbiziko aldian, publiko gaztea, euskaltzalea, hastetik oso beroa, gehiago ere konplizea. Bigarren aldian adineko jendea, ohizko zuberotarrezkoa, hastean sinesgaitza, emeki-emeki barotu dena, ez hargatik konbertitu.

PASTORALA dugu hain zuzen ere zuberotarren altxorra, Zuberoaren adierazgarri osoena, euskararen zerbitzari onena. Baina bizi-tzeko, beste euskaldunen beharra du, zeren gero eta gutxiago gara zuberotarrak, eta bereziki euskaraz dakigunak. Baina publiko zabalago baten bereganatzen ari da pastoralala, bai Iparraldean, bai Hegoaldean, eta azken hau ongi frogatu dugu aurten Arrasaten eta Oihartzunen. Barne batean ere ongi eman ditaikela ikusi dugu Oihartzunen. Hortik doa pastoralaren etorkizuna. Bestalde badakigu orain edozein gai eta gauza ager dezakegula horren bitartez. Beraz onartu behar dugu, ez zuberotarren zokokeria bat bezala, baina Euskal Herriko antzerki herrikoi bezala. Etorkiz zuberotarra izan arren, euskaldun guziona dugu pastoralala.

Estatu frantsesak arazo nazionalistak konpondu nahi dituenekoa agertzen du

Mitterrandek keinu berria, baina orain Iparrari begira

Bigarren aldiz Mitterrandek gutun bat hel erazi dio Denis Langlois abokatuari. Oraingoan Iparraldeko hiru herrialdeak batuko lituzkeen entitate administrazio baten alde egiten duela apostu kaleratzeko. Berriz ere zerbaiten edo zerbaitetarako keinua dirudi. Ezin izan dugu Iparraldeko PNVren hitza jaso, baina bai EB, EMA eta EArena.

FRANTZIAKO Presidentearen izenean, bere kontseilari den Jean Khanek Denis Langlois abokatu frantsesari bidali dion gutunak harrera ezberdinak sortu ditu Iparraldean. Gutunean Mitterrandek «Iparraldeko euskaldunen interes ekonomikoak eta asmo kulturalak espresibide modura entitate administrazio komenigarri bat izan dezateneko nahia» agertzen du. Bigarren aldia da Frantziako Presidenteak gutun bat helerazten diola

Denis Langloisi, aurrekoa ETA eta Madrilgo Gobernuaren artean elkar hizketak hastearen alde agertzen zenekoa eta honako hau.

Jean Khanek igorritako gutunean, «entitate honen definitzea Pariseko Gobernuaren erabakia dela» aipatzen da, Iparraldeko ordezkari hautatuekin adostasunean». Proposamen itxurazko intentzioen deklarazio hau, Langlois abokatuak Mitterrandi bi aldiz gutun bat bidali ondoren erantzunaz izan da. Aboka-

tuak 1981ean bezala, Presidente izendatu aurretik, zin egin zuen bezala Iparraldeko hiru probintziak bilduko zituen Departamendu bat osatzearen aldeko jarreraz galdetzen zion. Orain asmo modura bada ere, baiezkkoa luzatu du.

Gutuna jaso ondoren, Langloisek sortu daitekeen entitate berri horren agertzeak aurrerapen nabarmena suposatu eta IK-k borroka armatua alde batera uz-

teko erabakia hurbil dezakeen aukera aztertu nahi du. Horretarako IK-koekin kontaktuan jartzeko asmotan dela baieztatu du abokatu frantsesak. Beste alde batetik, eta Korsikan gertatu bezala, indar abertzale guztiek bat egin behar dutelakoan dago, «honela Iparraldeko herrialdeen estatuto berri bati martxan jartzeko». Neurri honekin batera euskal preso politikoentzat amnistia zabaltzeko beharko litzateke. Edonola ere «frantses Gobernuak Iparraldeko arazoak negoziazioaren bidez konpontzeari ekingo balio, Gobernu espainolari bide beretik jo dezan eskatzerako orduan askoz zere zilegitasun gehiago lukeela pentsatzen du Langloisek.

Iparraldeko indar abertzale guztiek bat egin behar dute, hiru herrialdeen estatuto berri bat martxan jartzeko ●

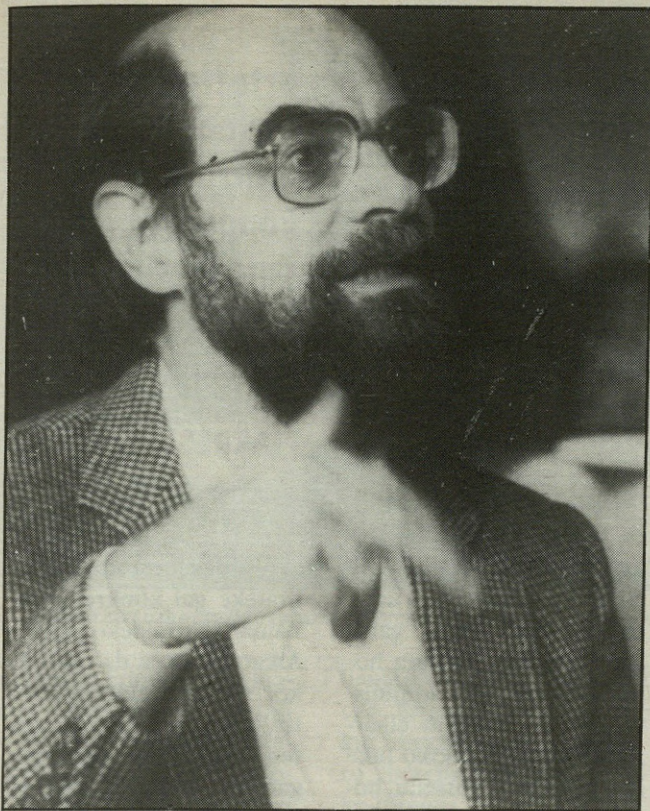
DENIS LANGLOIS

Mesfidantza nabaria da

ite rand frantses Presin-

Euskal preso politikoei Amnistia eman beharko litzaielakoan dago Denis Langlois

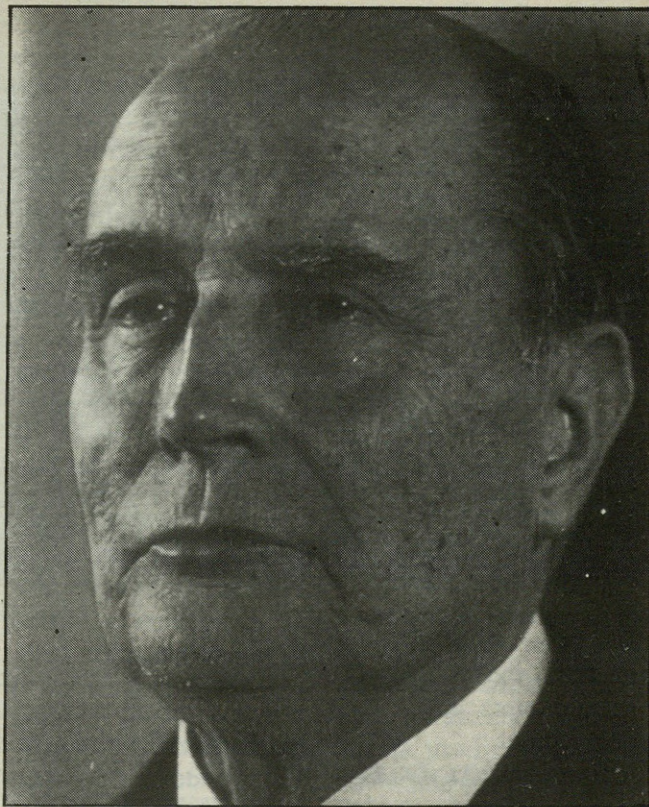
deteak igorri duen gutunaz mesfidakor agertu da Ezkerreko Mugimendu Abertzalea, EMA. Alain Iriartek azaldu digunez, «Mitterrandek 1981ean eta Pierre Joxek iaz bi proposamen egin zituzten eta biak ondorio-rik gabe geratu ziren, hitz hutsak dira». Bere ustetan, zinezko berria proposamen horren urrats konkretuen aplikapena omen litzateke, «baina badakigu alderdi sozialistaren diskurtsoa ez dela sekulan gauzatzen». EMAkoen aldetik proposamen konkretu bat bai egon dela gogoratu nahi du Iriartek. Abertzaleen aldetik gauzak landu direla dio eta EMAREN proposamen instituzionala Iparraldeko Biltzarra dela argitzen du. Frantziako Presidentearen hitzak benetan neurtzeko frogar bat behar dela uste du alderdi honek, «hala nola euskal preso politikoen as-

kapena eta amnistia».

Euskal Batasunako bozeramaileak, Jakes Aurnaguek, bere aldetik Iparraldeko indar abertzaleen partehartzea egitasmoan garrantzitsutzat jo du. «Iparraldeko koadro politikotzat duen entitate administratibo bat eskatzen dugu aspaldidanik. EMAkoek ere beraien nahia azaldu dute eta helburuetan denok gutti-gorabehera ados gara, baita

— Zinezko berria proposamen horren urrats konkretuen aplikapena litzateke ●

ALAIN IRIART

Mitterrand frantses presidentea, besteek keinuak eskatu aurretik, berak ere keinuak luzatu nahi dituela dirudi.

EA ere» dio Aurnaguek. Bere ustez zuzena da denak partehartzera deituak izatea, baita IK-rekin mintzatzea ere. «Estrategian ikuspegi ezberdinak ditugu baina helburuetan abertzaleok bat egiten dugu», pentsatzen du EBko bozeramaileak. Hegoaldeko hiru herrialdeetan izan berri diren hauteakundeetaz baikorra da, «ETA eta Espainol Gobernaren arteko negoziaketaren bideratzeko eta argi da hemen ez dugula ezer lortuko bestaldean ez bada zerbait finkatzen». Azkenik Korsikan gertatutakoa Iparraldean ere noizbait aplikatuko denaren itxaropena du Aurnaguek.

Departamendurik nahiez

Iparraldeko Eusko Alkartasuneko Piarres Xarriton ez

du ustekabeen harrapatu berri honek. «Espero nuen» dio, zeren Caledonian konpondu da arazoa, Korsikan ere konpontze bidean ari eta gure arazoa ere ba omen zetorren. Hala ere ez dator bat EBk egiten duen analisiarekin. «Orain arte Hegoaldeko Iparraldeko bahituta zeukan, ez omen zen hau konponduko hura konpondu arte, baina orain alderantziz dela dirudi». Xarritonek dioskunez aurretikako zenbait datu badira honen ulertzeko. Iparraldeko udaletxeen ordezkaritza taldea, Sindikatua, martxan jarri zenean, Pau-ko prefetak sindikatuen asmoen murrizketa garrantza bideratu zuen. Talde honetan Iparraldeko 150 udaletxeetatik 130 batzen dira bertan, kudeaketa ekonomiko eta kulturala bultzatzeko asmoz. Desmet Prefetak hasera batean

■ Estrategi ikuspegi ezberdinak ditugu baina helburuetan abertzaleok bat egiten dugu ●

JAKES AURNAGUE

kudeaketa kulturala bultza zezakeela soilik arbuiaitu zuen. Gerora berriz ezta hau ere. Duela hilabete pare bat Desmet Pau-ko prefeturatik beste batera aldatua izan zen eta Xarritonek, neurri hau Sindikatuaren asmoen aurka ekiten zuelako interpereta daitekeela pentsatzen du.

Iparraldeko EAk dakusanez Mitterranden asmo edo proposamenean hiru herrialdeetarako Departamendu bat sortzea irakurtzen ba-

da, «ez onuragarria dela» aitortzen du. «Departamenduaren figura Napoleonean berak sortu zuen eta ni ez naiz Departamendu zale». Lehendik ere nolabaiteko Kontseilu bat bazegoela Iparraldean eta hura bezala hutsean gera daitekeela dio. Beretzat benetako apostua eta Iparraldearen atorkizuna Parisen martxan dagoen «Collectivité Territoriale» erako egituran datza. Honek eginkizun eta eskubide konkretuak ditu ekonomiko eta kultural mailan. Departamendu eta kolektibitatearen arteko ezberdintasuna, «lehenak prefeta duela da, ez dela askea, eta bigarrenak aldez gobernutxo moduko bat hartzen du beregain». Mitterrandek proposatutakoa, Entitate Administratiboa da sinpleki eta Xarritonek egun Parisen dagoen eta laster Korsikan martxan

jarriko den egituraren alde egiten du apostu. Parisek lehen aldiz Kortsikar herria herri ezberdin baten modura onartu du eta kolektibitate egitura erantsiko dio; «autonomi estalia» dio EAKo kideak. «Baina ez dut kasik sinesten proposamen hau bide horretatik doanik».

Lituaniar bidearen alde

Xarritonek «nire baitan bide horretatik jo behar dugu, Karlos Garaikoetxeak aipatutako «Dietaren» urratsetik abiatu behar gara» agertzen digu. Egitura honen bitartez beste administrazio ezberdinekin elkartzeko aukera edukiko luke Iparraldeko Kontseilu horrek, «beti ere Parise eta Madrilgo baimenarekin». Hala adibidez Nafarroa eta EAKo administrazioekin

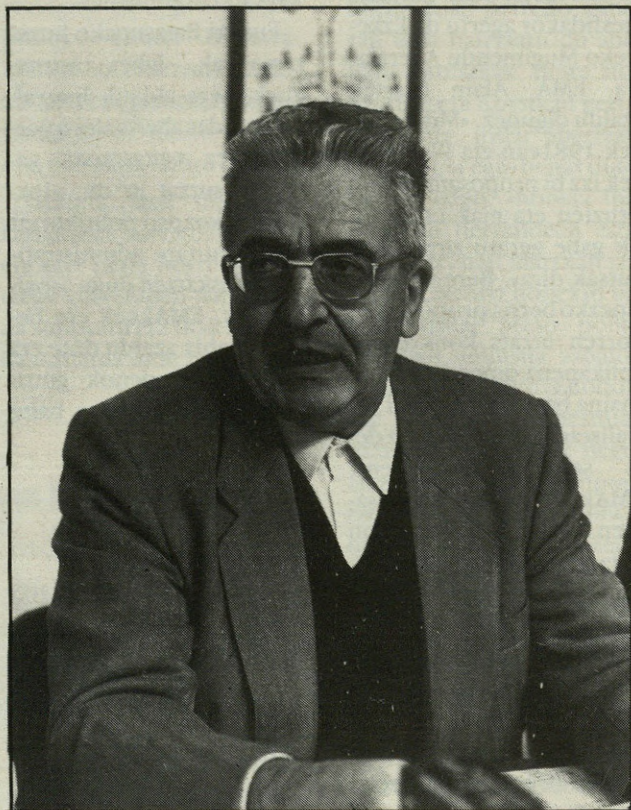
■ Orain arte Hegoaldea konpondu arte Iparraldea konpontzerik ez omen zen, baina orain alderantziz dela dirudi ●

PIARRES XARRITON

akordioak lortu ahal izango lirateke gai konkretuetan. Baina Iparraldeko Eusko Alkartasuna ez da oso baimkor azaltzen alderdi abertzaleek batera egin dezaketen betekizunaz. «Gu prest gara beste alderdi abertzaleekin elkartzeko, baina ez-kerraldeko abertzaleek, presioak jaso ditzakete ezkerrekoak ez garenokin bat

«Korsikan gertaturikoa noizbait gertatuko da Iparraldean» dio Jakes Aurnaguek.

Iñigo Iruinekin proposatutako lituaniar bidearekin erabat ados dago Piarres Xarriton.

Alain Iriart ezkorra da Frantziako Presidenteak egin duen proposamenaz.

egiteko». Edonola ere Piarres Xarriton Miterrand frantses Presidenteak Madrildo Gobernuarekiko jokatu nahi duen paperaz gustora agertzen da. Duela mende bat frantses General batek zera idatzi omen zuen; «edonolako arazoa-ren aurrean Espainia edota

hango euskaldunekin, frantses Estatuko euskaldunekin eskuzabal agertu ezke-ro, berehala poltsikoratu-ko ditugu». Eta agian Frantziak Espainian interesak omen ditu hala agertarazte-ko. Iparraldeko arazoa konpontzen hastekotan, Langloisek bezalaxe, Ma-

drili presionatzeko indar si-kologikoa eskuratuko due-la Miterrandek pentsatzen du Xarritonek.

«Ni behintzat Iñigo Irui-nek aipatutako Lituaniako bidearekin erabat ados na-go» baieztatzen digu EAKo kideak. Elkar hizketa omen da bidea eta abertzaleak ba-

tu beharra azpimarratzen du, Lituaniaren bideari eutsiz, «bai Hegoaldean eta baita Iparraldean ere».

B. Artola

BIDEO ETA FILMEEI

AHOTS, HOTS ETA MUSIKA

EZARTZEKO PREST

IZBI SA
BIKOIZKETA GRABAKETAK

ARBAITZALDE ETXEA-SAN ROKE AUZOA

DONOSTIA

ZINKUNEGI
OPTIKA

HERNANI, 4 - 20004 DONOSTIA - Telf. 42 06 24

E Z P A L A K

ZARAUZKO ERTZANTZA NAGUSIAREN AURKA

CARLOS Segurajauregik, Zarauzko Ertzantzaren baseko nagusiak protesta berriak jaso ditu. Duela zenbait hilabete Ertzantzaren buru den Baltasar Marinek nagusi honen aurkako salaketak jaso zituen, eta ERNEK konkretuko tratamendu sikiatrikopian jar zedila eskatu zuen. Oraingoan ELA-Ertzantzak aipatu duenez, «Segurajauregik sikosisa sortzen omen du bertakoengan, egoera oso grabea izanik pistola daraman kolektibo baten gan».

Zarauzko ertzainek salatzen dutenez, kontradikzioz beteriko aginduak betetzera behartzen ditu nagusiak eta gainera hauetariko batzuk legez kanpokoak omen dira.

PNV ETA HB KOSTITUZIOA ALDATZEKOTAN

EUSKO Alderdi Jeltzalea Espainiako Kostituzioa aldatzearen aldeko agertu da. Jeltzaleen ustez erreforma kontsentsuatu bat egin behar da Madrilgo Senatua bigarren kamara bat izatetik benetako lurralde ordezkaritza fun-

tzioa bereganatzera iritsi arte.

Herri Batasunak ere bere aldetik Euskal Herriaren subiranotasuna eta paketzea bidera dezakeen instrumento bakarra Espainiako Kostituzioaren aldaketa bat dela baieztatu du.

CEUTAKO PRESOK GOSE GREBAN

CEUTAN dauden bost euskal preso politikoak gose eta edari greba bati eman diote hasera. Neurri honen arrazoiak Bijilantziako epaileak espetxeratuena giza eskubideei buruz hartutako erabakia ez dela errespetatzen omen da.

Presoek gose greba aurrera zeramaten bitartean hauetako batek laster epaia duela eta, bere abokatuak joan zitzaizkion bisitatza. Audiencia Nacionalak sinaturiko baimen bat zuten arren, Ceutako gartzelako funtzionarioek ez zieten abokatuari euren bezeroak bisitatzen utzi.

DIRUA ETA DESPIDOAK BERRIZ AHV-N

ALTO Hornos de Vizcaya enpresako zuzendaritza taldeko beste bi kide kaleratuak izan dira, oraingoan 500 milioi pezetatiko iruzurra egiteagatik. Dagoeneko lau dira arrazoi honengatik despedituak izan diren Zuzendaritza Batzordeko kideak eta beste lauek, enpresa uztea eskatu eta onartua izatean alde egin zuten. AHV-k ez du orain arte zortzi pertsona hauen izen bat bera ere plazaratu.

Hala eta guztiz ere Madrilgo Industria Ministeritzak 1180 milioi pezeta luzatuko dizkio Lesakako AHVko fabrikari, inbertsio modura.

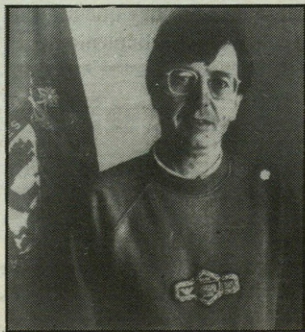
H I T Z . H I T Z . H I T Z

«ETakoak barrapatu ezkerro torturatuak izan direla esatera beharturik daude. Horregatik da barrapatutako ia denek, ia interogatuak ere izan gabe deklaratzeko dutela».

Francisco Almiñana Llorens, Guradiala Civilaren V. zonaldeko General Jefeak. Interviu, 1990-10-24

«Unidad Alavesak PNV, PP, EA eta HBri prestatutako botuak berreskuratu ditu».

Jose Luis Añua. Dela, 1990-11-2

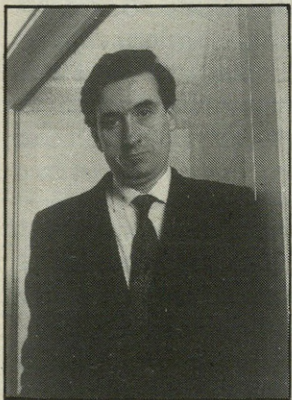

*«Ez dirudi logikoa
burrengo Gobernuak
erdibanakoa izatea».*

Jose Antonio Ardanza.
Egln, 1990-10-31

*«Erdibanako Gobernu
batekin merezi du pena
soilik Gobernuan sartzea».*

Ramon Jauregui.
Dela, 1990-10-30

*«Jon Lizarralde eta Susana
Arregi bil arte torturatuak
izan ziren».*

German Rubenach.
Navarra Hoy, 1990-11-31

G O R D E T Z E K O A K

EE-K EA-REKIN FUŞIOA EGITEA EZTABAIDATU DU

EUSKAL Komunitate Autonomoan urriaren 28an izandako hauteskundeen aurretik, proposamen berri baten eztabaida garatu zen EEren bere baitan. Hala eta guztiz ere hauteskundeak pasa arte ez zen puntu honetaz ezer erabaki. Gure iturriek aditzera eman digutenez, hauteskundeen emaitzak jakin eta egun pare batetara Euskadiko Ezkerrako bilera garrantzitsu bat burutu zen gai berdinez, Eusko Alkartasunarekin bat egin edo fusionatzeaz hain zuzen ere.

Berri hau konfirmatzeko EEren Bilboko sedera deitu dugu eta ez digute ez baieztatu eta ez ezeztatu nahi izan.

HIRU AULKI LIBRE TOLOSAKO UDALETXEAN

TOLOSAKO udaletxearen kanpokaldean hiru aulki eder daude. Baina ez dira bertan egon betidanik, urriaren 28ko hauteskundeen ondoren atera bait zituzten euren berezko lekutik, udaletxetik.

Egia esan inork ez daki ziur zergatik atera ote dituzten udaletxetik hiru aulki hauek eta jendeak aipatzen duenez, agian Irurtzun-Andoain autobidea dela eta herritarrek beren botza luza dezaten edota beste hainbat arazoetan jendeak esan dezakeena entzun ahal izateko gonbidapena omen da. Dena den eta ziurra den bakarra hauteskundeetan izandako emaitzen arabera Tolosako udaletxean gehiengoa duen koalizioak, EE eta EAk osatutakoa hain zuzen, hiru zinegotzi galduko lituzkeela da.

Estatu Batuek dute hitza

BADIRUDI aste honetan ez bada nurrengoan edo gehienaz ere datorenaren hurrengoan zurrumurruek gatazkak eta nerbioen gerrak arma pisudun eta teknologikoei lekua utzi behar dietela. Eta, Nazio Batuen Erakundeak Erakunde, denek txit ederkidakitenez, Estatu Batuek daukate

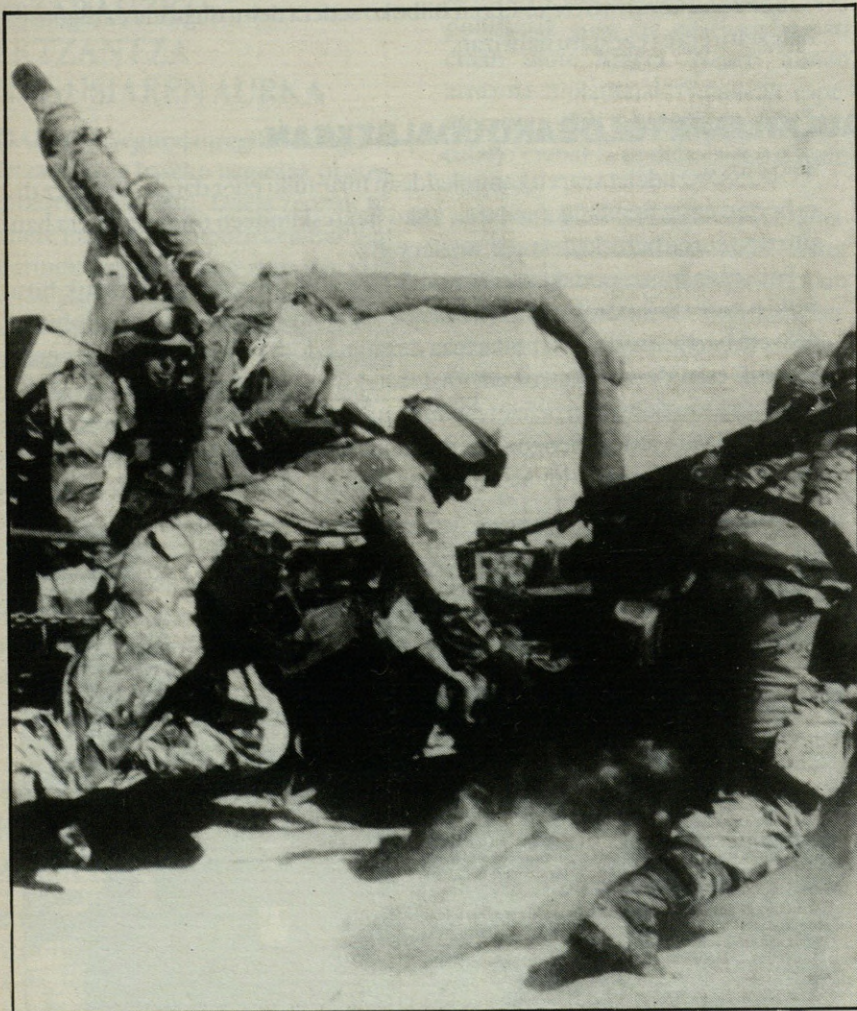
azkeneko hitza —NBEk ez bait du sekula interbentzio militarreako deirik egingo, Txinak eta SESBek betatuko bait lukete horrelakorik.

Nazio Batuak indartzen ari direna irudipena da. Iparramerikarrek kolpea jo eta gero ikusiko da NBEk, eta Pérez de Cuellar bere idazkariak dio-

tenak ez duela zipitzik ere balio. Eta enfrentamentua arlo militarera eramango den segurtasuna honela azaldu du berriki Noam Chomsky ikerlariak: *«Edozein jokutan, lehiakideak eurak boteretsuen diren markoan jokatzen saiatzen dira. Gauza bera gertatzen da nazioarteko barremanetan. Horregatik, Estatu Batuak (ekonomiaren armak kamuts izanik) enfrentamentua militariki erabakitzen abaleginduko dira, horretan bait dute irabazteko probabilitate gehiago».*

Ievgeni Primakov bitartekari soviatarren jiraren porrota eta gero, pasa den asteburuan Japongo Yasuhiro Nakasone gobernuburu-ohia izan da Bagdaden, ordea negoziatzaileek daukaten maniobrabilitate esparrua geroz eta estuagoa da, eta gerraren nolakoaz iharduten dute komunikabide guztiek eta politiko gehienek. Mendebaldetik, Bushen bederen kolpe efektiboa jotzen asmatuko duela espero da, guda Israela zabal dadin ebitatuz. Gure inguruan, Frantziak —Espainiaz ez hitzegiteagatik— «gendarme txiki»aren papera bereganatuko duenetz da beste inkognitatariko bat.

GEORGIA eta Korsika ditugu notizia. Kaukasoko errepublikan, Baltikon bezalako ahobatekotasunik ez zela izango uste zen arren, «Mahai ingurua» zazpi partidu independentziazale moderatuen koalizioak botoen %70etik gora lortu du urriaren 30eko parlamenturako hauteskundeetan —eta komunistak ez dira %20ra iritsi. «Mahai»koek, helburu taktikotzat, debekaturik dauden aktibitate ekonomikoen legeztatzea eta ondoren Konstituzio berri bat erredaktatzea aipatzen dituzte. Errepublikako presidente izango bide den Zviad Gamsakhurdiazen ustez,

Hamarkada batzutarako munduaren konfigurazioa defini dezakeen gatazka.

bost urteren buruan lortuko du Georgiak, bake bidez, bere independentzia.

Mediterraneoko irlan, Joxe barne ministro frantsesak bultzatu eta bertako lau indarrekin (UPC, PSF, UDF eta RPR) negoziatu duen erreforma instituzionala datozen bi urtetan maituz joango da, eta 1992ko hauteskundeak eta gero, «Korsikako Estatutua» izenaren pean izango da lege. Korsika «*collectivité territoriale*» bat izango da, «erregio»en eta «itsasoz haraindiko territorio»en artean. Garraio, hezkuntza, kultur transferentziak izango ditu, baina ez segurtasuna, kanpo politika edota komunikabide audiobisualei dagokienik. Cuncolta-n biltzen diren nazionalista korsikarrik gehienak proiektuaren kontra agertu dira, eta FLNCK errespetatu duen tregua luzea hautsi egin daitekeela seinale izan liteke urriaren 26ko SNMCren filial baten kontrako atentatua.

AYODHYA, ehun milioi bizilagun dituen Uttar Pradesh-eko hiriburuan, hindu eta musulmanen arteko mendez mendeko borrokak berpiztu dira. Hinduek (arestian hori bera zela eta poliziak atxilotu zuen L.K. Advanik lideratzen duen Bhartiya Janada Partyk xaxatuta) masa mugimendu zabal bat eragin dute, musulmanena ezezik, gobernuaren oposizioarekin topatu dena. Ondorioz, milaka atxilotu, dozenaka hildako, eta V.P. Singh-ek gobernu buruzagitzatik dimititu behar izan dezan posibilitatea. Hilaren hasierarekin irtenbide negoziaturik ikusten ez zaion lagun arteko borroka Bangladesh-era zabaldu dela dirudi.

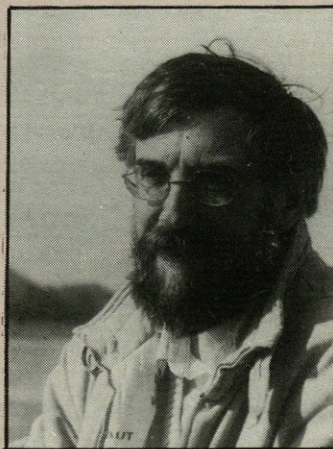
Pablo Sastre

Gorbatxov Nobel saria: bakea zertarako?

SOVIENT Batasunak izan duen nazioarteko politikaz asko idatzi da; denboran, Mendebalarentzat gaiztakeriaren sinboloa zen eta, era berean, zanpatuentzat askatasunaren erresuma. Laburki, iduri bikoitza.

Ikuspegi iraultzaileak ere aztertu du egoera bikoitz hori. SESBek izandako nazioarteko jarretan, bi errealitateen pisua somatzen zen:

alde batetik, nazio-estatu indartsu batena, estatuak dituen jite guztiekin, eta nazionalismoak oratzen duen mistika bereziarekin; bestaldetik, iraultza mundialaren foko eta indar nagusia, iraultza egiteko borondateak eskatzen dituen obligazio guztiekin. Askotan, iraultzaile batzuek salatu zuten SESB, esanez potentzia handiak iraultza mundiala sakrifikatzen zuela (maoistek bezala), edota interes geopolitikoek txikien sarraskia onartzen zutela (Grezian gerla ostean, edo Eritrean berrikitan).

Baina hau guzti hau ur joana da. Gorbatxovek erabaki du SESB ez dela haboro izango orden mundiala arriskuan jarriko duen indar iraultzaile.

Eta honek bi ondorio dakar, biak hunkitzen gaituztenak. Lehena, munduko iraultzaileen arteko elkarlaguntzari dagokio; SESBek erortzera utzi ditu munduan gaindi zituen fronte irekiak. Beldur naiz fronte klandestinoetan ere gauza bera gertatzen ari dela, eta Ekialdeko Alemanian RFArekin agitzen ari dena ikustea aski argia da. ETArekin Aljerren gertatu zena hemendik ere zetorrela pentsa daitekeela uste dut.

Bigarrena, legitimazioaren arazoari dagokio. SESBek iraultzaren zentroa izan nahi zuenean, legitimitatearen gakoa ideologikoa zen: iraultza sozialista egiteko gaitasunak dena justifikatzen zuen. Orain, hauteskunde bidez lortzen den legitimitate demokratiko standarden bila dabilta, eta standartzazio hau uztartzen da nazioarteko jarra berriarekin. Behin idatzi nuen ETA eta Estatu espainola inoiz negoziatzera heltzen badira, demokrazia errepresentatiboaren hesparruan egingo dutela, eta horrek legitimazio sistema demokratiko standarden onartzera ekarriko duela MLNVa. Horiek hola, bakeak sofrimendu askoren arintzea ekarriko luke, eta hori onuragarria da, hala nola atsegingarria den terrore nuklearraren bukaeraren hasiera. Baina sistema indartuko da, bere normalitate ikaragarrian, legitimitate eta praktika iraultzaile berrien gabezia.

EMILIO LOPEZ ADAN

Nazioarteko elkartasuna bero bero Euskal Herrian

Euskal Herriak baditu makina bat arazo bere baitan, duda barik. Hala ere badira pertsonak eta erakundeak munduan zeharreko arazoez arduratzen direnak. Hemen elkartasuna munduko lau haizetara zabaltzen dituzten erakunde ezagunenen islada bat eskaini nahi dugu. Erakunde hauek, bakoitzak bere erara, zerbait erakusten badute zera da, elkartasuna ezagutza, barnerakuntza eta konpromezua dela.

EZ z dira gutxi Euskal Herri- kanpo munduko beste errealitate batzu ezagutza eta laguntza abiatzen diren herritarrek, azken hamarkadan ertamerikara gehienak eta batik bat Nicaraguara. Iraultza Sandinistaren garaipenaz gero bost mila pertsona baino gehiago pasa dira Nicaraguatik. Askok errealitatea zuzenean ezagutzera eta beste asko lanera. Nazioarteko elkartasuna nola ulertzen duten azal diezaguten, Askapena, Komite Internazionalistak eta Hegoa erakundeetara jo dugu. Aldi berean, munduko zenbait arazoren gaineko eritzia ere jaso diegu.

Konpromezu politikoa

Komite Internazionalistak, Europako besta talde asko

bezala, Iraultza Sandinistaren garaipenaren berotasunean sortu ziren, 1978-1979an, «*nabiz eta benetan finkatu* —azaltzen digu Santiago Pozas-ek— 83-84tik aurrera finkatu ziren. Elkartasunari dagokionean, askatasunagatik borrokatzen duten herri hauengatik sentitzen dugun mirespenean oinarritzen da. Daramaten borrokekin bat egiten dugu, horrek konpromezu zuzenera garamatza eta borretarako berriarren sentsibilizazioa eta laguntza bultzatu behar da. Gainera egoera horiek sostengatzen duen inperialismoa salatzen dugu».

Motibazio politikoen indarra azpimarratzen du Santiagok eta hor ikusten du baita ere Erakunde Ez Gubernametaletikiko (EEG)

ezberdintasun nagusia, «*hauek herri horien garaipenean oinarritzen dira batik bat baina oso gutxitan datoz salaketaren eremura*», dio Santiagok erakunde horien lana inolaz ere gutxietsi barik.

Dena den, eta Ertamerikara dela elkartasun horren hartzaile nagusia aitortzen badu ere, beste lurralde batzuekiko interesa ere azpimarratzen du, Palestina, Hegoafrika eta Sahara adibidez. Barne mailari begira, azken urteotan lortu duten zabaltzea azpimarratzen du, «*sektore desberdinetako jendea biltzen dugugure baitan, CCOOko jendea, EMK eta LKIkoko eta baita ere EE eta Iuren inguruan dagoen kristau jendea*».

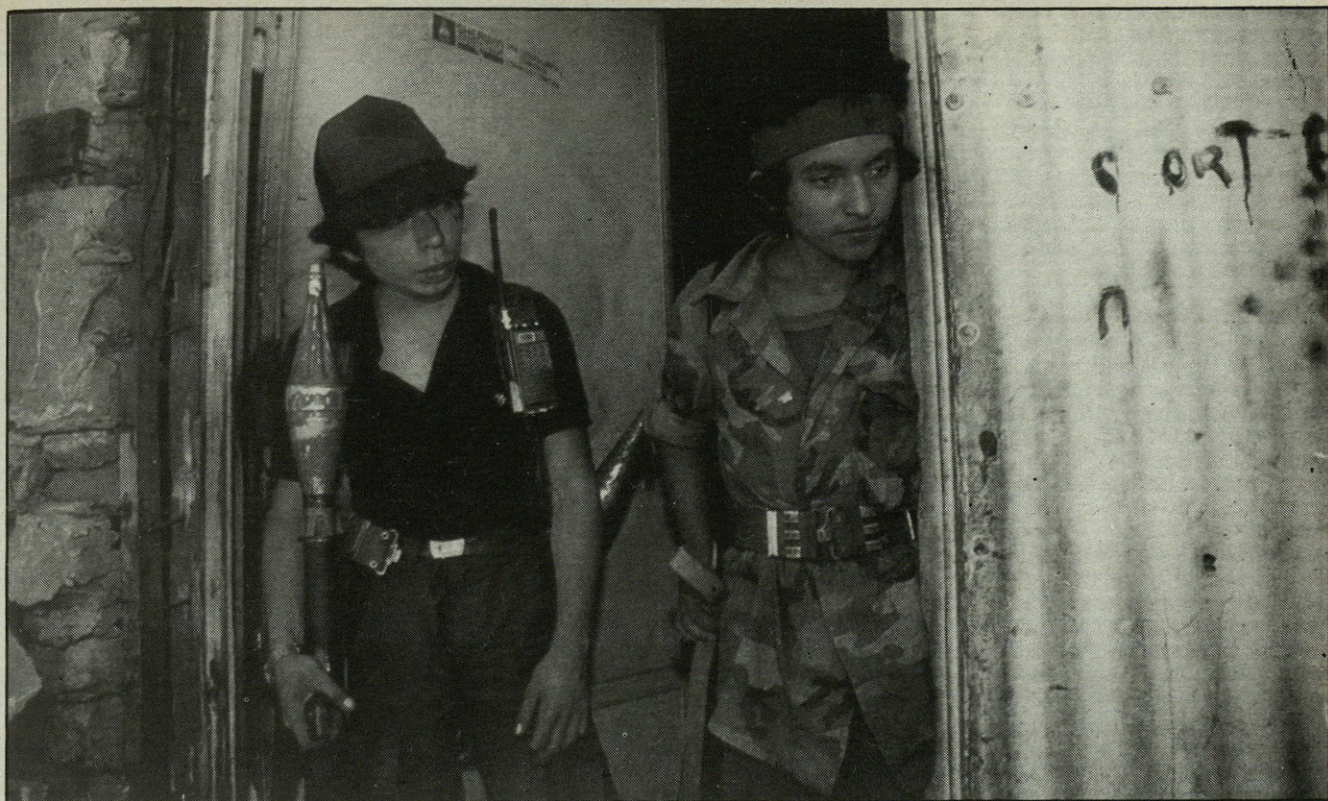
▲1987an sortu zen eta urte gutxitan aski ezaguna eta eraginkorra izatea lortu du.

Sortu berri den Euskadiko Erakunde Ez Gubernamentalen Koordinakundea osatzen duten hogeitabost erakundeetarikoa bat da. Ordezkarietariko bat den Jesus Valenciak dioskunez «*nazioarteko elkartasunaz Euskal Herriko sektore askok egiten zuten eskakizunari erantzuteko sortuzen*».

Bere oinarria munduko nazio zapaldu desberdinek daramaten borrokan kokatzen du, eta horrexegatik Herri horietan prozesu hauek aurrera daramazkiten erakunde eta mogimenduekin bat egiten dute. Orohar, definizio zehatzeko mogimendu zabaltzat dakusa Valenciak. «*Batetik errealitatearen analisi sakonak egiten ditugu eta bestetik ikusten dugu herri horien zapalkuntzaren arrazoiak, Hirugarren Munduko guztienak bezala, estrukturalak direla, sakonekoak, eta beraz egoera horiek aldarazteko sakoneko konponbideetara jo behar dela. Plan-teamendu asistentzialista butsak ekiditu egin behar dira*».

Herrien arteko elkar ezagutza hartzen du elkartasu-

Hego Euskal Herriko elkartasuna Ertamerikarantz bideratu da azken urtetan gehienbat.

naren oinarri gisa, «ezin daiteke norabide bakarreko elkartasuna izan. «Beharrezkoa da adiskidetasuna, begirunea eta, ezagutza; eta ondoren salaketa, laguntza informatiboa, eta noski, beharrezkoa eta eskatzen denean, laguntza materiala».

Laugarren kongresua

Datorren asteburu honetan ospatuko du Askapenak bere laugarren kongresoa, orain arte egituratu duten erakundea errealitatera bere ahalmen eta indar guztia-ekin hel dadin nahi dute. «Sortu ginenean uste genuen nabiko azkar beda-

tuko ginela Euskal Herri osoan baina bedatze hau pentsatutakoa baino polikiago diboa, nabiz eta gero eta gebiago izan eta gainera antolatuago gauden —azaltzen du baikortasunez Valenciak—. Gipuzkoa dugu herrialderik indartsuena eta ondoren Bizkaia eta Nafarroa». Hala ere, oraindik Gipuzkoa da egoitzarik ez duena, zeren eta Bilbok eta Gasteizek badute jada, eta Iruñean bizpahiru astetara zabalduko da. Honez gain, «Herriak aske» hilabetekaria ere kaleratzen dute duela zenbait hilabetetatik hona. «Monografikoak izaten dira eta oraingoz El Salvador, Irlanda, Palestina eta Namibia ikutu di-

tugu. Orain Cuba lantzen ari gara».

Hegoaren haize beroa

Hegoa (Garapen bidean dauden herrialdeei buruzko dokumentazio eta ikerketa zentroa) dugu hirugarren erakundea, Euskadiko EGetako Koordinakundeko partaidea baita ere eta 1988an jaioa unibertsitatearen magalean. Alfonso Dubois erakundeko Koordinatzaile Exekutiboak dioskunez Latinoamerikako haize boladen eraginez sortutakoa da, «unibertsitateko zenbait irakasle bertan proiektuak burutzen ibardun ondoren, Euskal Herrira itzuli eta lurralde harekiko elkartasuna ezertan ezin zela geratu konturatzean».

«Hegoak Latinoamerika, eta orobar Hirugarren

Mundua, Euskal Herriko errealitatera gerturatzeari dibardu, eta bonek —zehazten du Alfonsok— errealitate hori ezagutu beharrera garamatza. Ondoren ezagutza hori zabaldu eta populazioa sentsibilizatu. Eta azkenik, egoera horien aldaketak bultzatuko duten jarrerak sorreraztea, kontzientzia berri bat alegia».

Alfonsok azaltzen duenez helburu horien gauzatzerako hango errealitateen ezagutza da funtsezkoa eta horretarako sortu zen Hegoa dokumentazio eta ikerketa zentroa. Bestalde, unibertsitatearekin lotura estuak ditu, «horrelako zentru batek norbaitekin behar badu lotura unibertsitatearekin da, eta gaur egun lotura hau egoitza Sarri- kon egotean, diru laguntzan eta irakasle talde handi samar baten parte hartzean gauzatzen da».

■ **«Askatasunagatik borrokatzen duten herriengatik dugun mirespenean oinarritzen da elkartasuna» ● S. Pozas**

Hegoalde eta Iparraldearen arteko hobia txikitzea da erakunde hauetarik gehienen helburu nagusia.

Modu desberdinez hel-tzen dio Hegoak azalduta-ko guztien gauzatzeari: la-guntza eta ikerketa progra-mak antolatzea, anaitasun ekitaldiak, telekomunika-zio sistema baten eraikun-tza... «Orain adibidez, oso inportantea deritzogu programak beste herrial-deekin batera antolatzea eta aurrera eramatea, ez bait du zentzurik hemen-dik eta guk bakarrik iker-tzea. Elkartasuna baka-

rrik laguntza ekonomiko-rà mugatzen danean en-gainagarria bibur daite-ke, jarrerak garrantzi-tsuago bait dira. Lehenen-go eta hirugarren mun-duaren arteko desberdin-tasuna ez da konpontzen dirua bidalita. Ulertu be-bar da bien arteko barre-manen desorekaren emai-tza dela bi munduon des-berdintasuna. Latinoa-merikarren kasuan, adi-bidez, azken hamarkadan

ez bakarrik garatu ez, bai-zik eta atzera egin dutela, eta borren arrazoiak Kan-poko Zorra eta nazioarte-ko komertzioan bango zenbait produktuk izan duten prezio beherakada. Aldaketak egiturazkoak izan behar dute eta, beraz, boriek aldatzeko ezagutu egin behar dira. Bestela laguntza testimoniala bi-burtzen da».

teaz gain, munduko zenbait leku gatazkatsuen gainean ere hitzegin dugu gara. Ezin guztien berri eman baina behintzat egungo gatazka nagusia den Persiar Golko-koaren inguruan dituzten eritzi nagusiak aterako diz-kizuegu. Komiteetako San-tiago Pozasen esanetan «Saddam-en erregimena kriminala bada ere, ga-tazka honek beste gauza bat agertzen du, Iparrak Hegoa zapaltzen duela.

Ez da posible petroleoa Hegoan produzitzea eta salmenta prezioa Iparrak jartzea. Iparra batu egin da bere interesak eta beti-ko nazioarteko ordena

■ **«Elkartasuna laguntza ekonomikora mugatzen danean engainagarri gerta daiteke» ● A. Dubois**

Golkoko krisia

Hiru erakunde hauekin hitzegiterakoan elkartasuna nola ulertzen duten ikus-

■ «Herrien arteko elkar ezagutza eta begirunea dira elkartasunaren oinarria» ● J. Valencia

mantentzeko».

Antzerako azterketa egiten du Askapenako Jesus Valentziak, «Mendebalde eta Hegoaldearen arteko gerra botzaren amaiera butsala da, edo hobeto esanda, eta aspalditik ari gara hori esaten, aurrez aurreko hori beste bat esaltzeko besterik ez zen, benetakoa. Iparra eta Hegoaren artekoa. Gatazka bonek zerbait erakusten badu zera da, garapenean

dauden herrialdeei ez zaiela garatzen utzi nahi».

Eta, azkenik, Hegoako Alfontso Duboisek gisa bereko zerbait dio, «Horrela, sinpleki esatea ez da errealista, baina nazioarteko orden juridiko berria behar dugu, egungoak hondoan jo du dagoeneko. Argi da Golkokoa ez dela demokrazia eta antzerako baloreengatik, hegemonia kontua da. Iparreko herrialdeek sor-

tzen ari den zerbaitekin egin dute topo».

Beste erakunde batzuk

Azkenik, esan behar Euskal Herrian badaudela baita ere beste erakunde asko nazioarteko elkartasun kontu honetan murgildurik, gehientsuenak Erakunde Ez Gubernamentalak eta horietatik emankorreran talde kristatuen inguruan direnak azpimarratu behar, bereziki ezagunagoa izatea lortu duen «Gipuzkoako Oscar Romero Solidaritza». Eta bukatzeko, hona he-

men beste batzuen izenak: «Asociación africanista Manuel Iradier», «Justicia y Paz», Mugarik gabe, «Medicus Mundi», «Misiones diocesanas», «Paz y Tercer Mundo», «G.C. Cuarto Mundo», «Amigos de la RASD», «Comisión Vasca en defensa de la Amazonia», «Alimentación y desarrollo», «Ayuda en Acción», «Promoción y desarrollo», «Amigos del Tercer Mundo», «Fondo Vasco de Cooperación», «Manos Unidas» eta «UNICEF».

Xabier Letona

HISTORIA ETA GERO

Amaitu da Historia, F. Fukuyama, 1989

GERNIKA, ARMADA ALEMANAREN PROPAGANDAN

ALEMANIAko armadak «Gernika» Pablo Picassoren margoa erabili du propaganda egiteko eta gazteak bolondres gisa izena emateko. Stern eta Der Spiegel aldizkari ezagunetan publikatu zuten iragarkia, bi orrialde oso betetzen, koadroaren irudia zeukala eta lema harrigarri batekin: «Etsaiaren koadroak dira gerren gura-soak». Ondoko testuan, armada alemana askatasunaren eta eskubide zibilaren defentsarako dela bakarrik dio. Aspaldiko «etsaiaren koadro» horiek, sistema totalitarioek herrien arteko gorrotoa pizteko elementua dira, dio iragarki ez oso ulergarriak (ezta alemanez ere).

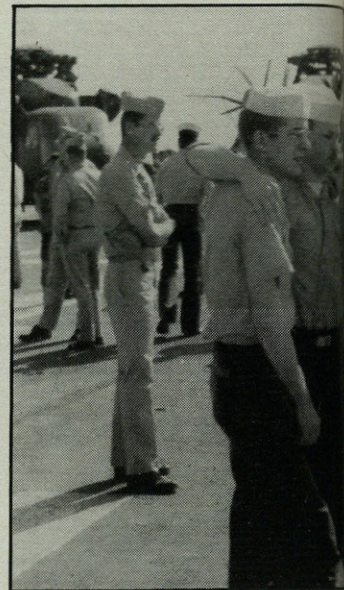
Normalean «Historia eta gero» sail hau berri kurioso eta barregarrientzat

gordetzen dugu: ez da gaurko kasua. Historia ez da amaitu, sinistarazi nahi diguten bezala, memoria historikoa bizirik daukagu. Beste batzuk, aldiz, historia eta gero, historia errepika da-dila nahi dutela dirudi...

KOMUNISMOARI EPAIKETA

MOSKUKo udalak Komunismoa juzkatzeko epaiketa sinbolikoa antolatu nahi du. Alderdi Komunistak 1918tik 1955era «gizateriaren aurkako eginko krimen masiboak» dira akusazioaren puntu nabarmenetarikoak. Edoze-la ere, berediktoa soilik morala izango dela aurreratu du «Kurenti» udal aldizkariak, «komunisten aurkako pertsekutazioa edo mendekua» ez direla bultzatu behar eta.

E L L E - M E L L E

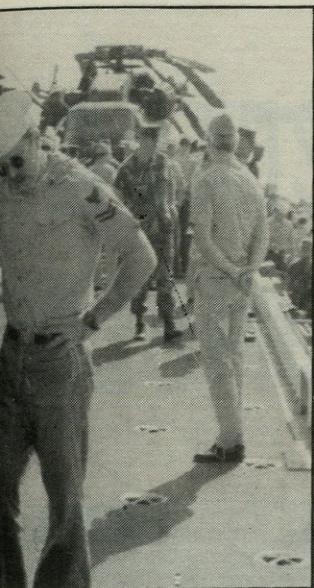
«Polemika guztiaren ondoren, printzipio moral garaia eta nazioarteko orden berria defendatzen ari garela eta guzti hori entzun ondoren, oso zaila izango da etxera itzultzea ezer gertatu ez balitz bezala. Beraz, ez du ardura zer esaten diguten: gerrara goaz, ez dago beste konponbiderik».

Noam Chomsky, Golkokoaz

«Errepublikan independentzia berriketan dabiltzan guzti horiek ez dakite zer esan nahi duen horrek, jende guztiak egin ditu subiranotasun aldarrikapenak baina denek desberdin ulertzen dute hori».

Aleksandr Iakovlev.

ISRAEL: LIBANON ARRISKU NAGUSIA

LIBANOKO Libanoko Selim el Hoss lehen ministrariak adierazi duenez, Israel da etorkizunera begira Libanok duen arrisku nagusia. «Ez dut uste traba handiegirik izango dugunik Libano normaltasunera itzultzeko, hegoaldeko Libanoren okupazio israeliarra kenduta», azaldu zuen. Arrazoia emateko edo, biharamunean aireko armada israeliarrak Bekaa bailara libaniarreko FPLP-CG talde palestinarren base bat bonbartzatu zuen erasoaldi batean, eta hiru lagun hil zituen. Israelek Libano barnean aurtan egin duen hamaseigarren eraso izan zen hau, FPLP-CGren aurkako boskarrena.

IEMENIARRREN AURKAKO ERREPRESIOA

IEMENIARRAK torturatu egiten dituzte Arabia Saudian Golkoko krisia hasi zenetik, salatu du Amnesty International erakundeak Londresen. Milaka hiritar iemeniar atxilotu ditu polizia saudiak, eta asko eta asko torutratu, iemenek ez duelako saudiarren —eta Estatu Batuen— aldeko jarrera garbirik hartu, beste aitzakirik gabe.

«Irakek desarmearen mugak erakutsi dizkigu».

Vadim Zagladin,

Gorbatxov-en kontsellaria.

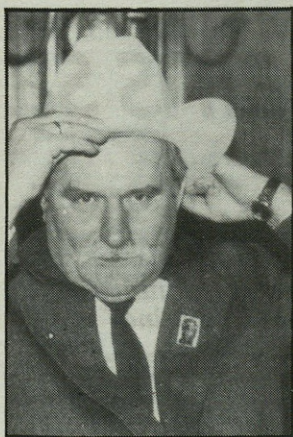

GAGAUZEN KONTRAKO ERREAKZIOA

MOLDAVIAko nazionalistek oso gogor erantzun diete errepublika soviatar hartako gutxiengo Gagauzaren askatasun asmoei. Bolondres talde batek Errumaniarekiko muga kontrolak okupatu zituen, Gagauz Errepublika aldarrikatzearen aurkako ekintza gisa. Hala eta guzti, duela bi aste egindako hauteskundeen ondoren, Gagauzen Errepublika berriko legebiltzarrak, bere lehendakaria hautatu du jada. Gagauzak, turkiera mintzairadun kristau ortodoxoak, Moldaviako biztanlegoaren %3,5a besterik ez dira, 150.000 lagun inguru, eta Moldaviako hegomendebaldean kokatzen dira batez ere.

«Tontoak bakarrik sines dezake Mazowiecki demokrata dena».

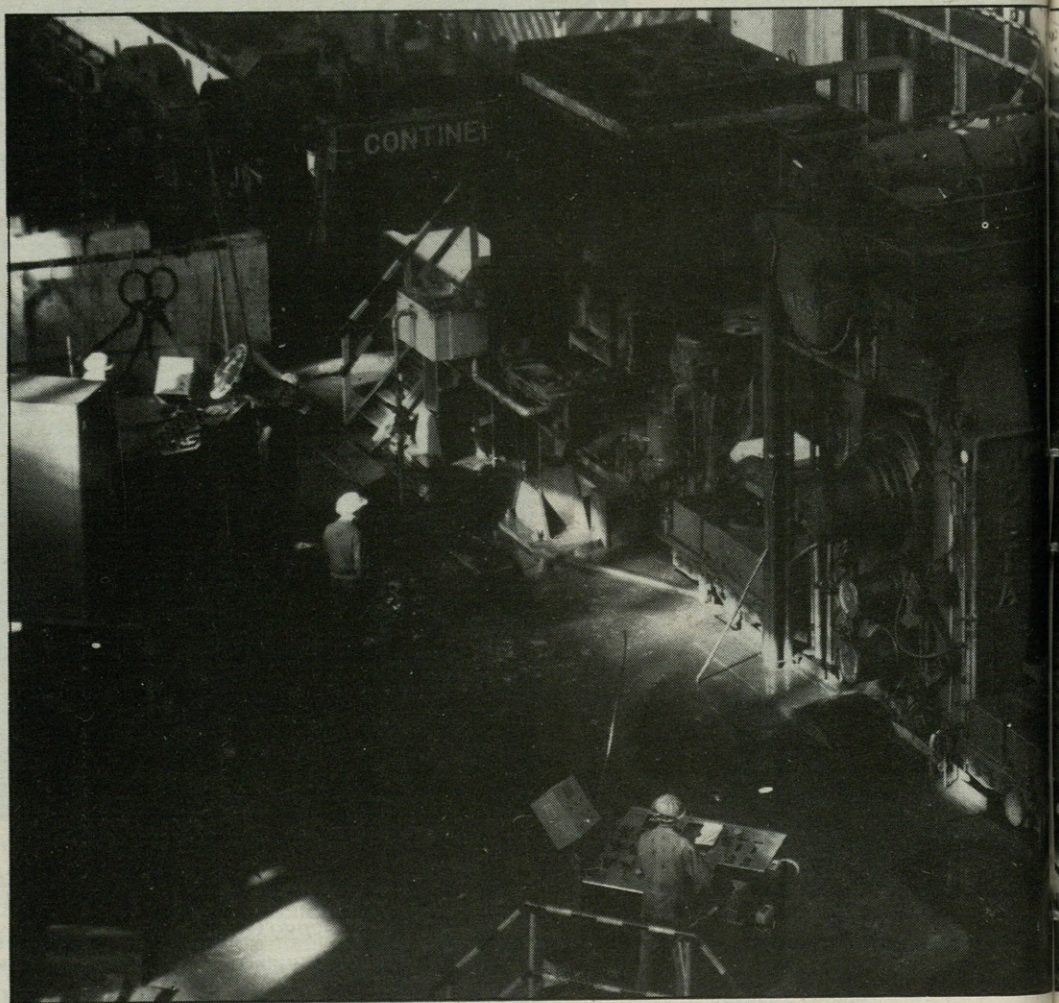
Lech Walesa.

LANTEGIETAKO SINDIKATUEN ERREKONBERT

Mundu konplexua, dudarik gabe, sindikatuen mundua. Dagoeneko beren ekuadorra iragan duten hauteskunde sindikalak direla medio, berorretan sartzea bururatu zaigu. Hasieran orbitaz kanpo bageunden ere, gerora pittinka pittinka xerbait ulertzen ari ote ginen, irudipena izan dugu.

«**HOSPITAL** Probin-
tziala edo Basurto bezala
lebendik Osakidetzakoak
direnek —esaten digu
J.Arrieta, sail horretako LA-

Hauteskunde hauetan behin ere baino lehiaketa gogorragoa dago sindikatuen artean.

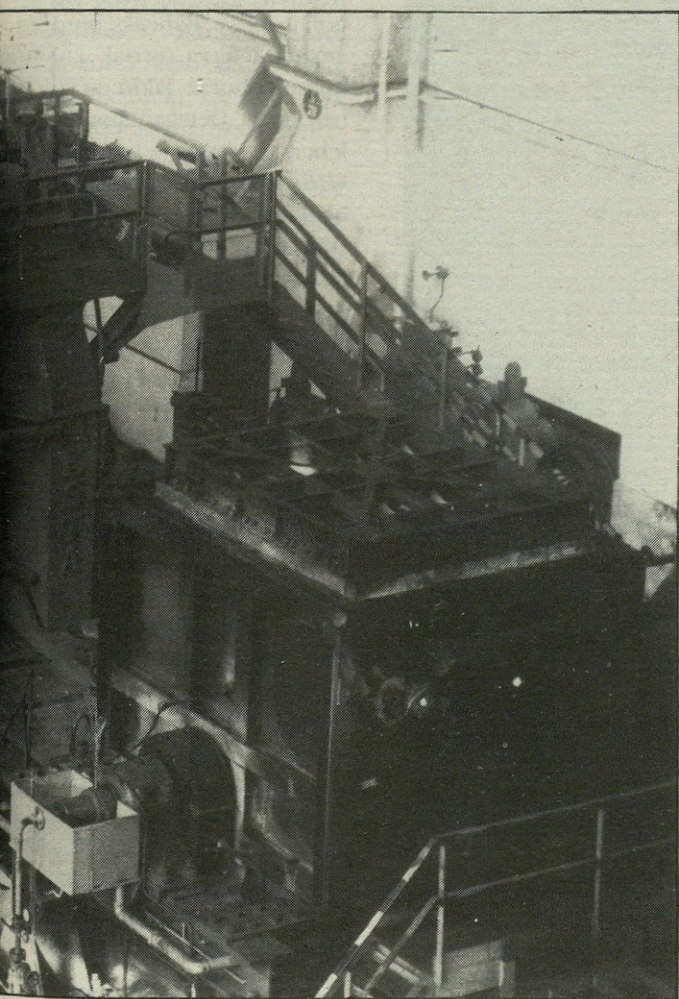
Beko delegatuak— Enpre-
sa Komiteak [E.K.] dituz-

te, eta euren lan barrema-
nak «laboralak» dira.

Orain Osakidetzakoak
baina leben Insalude-

HAUTESKUNDEAK: SIOAREN ERDIAN, IRUZURRA

koak zirenetan berriz, baina da, transferitutako anbu-

latorio, seguridade sozialerako hoshpitaletan, leben

E.K.ak genituen, baina orain Pertsonal Batzordeak osatzen dira, «organo kontsultibo» moduan. Goragoko maila batean «mahi sektoriala» antolatuko da, sindikaturik errepresentatiboenekin. %10etik gora dutenekin alegia, eta hauek daukate bestetan E.K.ek izaten duten komenioa negoziatzeko eskubidea»...

Nahasteko modukoa, bai. «Oso lioso da —aitortzen digu Arrietak—, ebundaka zentro bait dira, eta zentro bakoitzak bere arazoak ditu...» Bide batez, hilaren 13an egingo diren Osakidetza hauteskundeetara Hego Euskal Herrietan indartsu diren lau «klase sindikatu»ez gain, aurtan sindikatu «korporatibista» bat aurkeztuko dela komentatzen digu: SATSE, mediku eta ATSE osatuta, eta orain arte ez zuten gutxieneko %10 hori lortu gura dutenak. Horrelako sindikatuak fuertea ote dotozen, inpresioa dauka Arrietak —gerora sindikaturik inportanteenetako buruek konfirmatuko ez di-

gutena, UGTtik kasu sindikatu handiez kanpoko «independienteak» desagertzeko bidean daudela, esaten zaigu, zentralen goraldi bete-betean aurkitzen gara.

Irakaskuntzan eta bankan

Irakaskuntzan, gutxi gorabehera, hauteskundeak eta sindikatuak berak nola antolatzen diren jakitearren, ikasleentako langile sindikatu batengana goaz. Itxaro Andueza betidanik, duela zortzi bat urte ikasleentan E.K.ak antolatu zirenetik, dabil ardura horietan. «Guk lehen komeniorik ere ez genuen, 1981ean sinatu genuen aurrenekoa; orain dela lau urte hasi ginen lan sindikala egiteko ordu batzuk hartzen, periodikoki biltzen...» Panorama sindikala askoz ere sinpleago bide da irakaskuntzan: ikasleentan behintzat ELA da arraz maioritaria, %60a bait du. LABen botuen beharrik ez dute, beraz, komenioak

Juan Luis Martinez kontseilari-ordearen ustez, inspektzioa derrigorrez egiten da.

sinatzerakoan. Andueza ELAkoa dugu, eta berak argitzen digu E.K.aren zeregin-a: «Komenioa errespetarazi behar dugu, eta «texto

de mínimos» bat izan dadila saiatu —esate baterako, ikastolek [zuzendaritzaz ari da] zentro guztiak homogeneizatzea na-

biñdute, borrela langileak bobeto ordain ditzakeen zentro batek ez dezala gehiago ordaindu beharrik izan».

ELA irtengo da, dira prebisio guztiak, sektore gehienetan, erabat maioritario Euskal Herri mailan. Nahiz eta ELAkoek berek beren datu emaitzetan Nafarroaz ahanzi sarritan. Horrela gertatzen da —esaten digu Fernando Cristobal, CCOOekoak— bankan, hiru probintziadun Komunitatean ELA bait da, alde ederrez gainera, nagusi, baina Komunitate Forala erantsiz gero nagusitasun hori galtzen du, Comisionesen alde.

Bankako berri izatearren mintzatu gara Cristobalekin. Bankan, nonbait, nahiko garbi burutu da hauteskunde prozesua, sindikatuek eta Asociación Española de la Banca boto emateko fetxa (urriak 26) aski denboraz jakin arazi bait zuten. Delegatu horrek lehen sektore honetan «HBren munduko» «Asanbladaren Hautagaia» bezalako zerrendak aurkezten baziren ere, egun geroz eta gehiago hauteskundeak sindikatu bidez (LAB bidez, kasu horretan) antolatzen direla esaten digu. Hori bai, «Asociación de Mandos Intermedios», AMLak sortu direla informatzen digu. «Gure lana blokeatzearren ari dira horiek, eta numero egiteko aurkeztu dira, baina lan egiteko garaian eskasak dira, ez dira oso borretara emanak». Komenioaren negoziaketa, sail horretan, urta-

— **«Sindikatu
gorakadaz,
zerrenda
«independienteak»
desagertzeko
daude» (UGT) ●**

rrilean hasiko da, eta Estatu mailan CCOO, UGT, ELA, LAB, CIGA (Galizia) eta SABEI-k (Balears) negoziatu-ko dute.

Hamalau iruzur

Hauteskundeak zelan doa-zen jakiteko Ovidio Campello, Gipuzkoako CCOOeko idazkari orokor-rraren eritzia bildu dugu. «Balantzea egiteko goiz-txo bada ere, gauzak uste bezala ateratzen ari dira. Hori bai, hauteskunde hauetan sindikatuen artean inoiz baino lebia bandiagoa dagoela antzematen da, horregatik ari gara gauzak arinago egiten». Kanpaina-aurre gogorra egin omen dute sindikatuak, kandidaturak abiaduran osatuz eta enpre-setara bisitak ugalduz.

Azkar ibili behar horrek eragingo zuen, seguruenik, kasu guztietan ez oso garbi jokatzea. Salaketak LAB eta ESK-CUISetik heldu dira batez ere. Enpresa txikie-tan batipat, askotan enpre-sa komiterik izan gabe hau-tatzen dira delegatuak. Bai-na hori iruzur mota luze ba-ten adibide bat besterik ez da. Batzutan, mahaia osatu eta batean egiten dira hau-teskundeak. Bestetan, ma-haia osatu baino lehen. Ba-tzutan, enpresariak izaten dira mahaian. Bestetan, zentsuan izaten dira. Batzu-tan, ebentualekin puzten da zentsua. Bestetan, dago-kiona baino hautatu kopu-ru handiagoa dago. Batzu-tan, beste zerrendarik aur-keztu dadin trabak jartzen dira. Bestetan —eta hauxe, beharbada, sarrienik, «le-gez kanpo» denik ezin bait da erakutsi— langileen ez-jakintasunaz profitatzen di-ra («Orain eman behar de-

la botoa? Bueno, eman be-bar bada, ematen da eta kitto). Azkenik, ez omen da behin bakarrik gertatu, lan-gilea hamarretako bokata jatera atera enpresatik, eta bueltan besteak botoa emanda zeudela aurkitzea.

«Iruzurrik? —diosku Ovidio Campellok—. Ez dute arrazoirik falta sa-laketa horiek, batez ere askotan «eskrutinio ak-tak» eta «mahiari osaketa aktak» batera egin izan di-relako, balere esango ni-zuke LABek besteak beza-laxe, ez bada gebiagotan, jokatu duela horrela». Campellorentzat presak di-tu horretarakotu: «Forma-lidadeetan ezin ibil zai-tezke, bestela delegaturik gabe gelditzen zara eta».

Antzeko eritzia, baina fondoari buruz erradikala-goia, Fernando Velascok dauka, UGTko Euskadiko Exekutibako idazkaria be-ra. «Irregularitasun horiek salbuespenak dira, anek-dotak, bat edo beste izan-go zen baina orobar oso hauteskunde garbiak dira hauek».

Arakauteko salaketa

Ordea, LABek bakarrik, Hegoaldeko epaitegitara ehun eta berrogeitamarre-tik goiti salaketa eraman di-tu honezkero. Eta, azken egunotan, ESKk ere zehaz-tu ditu bere kexak: «Zen-bait enpresa ez da existi-tzen baina delegatuak agertu egiten dira; beste batzutan, inspektorea joan da eta aktetan azal-tzen zen delegatua zein zen inork ez zekien». Biz-kaiko Labe Garaietako Etxebarriako lantegian, Gennsa, Zurienak, Lizarra-ko Ortiz, Limpiezas Villar, Construcciones Pedreira,

Eusko Garbi, Arkaute gran-ja-eskolari eta abarri dagoz-kio salaketa horiek.

Salatzaileen aldeko le-henbiziko epaia Arkaute granja-eskolari buruzkoa izan zen. «Probatutako»tzat jotzen diren egintzak dira hauek: «Bat, 1990eko irai-laren 28an ELA-STV Eus-ko Jaurilaritzako Nekaza-ritza Departamentuari Arkaute Nekazal Eskola-ko hauteskunde mahaia osatzeko zentsua eman ziezaion eskatu zion. Bi, egun berean, enpresako zuzendaritzak Felix Perez de Nanclores, Modesto Lomba eta Jesus Fernan-dez de las Heras-i, hautes-kunde mahaiko presiden-te, bokal eta bokal-idaz-kari zirela komunikatu zien eta botazioa hurren-go lan egunean, urriak 1, astelehenarekin, egingo zela, goizeko 8,30tatik aurrera. Hiru, kandidatu-ra bakarra, ELArena, aur-keztu zela, hiru hautagai-rekin (...) Lau, hauteskun-de mahaia ez zuen zens-tua langileen artean ezagutarazi, ez zuen or-dezkari kopururik zebazu-tu, ez zuen botazio fetxa-rik adierazi(...)»

Izenik eman nahi izan ez digun Gipuzkoako Udale-txe bateko langile batekin mintzatu gara, eta hona zer kontatu digun: «Gurean sindikatu bakoitzak bi ze-rrenda atera behar zituen, teknikoena eta profesio-nal ez-kualifikatuena. Bada, harako sindikatuak ez zuen tekniko zerrenda osatzeko adinako lagunik topatzen, eta niregana eta beste batzurengana jo zu-ten, kontrato fijoak es-kaintzen, ordu libreak es-kaintzen, eta abar. Azke-nean, «talde independien-te» bat antolatu zuten, or-duan batzuk apuntatu zi-

«Zenbait enpresa ez da esistitzen, baina delegatuak agertu egiten dira» (ESK) ●

ren, gero berriz zerrendak atera ziren eta beren bu-rua sindikatu baren ize-naren pean ikusiz, atzera borratu ziren...»

Eredu sindikalak

LABek iruzur horiei bere interpretazioa ematen dien artean («gure sindikatu portzentaietan jeistea na-bi dute sindikatu errefor-mistek», esaten digu Natxo Prestamero, hauteskunde arduradunak), Juan Luis Martinez, Gasteizko gober-nuko Lan saileko kontseila-ri-ordeak, iruzur beroriek azken emaitzetan eragin handirik izango dutenik ez duela uste, adierazi digu. «Derrigorrez egiten da ins-pekzioa, eta irregularita-sunik izanez gero, akta baliogabetu egiten da; ez dut uste inor, iruzurra ezagutuz, salatu gabe gel-dituko denik».

Hauteskunde hauen bes-te ezaugarrietariko bat aipatzen digu Martinezek, esan nahi baita, «Autonomi Elkarteko sindikatu na-gusiak, ELA, CCOO eta UGT dira prozesu guztia forjatzen ari direnak». Sindikatu hauek erdietsi kontsentsuetatik at gelditu den LABek, Natxo Presta-meroren ahotik, hiru sindi-katu horien eta administra-zioaren arteko akordioak eurak baztertzeko helburuz eginak direla salatzen digu.

Prestamerok, bestetik,

Enpresa txikitan bizkor ibili dira sindikatuak.

lan harremanak, sindikatu horien inizatiba edo laguntzaz, instituzionalizatzen ari direla uste du, «langileen parte hartze zuzenaren kaltetan». Alemania-

koaren tankerako sindikalismoa ezarri nahi litzateke datozen denboretan Euskal Herrian, langileen nahi-taezko afiliazioaz...

«ELAk uste du —zioen

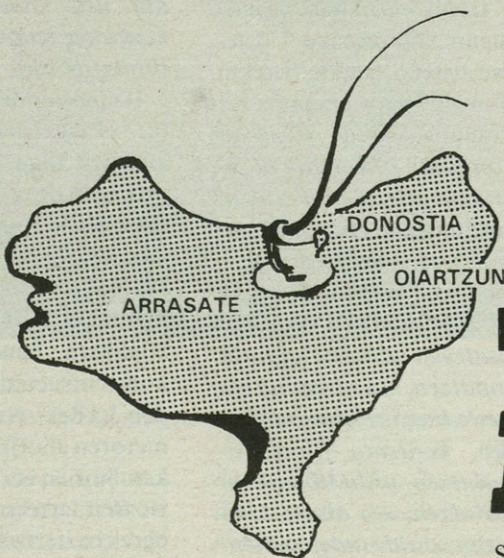
Jose Elorrieta, sindikatu horretako idazkari orokor-rak, urriaren 22ko «ELA-STV» astekarian—langileen ordezkaritza eta ekintza enpresan en-

presako sekzio sindikale-tan bideratu behar dela. Gaur egun, enpresa komi-teak apenas dira, kasurik gehienetan, langileen be-netako indar bakarraren, sindikatuen pantaila bes-terik».

Denboraren kontrako, elkarren arteko borrokan uzten ditugu Hegoaldeko sindikatuak: nor bere da-tuak darabilzkiela, denak ere «prebisioak betetzen», denak ere «behin ere baino emaitza hobekoak» lor-tzen. Eta, ahaztu gabe, de-nak ere, era batera edo bes-tera, datozen lau urteetako problemarik larriena izaten segituko duena, langabezia eta enplegu prekarioa nos-ki, nola konbatitu, haus-narketan.

Pablo Sastre

Zure etxeko kafea.
Zaporea, lurrina,... bereziena...
kolombiarra ehunetik ehun.
Kolombiako kafearen agiria duen
Euskal Herriko etxe bakarra.

LA CASA DEL CAFE

San Martzial, 19. DONOSTIA Tel: 42 45 12—35 49 14

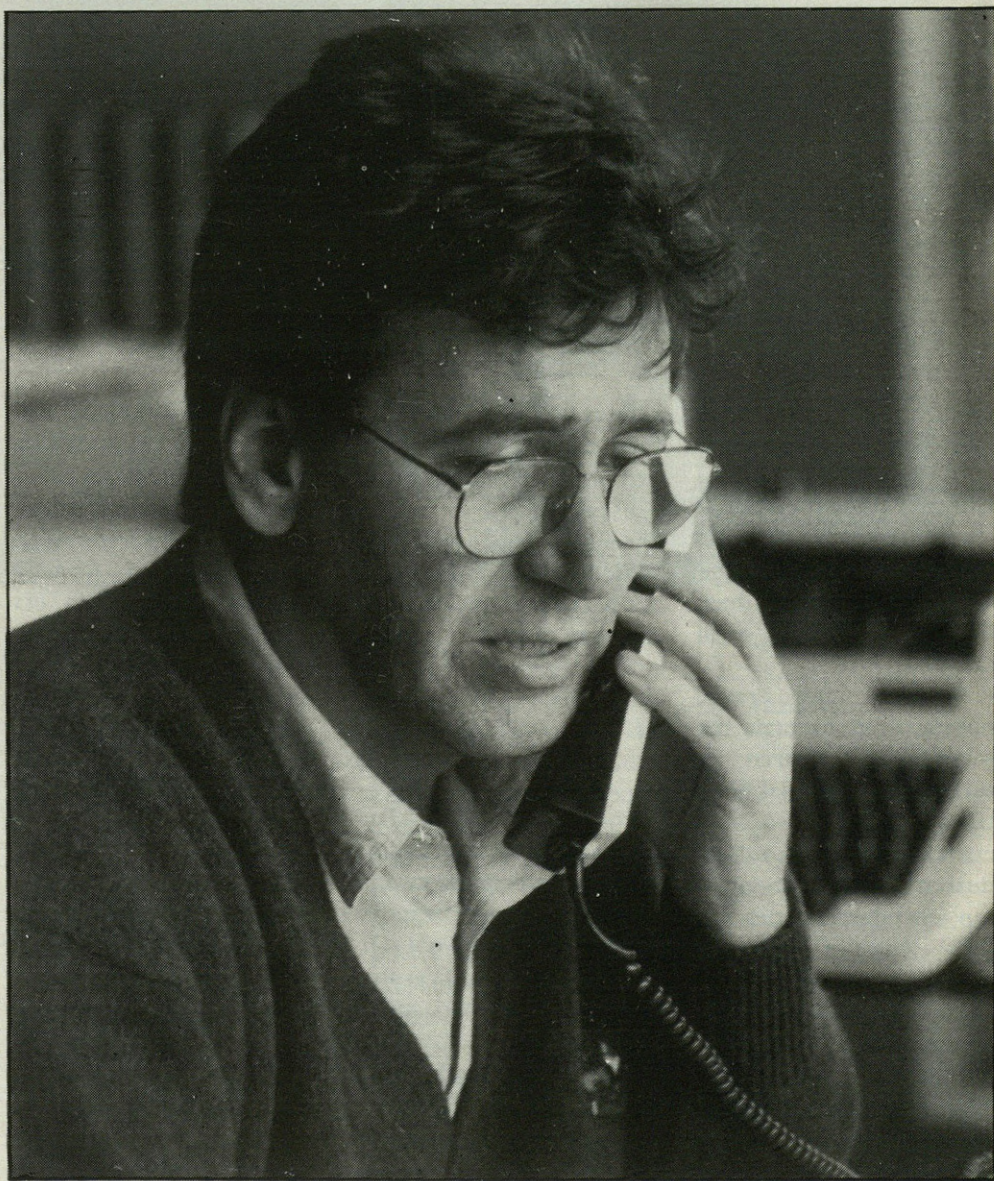
NAFARROA: EUSKAL IRRATIAK ISILDU NAHI DITU GOBERNUAK

Ugariak izan dira Nafarroako Gobernuak egindako FM-frekuentzien banaketak eragin dituen kontrako erreakzioak, euskararen bazterketa agerian uzten bait da.

IZAN ere lehian parte hartu duten euskarazko bi irratiak, Iruñeko Euskalerria Irratia eta Baztango Xorroxin Irratia, lizentziarik gabe gelditu dira.

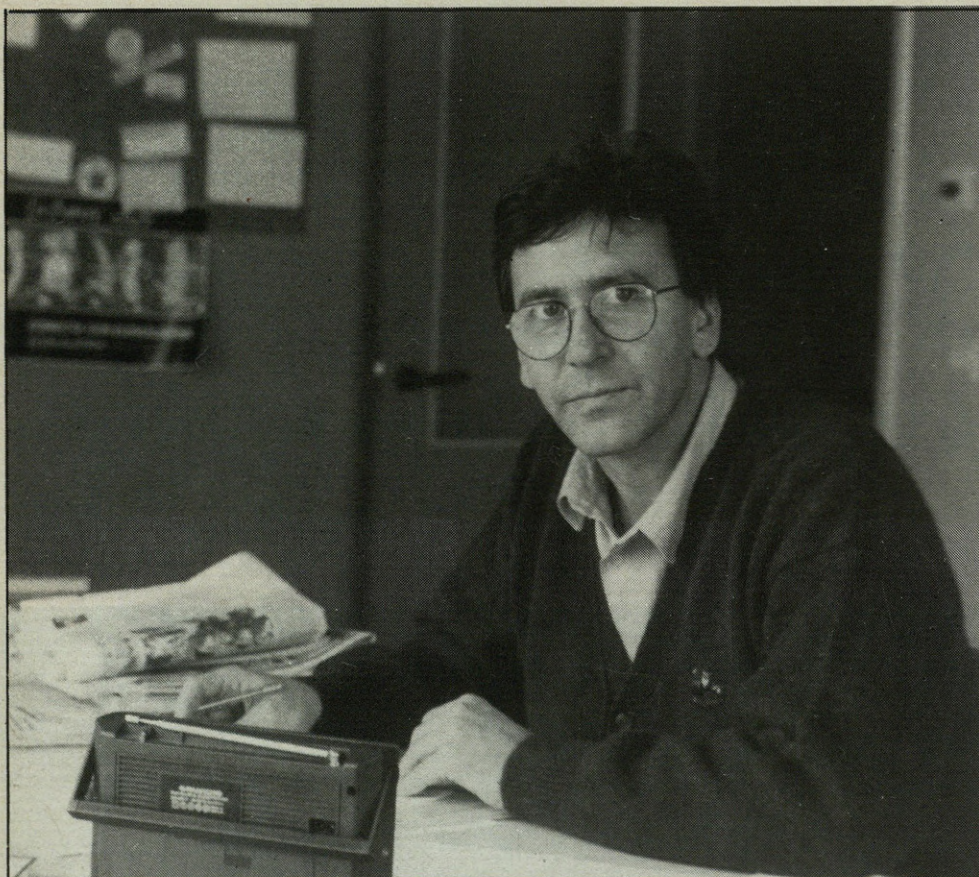
Zazpi ziren banatu beharreko frekuentziak, horietatik bi Iruñerrirako eta gainerako bostak Elizondo, Altsasu, Tafalla, Peralta eta Tuterarako.

Nafarroako Gobernuak kompetentziak eskuratu baino lehen, Estatuak 1982. urtean FMko beste zazpi frekuentziak banatu zituen. Emititzen ari ziren irratiak euskarari ematen zioten tratamendu urria ikusirik eta Iruñerrian bizi

Erabaki zokoratzaille honen kariaz nafar euskaltzaleak haserre dira.

Euskalerrria eta Xorroxinek hutsune sozio-kultural garrantzitsua betetzen dute.

diren 30.000tik gorako euskaldunek informazioa beren hizkuntzan jasotzeko daukaten eskubideari erantzuteko asmoz, 1983. urtean Iruñeko Komunikabideak S.A.k bultzatzen duen Euskalerrria Irratia sortu zen.

Hasieran, talde eragile honek, irrati lizentzia bat eskuratzeko eskatzen ziotuen baldintza guztiak betetzera zuzendu zuen bere eginkizuna. 1985eko abenduaren 24ean, gobernua-ren lehendakari ordearen Jose Antonio Asiainen aholkuari jarraituz, eskaera aurkeztu zuten Talde Eragileko partaideek.

1986ko abenduaren 17an onartutako Vascuencearen legean, bere mugak eta guzti, bazen dispozio bat komunikabideei zegokiena. Honetan euskararen

sustapenerako komunikabideek zeukaten garrantzia azpimarratzen zen. Beraz, Euskalerrria Irratiaren proiektuak garrantzi handiko hutsune sozio-kultural bat betetzen zuen.

Xorroxinen ere berdin

Lehendakaritza kontseilari hautatu berria zen Aladino Colinek informazio zuzena jaso zuen eragileengandik. Telekomunikazioaren Ordenamenduaren Legearen arabera, Nafarroari zegozkion irrati lizentziak 1988ko martxorako emanen ziren.

Epea luzatzen ari zela ikusirik, emititzen hastea erabaki zen. Horrelako proiektu batek eskatzen

duen oinarri soziala lortzearen, eta behar den laguntza ekonomikoa eskuratu ahal izateko, Euskalerrria Irratia Elkartea sortu zen. Bazkideen formula erabiltzea erabaki zen, eta dagoeneko 900 inguru bazkideek osatuta dago. Bi urte hauetan, Irratiaren esperientzia arlo ezberdinen tratamenduan, eta euskaldunekiko harreman zuzenaren oinarritu da.

Xorroxin Irratiaren proiektuaren lehenbiziko urratsak duela hamar urtekoak ditugu. Elizondon kokaturik, hasiera batean bere emisioak Baztan ingurura murrizten baziren ere, azken urte hauetan Maldeirreka eta Bertizaranera ere hedatu dira. Eskualde hauek, Nafarroako Vascuencearen Legearen arabera, eremu euskaldunean

daude kokatuta.

Oztopoak oztopo, pare bat aldiz emisora ixtera behartu dutelako, bere eguneroko lanaren bidez, onarpen handi eta zabala lortu du bertakoengandik. Horren lekukoak dira lizentzia ematearen alde agertu ziren 55 udaletxe, alderdi eta elkarteak. Aipatzekoak dira egin diren informatiboak eta nekazal munduari zuzendutako saioak.

Bere asmoa, behin lizentzia eskuratuz gero, Urdaubi, Zugarramurdi, Sunbilla eta Bortzirietara zabaltzea zen.

Banaketa eta protestak

Banatu diren zazpi lizentzietatik, «Información por Ondas, S.A.» enpresak hiru eskuratu ditu, Elizondo, Altsasu eta Tuterakoak, alegia. Enpresa hau «Diario de Navarra» egunkaria eta ANTENA 3ek osatzen duten promotorari dago lotuta, eta lizentzia berriekin, zortzi dira egun dauzkan emisorak, bi Iruñean, bi Tuteran eta bana Tafalla, Lizarra, Elizondo eta Altsasun.

Tafallako lizentzia berria SER enpresari eman diote, eta Azkoiengoa, berriz, COPEri. Iruñean banatu diren bi irratiak «Compañía Navarra de Radiodifusión, S.A.» eta «Radio Blanca, S.A.» rentzat izan dira. Lehenbizikoa «Grupo Cadena Ibérica»koa da, OPUSEkin zerikusirik daukana, eta bigarrena, PSOEren ingurukoa den Blas Herrero enpresariarena.

«Gutaz trufatu dira eta disimulatzen ere ez dira saiatu» ●

Banaketa hauetan ez da kontutan izan lehiaketan euskarari ematen zitzaion garrantzia. Hain zuzen ere, lizentzia eskuratzeko kontutan hartuko ziren erizpi-deen artean, garbi aipatzen zen «ondare kultural eta linguistikoaren sustapenaren garrantzia».

Mikel Bujanda Euskalerria Irratiaren zuzendariaren ustez, emisora honek, aipatzen ziren baldintza guztiak betetzen zituen, «bai teknika eta ekonomiari zegozkionak, eta, nola ez, aipatzen ziren erizpide linguistiko eta kulturei buruzkoak ere». «Gutaz trufatu dira eta disimulatzen ere ez dira saiatu. Noski gobernuari azalpenak eman ditzan eskatuko diogu».

Jose Migel Barberena erratzuarra, Xorroxin Irratiko aitzindarietariko bat, prozesua ikusita itxaropen handirik ez bazeukan ere, minduta agertu zen «bainbat urtetan egindako lana ezerrezean geratzen bait da. Zaila izango du beste irrati batek, Xorroxin Irratiak jendearengandik lortuta zeukan adinako onespina erdies-tea».

Bi irratiaren partaideak hala ere, aurrera segitzeko guztiz prest azaldu dira, et: Euskalerrria Irratiaren kasuan, bazkide eta talde eragilearen artean erabakiko da gerora begira zein jarre-ra hartuko duen emisorak. Nola edo hala, euskalzaleen artean, haserre nabaria da, guztiz zokoratzaila den erabaki honen kariaz, eta horren lekuko, Nafar Kultur Kontseiluan Jose Mari Satrustegik aurkeztu duen dimisioa.

Jose Maria Satrustegi:

«Kargua uztea baino gehiago eskatzen du»

Nafarroako irrati frekuentzien banaketak Jose Maria Satrustegi euskaltzain unanuarrak Nafar Kultur Kontseilutik dimiti dezan eragin du.

ARGIA. Zer da eta zein funtzio betetzen ditu zehazki Nafar Kultur Kontseiluak?

J.M. SATRUSTEGI.

Bueno, Nafar Kultur Kontseiluak 20 pertsonak osatua da. Gauzak ez dira erabakitzen edo eztabaidatzen bertan, aholkuak baino ez dira ematen. Guri, kulturekin lotura daukan edozein arloari buruzko eritziak eskatzen dizkigute, proiektua, gure eritzia jakinik, aurrera edo atzera eramateko. Horrela, zerrenda bat izaten dugu, dela Nafarroako jaialdiak, dela pintura erakusketa, dela zein abesbatz ekarri behar den jaialdi baterako, eta abar. Arlo guztiak ukitzen ditugu gutxi gora behera. Nahiko

«Erabakia eman zen aurreko larunbatean ez ziguten ezer esan».

ondo antolatuta dago, nire ustez.

Astean behin, denok Batzar Orokorrean biltzen gara, Roman Felones Hezkuntza kontseilaria eta Jose Maria Romera Principe de Vianako zuzendaria buru. Hor eritziak eta aholkuak ematen dira, eta gero lan taldeetan arlo bakoitzeko azterketak egiten dira.

A. *Eta irratien frekuentzien banaketaren auziarekin, eskatu zizueten aholkurik?*

J.M.S. Hori da mingarriena. Ez ziguten ezer esan, eta aurreko larunbatean bilduak ginen, erabakia eman zen aurreko larunbatean. Ez zitzaigun esan arazorik bazegoen ere. Hain zuzen ere, ez ziguten aholkurik eskatu euskararen gauzak ez direlako inoiz hartzen kulturako gauzak bezala. Hezkuntza mailako gauza bezala hartzen da. Nafarroako Kultur Kontseiluan, beraz, euskarari buruzko gauzak inoiz ez zeukaten leku, harrigarria bada ere.

A. *Baina zuek bazenekiten arazo hau izan baze-goela. Orduan, bakarrik aholku eskatuz gero ematen dira aditzera eritziak?*

J.M.S. Erakunde ofizial bezala Kontseiluak muga batzu jarri dizkio bere buruari, eta muga horietan, haste hastetik, euskarak ez zeukan sarrerarik. Orduan nik uste nuen nire eginkizuna oso mugatua zela. Hasieratik esaten nien, «aizue baina euskarak beste tratamendua behar du!» Baina ezer ez. Orduan, nik, beste eginkizunik gabe, eta bapatean, irratia euskaldunak litzentziarik gabe uzten zizutela ikusirik, nire erabakia hartu nuen, hor ez neukalako egon beharrik.

A. *Kultura mailan ze nolako tratamendua dauka euskarak?*

J.M.S. Adibidez, Nafarroako Jaialdietan, aurkezpeneak erdaraz egiten dira, eta batek esaten badu: «ez dago eskubiderik, euskaraz eta erdaraz egin behar dira», orduan euskaraz ere jartzen dituzte. Bueno, zerbait lortzen da. Horrelako

J.M.S. Nahi duten guztia. Erabat euskaraz egite-tik, erdixka egitera, edo Telenavarrak egiten duen bezala, farregarria dena, erdarazko informatiboa ondoan, eta bi minututan, labur-labur. Orduan, egiten dutena eta egin dezaketena gauza desberdinak dira. Baina zer egingo dute? Alde batetik, jada dauden irratia

I «Euskarak sarrera bat izan zezan azken buztana zen».

gauza txikietan, ba, bai. Baina gero, zuk esaten baduzu: «Aizue, baina Nafarroan ez dago ondo euskararen irakaskuntza!», esaten dizute: «Ez, ez, hori Hezkuntzaren arlokoa da». Eta mozten dute, eta kitto.

A. *Zein da irratia eta beste komunikabideek euskararen munduan betetzen duten, edo bete dezaketenen papera, Nafarroan?*

baimenduak Estatu mailakoak dira. Orain zazpi eman behar, hogeititik zazpi. Azken buztana zen, euskarak sarrera bat izateko, eta orduan, nik ez nuen uste inoiz halako astakeriarik egingo zutenik, baina hauek sozialistak izanik betiko jauntxoek eman diete baimena, euskara inolako presentziarik gabe utziz.

A. *Hain zuzen ere harri-garria da Xorroxin Irra-*

tiari egin diotena. Hainbeste berma eta eragina izanda gizartearengan, inolako errespeturik ez izatea jendearen eritzi horri, ezta?

J.M.S. Horregatik erabakian ez dut onik ikusten. Kargua uztea baino gehiago eskatzen du. Nire eskuan dagoen guztia.

A. *Askoren eritziz, erabakia ez da bi irratien kontrakoa bakarrik, euskararen beraren kontrakoa baizik. Horren aurrean, zer egin genezake Nafarroako euskaldunok?*

J.M.S. Hori oso zaila da esatea. Denok egin behar dugu lan, baina norbere tokitik kanpo, zer egin daitezkeen, nik zer esan dezaket? Nik ikusten dudana da arazoa larria dela, eta bakarrik hizkuntzaren aldetik ikusten dut. Gero zein pausoak eman daitezkeen esateko, ni ez naiz gai. Nik uste dut hizkuntza bat hitzetik datorrela, entzutetik, eta hiztun asko baldin badu, ba indarra handia du, hiztun gutxi, indar gutxi. Hedadura handia baldin badu, ba posibilitate handia du zabaltzeko, eta horrek ematen dio arnasa. Bere eztarria estutzen badute, hori da hizkuntza estutzea, hizkuntza hiltzea. Hori da nire planteamendua, eta nire erabakia gogorra izan bada, ildo horretatik doa.

Nik nire ahalmen oso-osoak jarri behar ditut horretan. Baina nola egin, nola bideratu ahalmen hori positiboa izan dadin, ez dakit. Lortuko bagenu alderdi guztiak euskararen ondoan batzea, zatiketak zokoratuz, urrats handi bat emango genuke euskararen etorkizunerako.

Alberto Barandiaran

GIPUZKOAKO FORU ALDUNDIA ZURE ZERBITZURAKO

Gipuzkoako Foru Aldundia

«Une aproposa da PNVk jarrera alda dezan»

Etxebarrietako baserrian jaio zen busturiar honen orainarteko 55 urteak hiruzpalau zatitan bana daitezke. Abadetza ikasketak hamar urtez, hamaika abadetzan, gartzela zortzi urtez eta, azkenik, kalera atera ondoren, AEKren eskutik euskalduntze-alfabetatze munduan burututako hamarkada. Gaur egun itzulpengintzan dihardu. Gertutik jarraitzen du baita ere Euskal Herriko gorabehera oro eta baikortasun osoz ikusten du Euskal Herriaren egoera.

ARGIA. Zeure bizitzaren garai ezberdinak ikutuko ditugu apur bat. Abadetza denbora batekin basiko gara.

JULEN KALZADA. 11 urterekin abiatu nintzen seminariora, Arteara, bertan lau urte egin ondoren Gasteiza eta han sei urte. Azkenik Derion bi eta apaiza nintzen jada 1953an, 23 urte egin aurretik. Seminarioan bartu genuen herri baten

partaide izatearen kontzientzia, ordurarte euskara eta guzti hori ez zen esistitzen guretzat. Sasoi bartan 300 apaizek Euskal Herriaren herri izaera aldarrikatu eta eskubide horien betetzea eskatzen zuen idazki bat sinatu genuen. Eta jazarpena elizatik bertatik etorri zitzaigun, hala ere ez gauza handiegirik, konfesatzea debekatzea eta borrelakoak. Orozkora bidali ninduten eta han iragan nituen sei urte, oso urte baliagarriak euskaldun kontzientzia sendotzeko.

A. Eta hamarkada horretan izan ziren apaizen mogimendurik gogorrenak, ez?

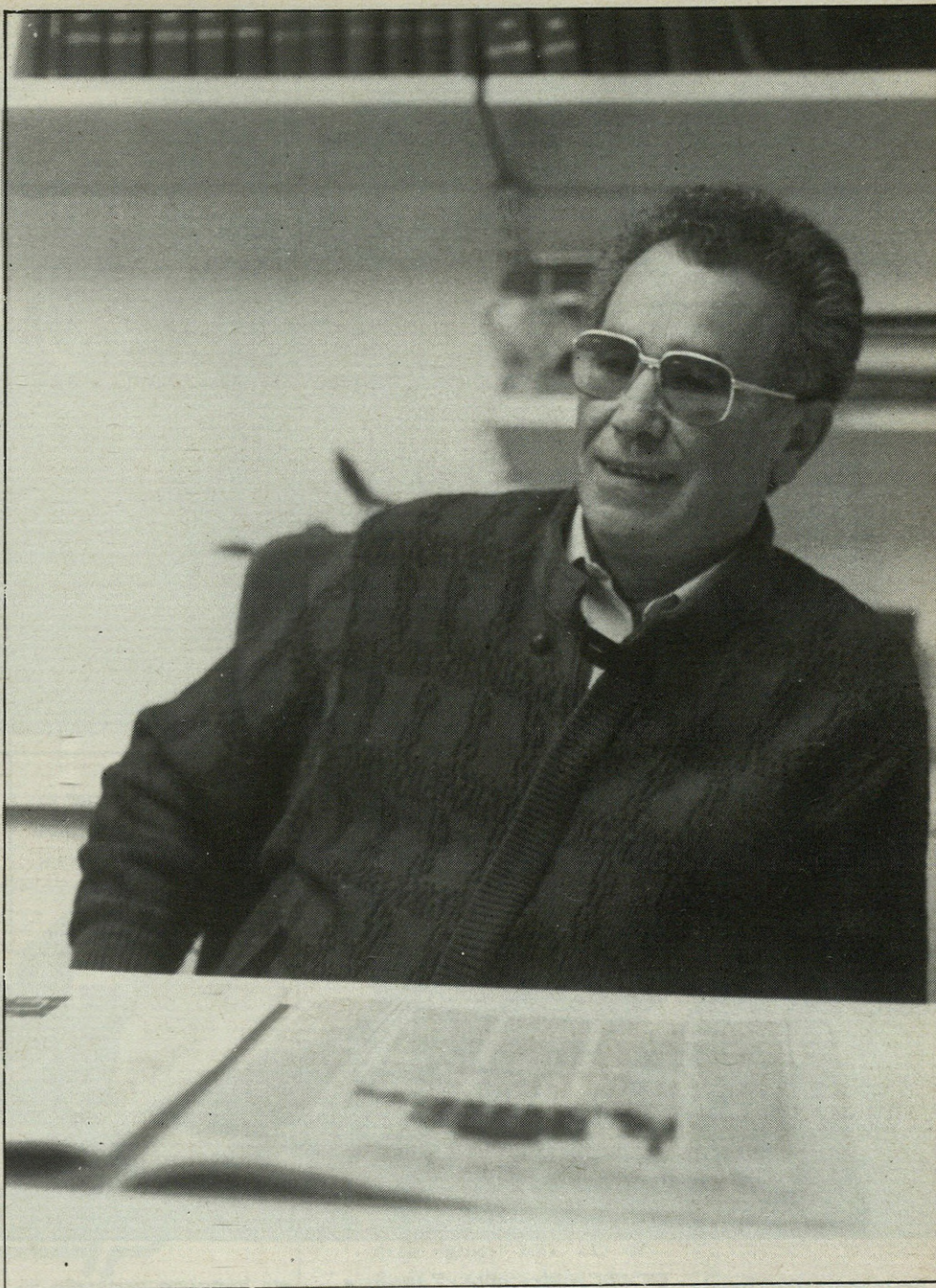
J.K. Bai, gogorrena Derion burutu zen itxialdia izan zen. Eskatzen zen eli-

zak ETako eta beste mogimendu batzuetako jendeak jasatzen zituen torturak salatzea. Oso oihartzun handiko gertakizuna izan zen. Orozkotik lurretara bidali ninduten eta han egin nituen lau urte. Garai honek batez ere balio izan zidan mundu politikoko jendearekin kontaktuan sartzeko. «Gogor» apaiz koordinakundeko denborak ziren, 67-68-69 urteen inguruan. Talde honek asko suposatu zuen ni eta ni moduko euskal jatorriko apaizentzat bertan egin bait genuen topo Ibaiezkerria, Enkarterriak... eta horrelako zonaldeetako jendearekin, langile kontzientzia handiko pertsonekin eta hortik edan genuen euskal jatorrikook. Orduan atera zen «Pueblo Trabajador Vasco» izendapena.

A. Burgosko epaiketa dator ondoren.

J.K. Bai, ni 69an atxilotu ninduten eta espetxeratu, baina aurretik 68an beste atxilotoketa bat izan nuen. Eibarko aste kulturalera nindoala atxilotu ninduten, Unai Dorronsororen erorketatik egun batzutura. Bera etxean eduki omen nuen eta hori nahi zuten nik esatea. Nik, aldiz, ez nuela ezagutzen. Egia esan, ez ninduten jotzen eta orduan nahiz eta egun asko pasa atxilotuta ni lasai. Garcia Escobar eta Sainz orduko polizia ospetsuak interrogatzen ninduten, Donostiako komisaldegian. «Dorronsorok dio ezagutzen zaituela —esaten zidaten— orduan nola diozuek ez duzula ezagutzen?». Eta nik, «Begira, niri galdetuz gero ea Franco ezagutzen dudan baietz esango nuke, baina berak ni ez nau ezagutzen...». Horrekin nahikoa izan zen. Alabaina,

abenduarien 21ean atxilotu eta errege osterarte euki ninduten lotsabakuok!

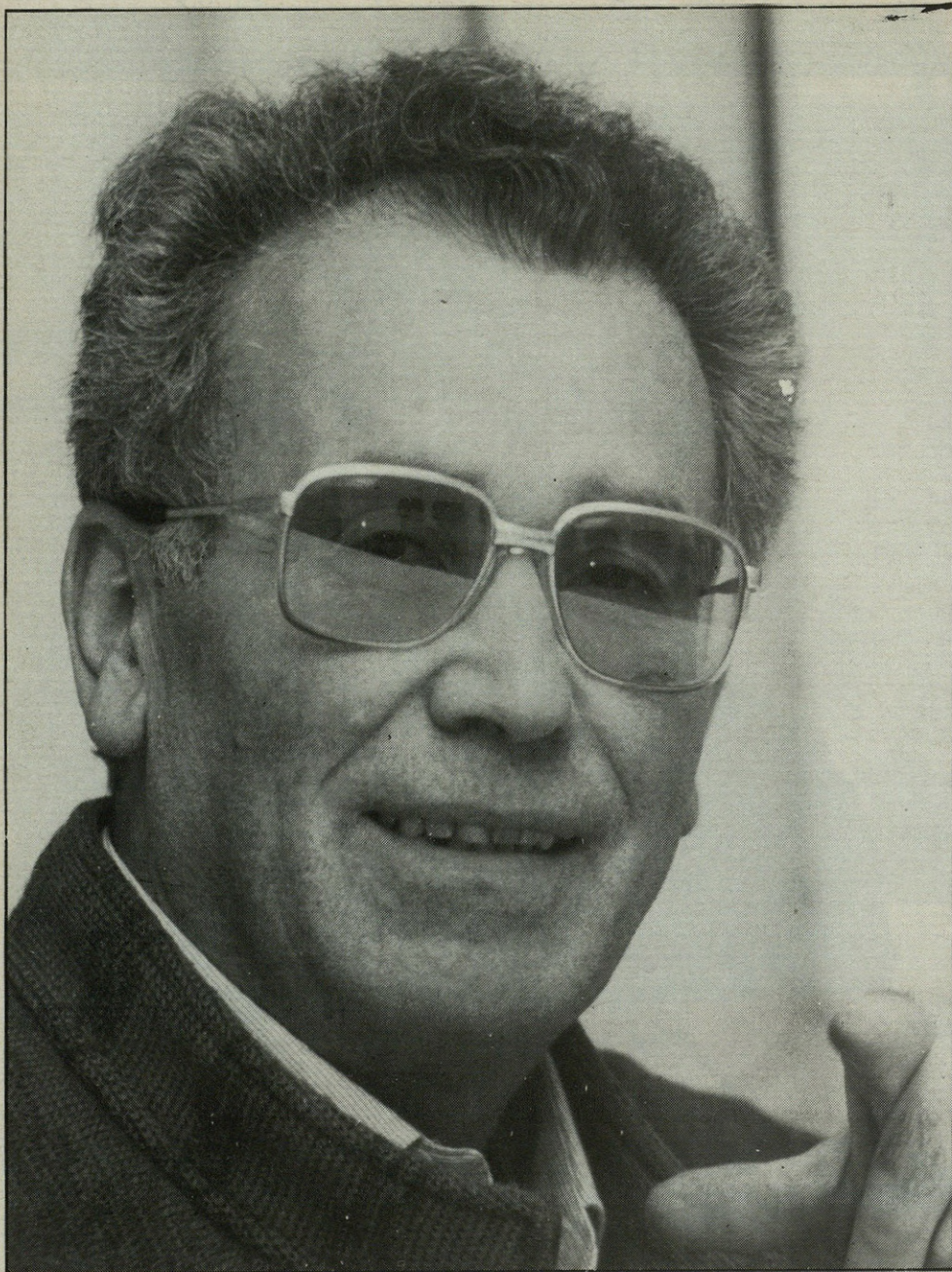
Gero dator Burgoskoa. 69an espetxeratu ninduten ETakideak etxean edukitzearen akusaziopean. Gogorra izan zen, duda barik, zeren eta heriotz zigor ugari zeuden mahai gainean. Apaizok, Jon Etxabe eta ni, besteetatik aparte gintuzten. Mugimendu gogorra izan zen kalean.

Dar cobijo a bandidos» ez zen nahiko antza, eta orduan «rebelión militar» bota zidaten. Bi bider bota didate akusazio hau, eta nik behin ere ez dut artu inolako su armarik, ezta ere ehizan egiteko eskopetarik. Txikitan iharduten nintzen txoriak harrapatzen baina tiragomasa erabiltzen nuen. Hala ere, «rebelion militar».

A. Gartzelan gero zaz-

Kalzadak dioenez, HABE sortu zenetik ezin izan omen du AEK-k inoiz ganoerez erakundetu.

**Beste apaiz askok bezala
Julenek seminarioetan
hartu zuen euskal
kontzientzia.**

pi-zortzi urte, Zamoran, nortzuk izan zineten eta nola gogoratzen dituzu une baiek? Gainera kontutan izan behar da 69tik eta 76an zuek atera arte eman zirela ETAko banaketarik garrantzitsuenak, jarraitzen al zenuten kanpoko mogimendu guztia?

J.K. Nicolas Telleria, Jesus Naberan, Xabier Amuriza, Alberto Gabika eta neu lehendabizi, eta gero etorri ziren Jon Etxabe eta Paco Garcia Salva. Bizimoaduari

eta kanpoan gertatzen zenarekiko ezagutzari dago-kionean, ez genuen kanpoko errealitatea bizi, noski, baina kanpoko eztabaida guztia jarraitzen genuen hala nola pasatzen ziguten panfleto eta idazkiekin, mordoa zirenak. Bestela barruko bizimodua ahalik eta ihesbide onena bilatzean zetzan, irakurtzea, idaztea, euskara ikastea, bestelako ikasketak, telebista ikusi... Eta noski borrokarekin jarraitzea, zeren

eta gure etengabeko erreibindikazioa beste preso politikoekin batera egotea zen. Eta hau lortzeko beti ari ginen zerbait egiten, gosse grebak, gartzela apurtu... Une batean ihes egiteko zuloa ere prest izan genuen, kanporaino bertaraino eginda zegoen baina..., harrapatu egin gintuzten.

A. *Gartzela apurtu aipatu duzu, baina nola...*

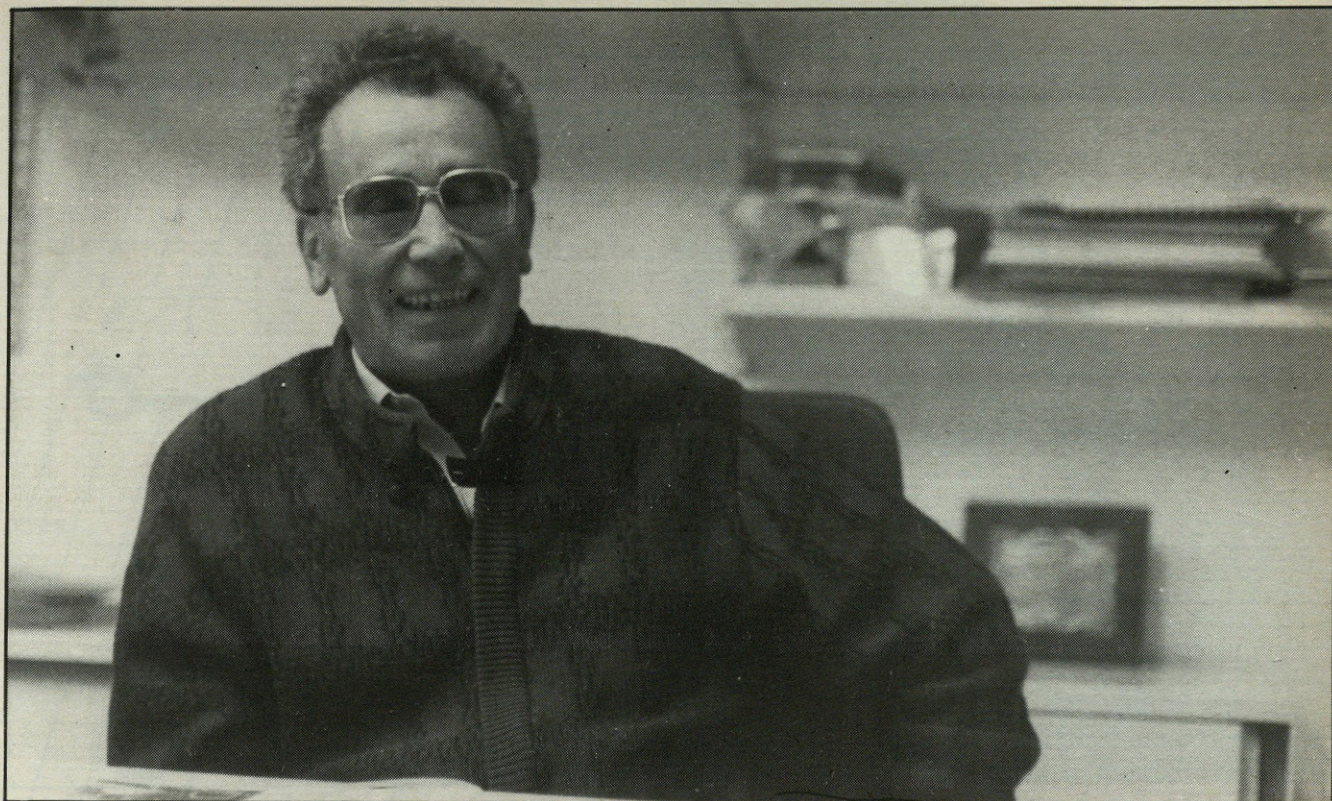
J.K. Ba horixe, apurtu, gauza guztiak apurtu, mahaiak, kristalak, italiatik ekarri berri zuten telbista bat..., denetik. Gero sartu ziguten «la ley de bandidaje y terrorismo», lau hilabete igaro genuen zigor zelde-tan. Orduan bagenekien kanpoko komunikabideen indarrak eta guk hori asko aprobetxatzen genuen.

A. *76an kalera ateratzen zara, ordurako gauzak nabiko aldatuta zeuden kalean, ETAko eszisiobiak, Franco hil eta gero transiziorako oinarriak jartzen alderdi gehienek...*

J.K. Beno, zuzen zuzenean ez nintzen Euskal Herrira itzuli, lehenengo Valentziako konbento batera bidali ninduten, 76aren martxoan eta han igaro nituen lau hilabete. Gero Euskal Herrira heldu eta lehendabizi atsedenaldi bat hartu nuen. Mundu guztia etortzen zitzaigun ea gu non po-

— Talde txikietan militantzian erresistitu daiteke baina handietan larri ●

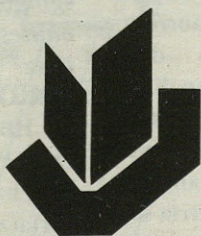

sizionatzen ginen eta abar,
eta guk oraindik atera berri
ginela eta oraindik egoera-

ra moldatu behar genuela.
Frantziara joan frantsesa
ikastera eta Egin egunkaria

ateratzeko ere lan apur bat
egin. Gero 78an AEKn hasi
nintzen eta bertan pasa di-
tut hamar urte. Urte hauek
osatzen dute nire bizitzako
beste etapa bat.

**Euskara eta euskal
kultura ez ditu une
egokian ikusten baina ez
da ezkor agertzen hala
ere.**

alecop

• **HEZKUNTZ ZENTROETARAKO
MATERIALE DIDAKTIKO-TEKNIKO**

• **SAIL ZURI ETA AUTOMOZIORAKO
INSTALAZIO TEKNIKO
AURREFABRIKATUA**

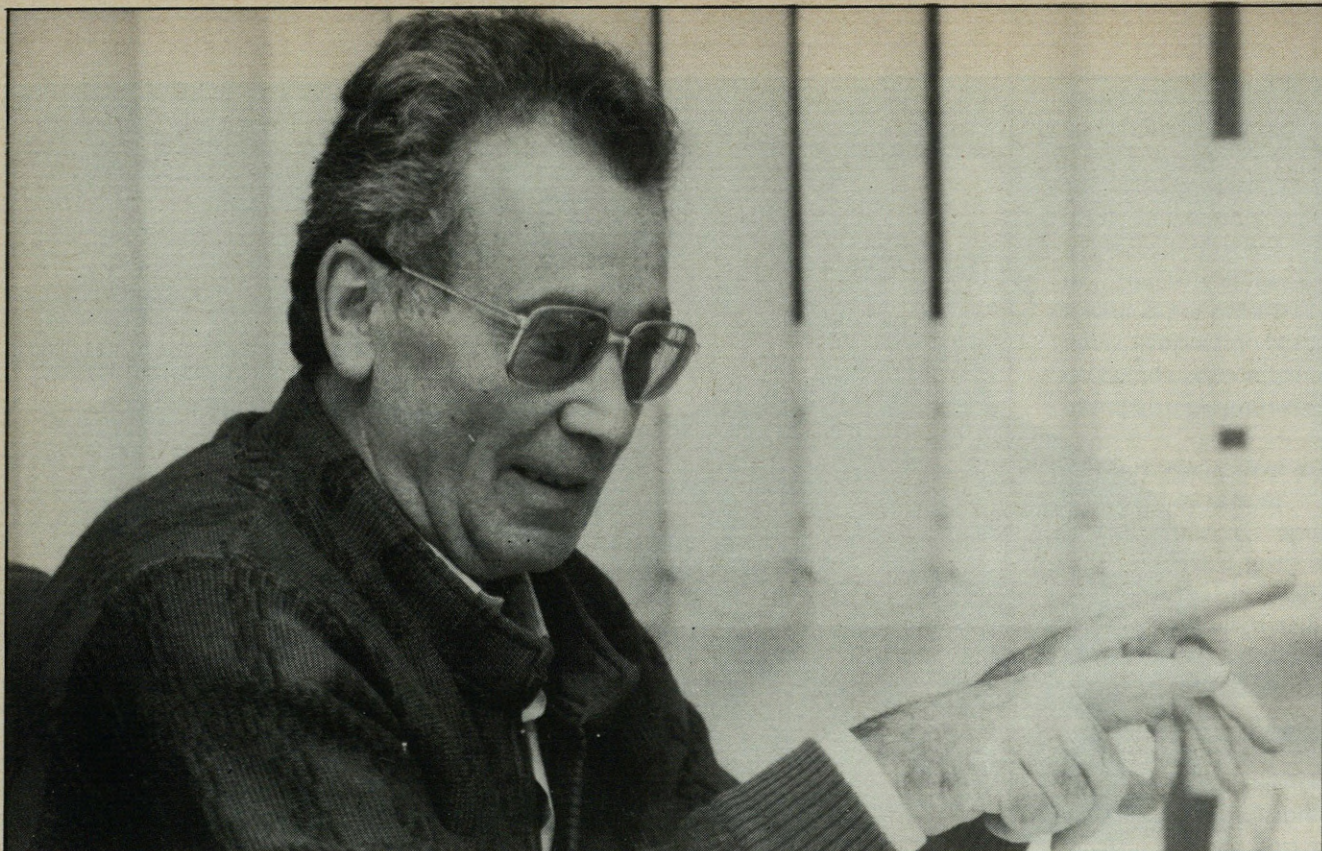
A. *Eta zer daukazu esate-
ko azken hamarkada bo-
rretaz?*

J.K. Hasi AEKn eta bereha-
la etorri ziren Eusko Kon-
tseilu Nagusia eta Gernika-
ko Estatutoa. Guk uste ge-
nuen orduan AEK erakun-
detu egingo zela, eta or-
duan berehala hasi ginen
PNVko jendearekin hitze-
gin nahian, baina ateak ix-
ten zizkiguten. Orduan ere
Amatiñok jarri zigun maki-
na bat oztopo. Beraiek nahi
zuten AEK guztia euren es-
kutan uztea, instituzioen
eskutan, eta guk aldiz uzten
genuen AEK erakundetu
bai, baina lan banaketa bat
izan behar zela eta AEKk
bere nortasuna eduki eta
euskalduntze bideak pro-
gramatu behar zituela. Az-
kenean, Amatiño alde bate-

Posta kutxa 81, Loramendi z/g.
20500 ARRASATE
(Gipuzkoa) SPAIN

Tel. (943) 7975011
Telex 36897 ALEC-E
Fax (943) 799212

«Ez ninduten joten joten, orduan nahiz eta egun asko pasa¹ atxilotuta ni lasai».

ra utzi eta lortu genuen Labaienekin hitzegitea eta dirua lortu, nahiz eta HABE sortu zenetik AEKk ezin izan duen inoiz ganorez erakundetu. Gainera eurak ez dira batere tontuak, eta tamaina horrelako mogimenduak ito egiten dituzte. Talde txikietan militantzian erresistitu daiteke, baina AEK bezalako talde handietan askoz ere sailagoa da eta arazo ugari ateratzen dira.

A. *Eta nola dakusazu euskararen egoera eta euskal kultura orohar?*

J.K. Ez dago ondo, dudarik ez, baina ez dut horren txarto ikusten, batez ere gero eta tresna gehiago dituelako eta herri hau oraindik borrokarako prest agertzen delako. Gauzak beti egin izan dira presioz, baina aurrera goaz, AEKk HABE sorrerazi du, Ikastolen eragina funtsezkoa izan da Euskal Eskolaren legea ate-

ratzeko, telebista, orain berdin gertatzen da egunkariarekin. Nik uste dut orain une aproposa dela PNVren aldetik jarrera aldatzea egon dadin. Kontsentsu bidetik abiatzeko eta gauzak errazteko kendu dezatela Joseba Arregi eta hasi gaitezen apur apurka bidea egiten.

A. *Tresnak badituela diozu, baina era berean inoiz ez da bain gutxi erabili?*

J.K. Etorriko da hori ere. Noski falta zaizkigu tresna batzu baina lortuko ditugu. Gainera diskriminazioaren aitzakiak gero eta indar gutxiago izango du, ume gehienek jakin eta ulertuko bait dute euskara, eta eus-

kaldun pasiboak badira ere, aurrerapauso bat da. Tresna guztien konfluentziak aterako du euskara aurrera. PNVkoek esango dute eurak jarritako tresnak direla, eta egia da, baina aurretik beste batzu egon izan dira beti. Orain ere joan dira Euskal Herria salbatzera espainol gogorrenekin. Orain aukera ona dute estrategiaz aldatzeko. Eta noski, esker abertzaleak ere aldatu beharko du, egokitu egin beharko du bere metodologia eta azkenotan munduan zehar gertatu diren zenbait fenomenotatik ikasi.

Espainiarrek, bestalde, argi dute zenbat eta jendeak euskara gehiago ikasi gero eta indar gutxiago izango dutela hemen, eta orduan beraiei ez zaie interesatzen jendeak euskara ikasi dezan, euskarak kontzientzia sortzen duelako. Elebitasuna ez da posible, eta hori ederto asko dakite

eurek.

A. *Azkenik, ze balorazio egingo zenuke iragandako hauteskunde autonomikoez?*

J.K. Orain aukera ona dago HBk egindako eskaintzari PNVek eta EAK helitzen badiote. Hori ez bada gertatzen ezker abertzalea nagusitu egin beharko da, eta hori ez da denbora askoan gertatuko baina, duda barik, gertatuko da. Dena den, oraingoz, PNVek ez dut uste Paktua apurtuko duenik HBrekin joateko. Hauteskundeak erakusten dute hemen jendea oraindik gogor dagoela. Azkenik, zera aipatu, PNV, eta Ardanza eta Arzallus ez direla sartu autobiarekin. Bai ordean EA eta EE eta boto ugari galdu dute. Kontuz, ea orain egunkariarekin berdin gertatzen zaien PNVkoei.

**Herri
hau oraindik
borrokarako prest
dago ●**

Xabier Letona

FIAT-eko AUKERA

FIAT

FIAT UNO

FIAT UNO

FIAT UNO 45 FIRE 3 P (4V).....	1.038.830
FIAT UNO 45 FIRE SUPER 3 P.....	1.177.948
FIAT UNO 45 FIRE SUPER 5 P.....	1.228.488
FIAT UNO 60 FIRE 3 P.....	1.243.118
FIAT UNO 60 FIRE 5 P.....	1.288.328
FIAT UNO 70 SX 3 P I.E.....	1.418.678
FIAT UNO 70 SX 5 P I.E.....	1.469.218
FIAT UNO TURBO I.E.....	1.707.288
FIAT UNO DIESEL 3 P.....	1.368.670
FIAT UNO DIESEL 5 P.....	1.478.527

FIAT

FIAT CROMA

FIAT CROMA

FIAT CROMA CHT 100 CV.....	2.374.150
FIAT CROMA 2.0 I.E. 120 CV.....	3.118.950
FIAT CROMA TURBO DIESEL 92 CV.....	2.738.570
FIAT CROMA TURBO DIESEL 118 CV.....	3.113.630

FIAT

FIAT TIPO

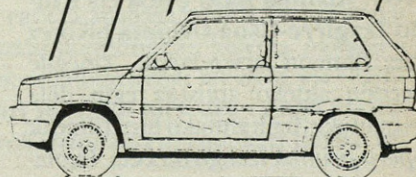
FIAT TIPO

FIAT TIPO 1.400.....	1.549.708
FIAT TIPO 1.400 DGT.....	1.689.358
FIAT TIPO 1.600 DGT.....	1.809.058
FIAT TIPO 1.900 TURBO DIESEL.....	2.186.778

FIAT PANDA

FIAT PANDA FIRE.....	930.000
FIAT PANDA SISLEY 4x4.....	1.230.000

FIAT

FIAT PANDA

MATRIKULATU ONDOKO
PREZIOAK

AUTO ADARRA BANATZAILE OFIZIALA

Txingurri pol. z/g. Tf.: 397241. HERRERA-Donostia. Gran Vía, 7. Tf.: 288983. GROS-Donostia.

ELECTRICIDAD AYA ZARAUTZ, Vizcaya, 45. TELEF. 83 46 18.

GARAGE USURBIL-LASARTE, Zumaburu, 5. TELFF. 36 24 63

TALLERES KORTA, Viteri. TELEF. 52 71 34. ERRETERIA

TALLERES JOSERRA Pinar, 32. IRUN. TELEF. 61 43 93.

TALLERES ACHAGA, Txirrita, 11. HERNANI. TELEF. 55 72 32

FIAT

PUNTAKO TEKNOLOGIA

Euskofilmek egingo duenaren zai banatu dira filmeetarako laguntzak

DATORREN urteko filmeetarako diru-laguntzak erabaki dituzte La-kuan, arazorik arazo eta astetik aste-ra atzeratu ondoren. **Mirentxu Purroy, Juanma Bajo Ulloa eta Koldo Izagirre-Usoa Urbieta** bikotea dira filmeon zuzendariak. Zinegile berrien aldeko apostua egin dela esan liteke, hautatutako hiru filmeak *opera primak* izango dira eta. Ekoizpeñ aldetik ere beste zerbaiten bila abiatu direla esan liteke, laguntzarik gabe nortzu gelditu diren ikusita. Produktoreen zintzotasuna saritzea kontu berria litzateke **Eusebio Larrañagak** kudeatzen duen zinema-ren gobernu alor horretan. Seguru aski goizegi da konklusiorik atera ahal izateko, baina erabakia sorpresa izan da, eta iskanbila sortuko du. Sortu behar luke behintzat, eta iskanbilarik ez bada, atzean **Eusko-film** Elkarte Anonimo berriaren itzala dagoelako izango da.

Ez zitzaion **Angel Amigori** samurra gertatutako aurkeztutako bi pro-jektuak laguntzarik gabe gelditu di-rela ikustea. Kantitatearen aldeko apostua egin zuen aspalditik Igeldo Filmsek, baina iazko produkzioa ikusita, jokabide hori kolokan jartzea ez da tontakeria. **Oskar Aizpeolea-ren** «Loraldia» eta **J.M. Tuduriren** «Santa Kruz apaiza» filmeen porrota dudaz kanpoko da, eta zorioneko

«El invierno en Lisboa»k orain arteko arrazoi eskasak biltzen ditu euskal filmetzat kontsideratua izan dadin. **Euskofilmen** atea dute jotzeko pro-duktoreek orain, eta koproduzioe-tan espezialdutako **Amigok** etekina ateratzen jakingo duela dirudi (el-karte berriaren xedea koproduzitzea bait da, eta ez diruz laguntzea). Ez da aiantzi behar bertako gerentea, **Miguel Rey**, orain arte Igeldo Filmse-ko gerentea izan dela.

BADUGU beste enbaxadore kulta-ral bat Erreinuko hiriburuan. Gidoi-lari berri bat deskubritu du Madrilek **Mario Onaindiaren** baitan. Hemen politikari edo nobelagile bezala eza-gutzen bagenuen ere, M-30az barru-ra gidoiak direla eta, kulturaren munduan projekzioa lortu du gas-teiztarrak. Eusko Legebiltzarreko ki-de izateari utzi berri dion honetan, pisuzko bi karguren jabe da: Viridia-na Fundazioko lehendakaria, eta Zi-

TERMINOLOGIA

Durundia. Bere oihartzun errepikatuen bidez areagotzen edo luzatzen den botsa.

Garai hartan **Ramon Labaien** Kultura Kontseilaria genuen Gasteizen. Duela hamar bat urte. Erabaki zituen projektuen artean irratinobela bat martxan jar-tzea zegoen, eta enkargua Bartzelonan herbesteratua zegoen euskal idazle ba-tentzat izan zen. Literatur mezenazgoaren lehen urratsak ziren. Idatzi ere kapi-tulu guztiak zintzo idatzi zituen idazleak. Baina sekula ez ziren emititu, Euskadi Irratiko arduradunak arazo gaindiezinak ikusten zituelako. Pipiak jan zitzan utzi zituzten gidoiak. Urteak joan, urteak etorri, irratinobela hura idatzi zuen **Bernardo Atxagak** sona handia lortu zuen, ez Espainian bakarrik, Europan ere bazen bere oihartzunik. Oihartzunaren oihartzunez, lehenago irratinobe-larekin geroko gero aritutako irrati berak pentsatu zuen oso ideia egokia izan-go litzatekeela halako zerbait burutzea. Hara kasualitatea! Duela hamar urte ezintasunaren apostolua zena, **Jose Mari Otermin**, projektu *berriaren* bul-tzatzaile ageri da komunikabideetan. Paretan gogortasunak areagotu egiten du oihartzuna, eta durundiak paretak erortarazi ditzake.

FERMIN MUGURUZA

Komix

HONDARRIBIKO postetxe ondoan goizeko zortziretan, Xebero gaztea osabaren zain egoten zen. Osabak Donostiako aurrezki kutxa batean lan egiten zuen, eta Xeberori ikastetxerako bidean egokitzen zitzaion harekin autoan joatea.

ATZEKALDEAN esertzen zen, Irunen osabaren lankide bat eramateko geldialdi bat egiten zuten eta. Hortik autopista hartu eta Donostiako bariantean Loiolara joateko bidegurutzeari Xebero uzten zuten hirigunera abiatuz. Bariantetik La Salle Ikastetxera dauden bi kilometroak makutoa sorbaldatik zintzilik burutzen zituen, oinez. Bidean zehar bere buruari obsesiboki galdetzen zion ea urte hotz hartan, ia egunero zergatik euria egiten zuen.

Hondarribitik Iruna ez zen kotxe barruan hitzik entzuten. Agur arrunt bat. Hirugarrena sartuz geroztik elkar hizketa hasten zen. Bero, bakar hizketa hobe esanda.

«El Diario Vasco» irakurtzen zuen bitartean, azaltzen ziren berriak ozen errepasatzen zituen, beste biak mutu zeudelarik.

GEHIEN gustatzen zitzaion gaia terrorismoarena zen, egunkariak ematen zizkion aukera guztiak aprobetxatuz. Ekintza batean norbait hiltzen bazuten, bere erretolika sakonagoa izaten zen: jendilaje guzti hori lurpean hobeto legokeela, egoera anabasa bilakatzen ari bazen ere berak indarraren poderioz azkar konponduko lukeela, pairatzen ari zen krisialdia horien aldekoek ordaindu behar luketela, eta «Egin» egunkaria itxiko balute gizarteari sekulako mesedea egingo litzaiokeela. Atzeko eserlekuan Xeberok, hain zuzen, egunkari horixe isilean irakurtzen zuen.

DROGARI buruzkoa ere atsegin zitzaion eta zirudienez materia ondo ezagutzen zuen: belarritakoak eta ile luzea daramatzatenak drogadiktoak dira. «Nik horrelako seme bat izanez gero tximak eramateko gogoak bizkor kenduko nizkioke».

Batzuetan osabak buruarekin adostasuna adierazten zuen bitartean atzera begiradaxo bat luzatzen zuen. Xebero ile luzeaz belarritakoa estaltzen saiatzen zen.

Musika, soldaduzka, ekologia, emakumeak... edozein berri hartuz gero azkenean zeharkako ziriak bihurtzen ziren gaztearentzat.

Abenduaren hamazazpian Irungo Aduanari bi goardia zibil garbitu zituzten. Hurrengo egunean Iruna iritsitakoan bidaiaren isiltasuna hautsi egin zen. Ohizko moduan baino urduriago oihukatzen hasi zen. Gero eta amorratuago, peajetik aurrera tonoa larritzen joan zen, egoera eustezina izateraino. Esaldi bakoitza mailukada bezalakoa zen Xeberoren buruan.

POLLOEKO tunelean sartzerakoan, iluntasuna nagusitu zen, baita Xeberoren buruan ere. Bere makutotik Magnum automatiko bat ateratzen ikusi zuen. Kainoia aurrean zegoen lepaxerloruntz zuzenduta imajinatu zuen. Ilunaren erdian eztanda entzun zuen. Burmuinak odolarekin nahasturik eskuinaldeko kristalean itsatsirik zeudela ikusi zuen.

Tunela pasata auto barrua argitu zen. Kopilotoak solasari eusten zion. Hirurehun metro eta gero betiko lekuan utzi zuten Xebero.

Makutoa sorbaldan ipini eta kizkurtuta abiatu zen eskolaruntz.

nemagintzako Sari Nazionalaren komisioko partaidea. Viridiana Fundazioa, zinema gidioen begiratze, egokitze eta bideratzeari emana da, eta martxo aldera Boletín Oficial del Estado-n argitaratu zen **Mario**ren izendapena. Beste komisiok, Gidoilarien Elkarteko ordezkari gisa arituko da. Hauteskunde kanpainan mitinetan hain gutxi agertzeari esanahi politikorik bilatu nahi izan diotenak (partiduarekiko urruntzea etabar) huts egin dute, aspalditik iragarria bait zuen politika utzi eta idazterik dedikatzeak asmotan zebilela.

OMENALDIEK duten loriatze hutsazko kutsua hautsi egin da **Manuel Larramendiri** egunotan eskainita-koan. Hainbat topiko kuestionatu egin dira, eta aitortu beharra dago ez dela hauxe lehenengo aldia izan. Gero eta gai zehatzagoak ikertzen dira, eta horrek berez dakar orain arteko idatzitako asko eta asko egia osoa ez direla deskubritzea.

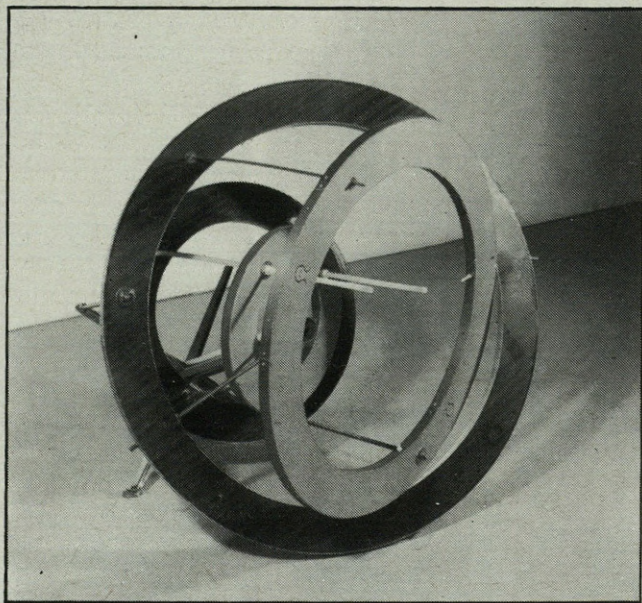
Beste garai batean agian 'eskandaloa' sortuko zatekeen, Larramendik euskara ia galdu zuela, bere prosak akats nabarmenak zituela, eta oso berandu arte ez zela euskaltzaletu, esanez gero. Beldur hori uxatzea meritua da. Are meritua handiagoa **Patxi Altunarena**, bere tesia **Koldo Mitxelena** zioenaren kontrako delako. Maisuaren heriotzetik hiru urte baino gehiago pasa behar izan dira, baina ez da berandu. Horretan ez behintzat.

Josu Landa

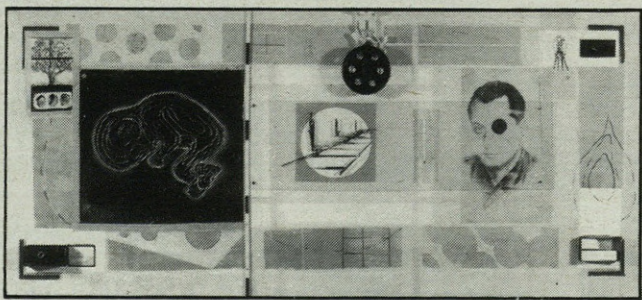

«Epilogo 90» erakusketak hamabi pintore eta zortzi eskultore bildu ditu

Arte Ederretako eta Artelekuko hogeia gazte egungo joeren ispilu

MIREN ARENAZA.
«Standard men for
standard table», 1990.
Formika, plastiko eta
burni kromatuaz egina.

LUIS CANDAUDAP.
«Gogoratu», 1990.
Teknika mistoa.
82 x 182 zm.

Euskal Herriko
hogeia artista
gazte, hamabi
pintore eta
zortzi
eskultore, bildu
ditu Epilogo-k
gaur egungo
ereduen
bilduma ez
bada ere,
bertako joeren
eta lanen ispilu
izan nahian.

TOLOSAKO XXII. Na-
zioarteko Abesbatz Lehia-
ketaren inguruan antolola-
tu du Turismo Zentruak
Epilogo 90. Zuzen-
tze-koordinatze lanetan
aritu diren Santiago Eraso
Artelekuko zuzendariak eta

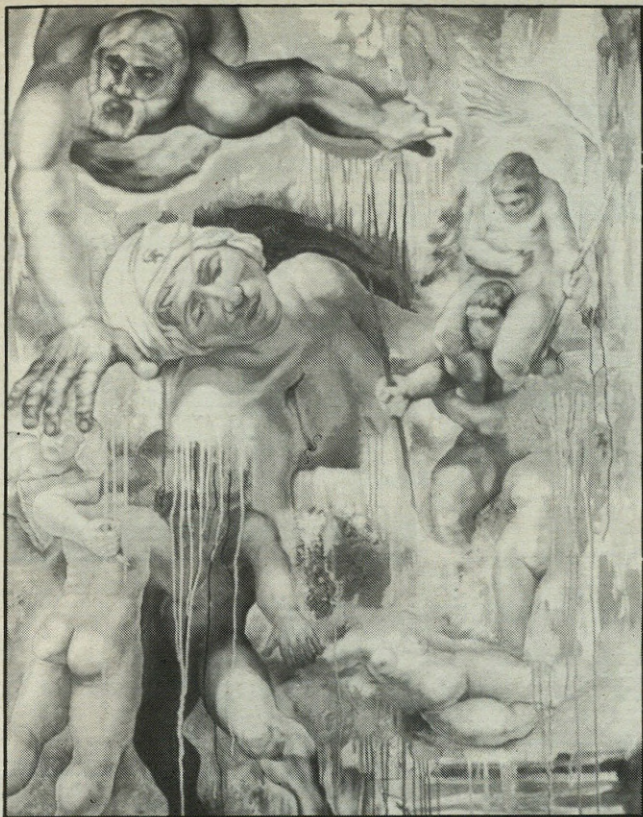
Sole Martin-ek hogeia artista
(hamabi pintore eta zortzi
eskultore) bildu dituzte To-
losako Ferialean, gaur egun
Euskal Herrian sortzen den
artearen «errepresentazio»

modukoa kaleratzeko as-
moz.

Belaunaldi baten ikuspe-
girik ez da eman nahi izan,
erakusketa honen partaide
direnen batz besteko eda-

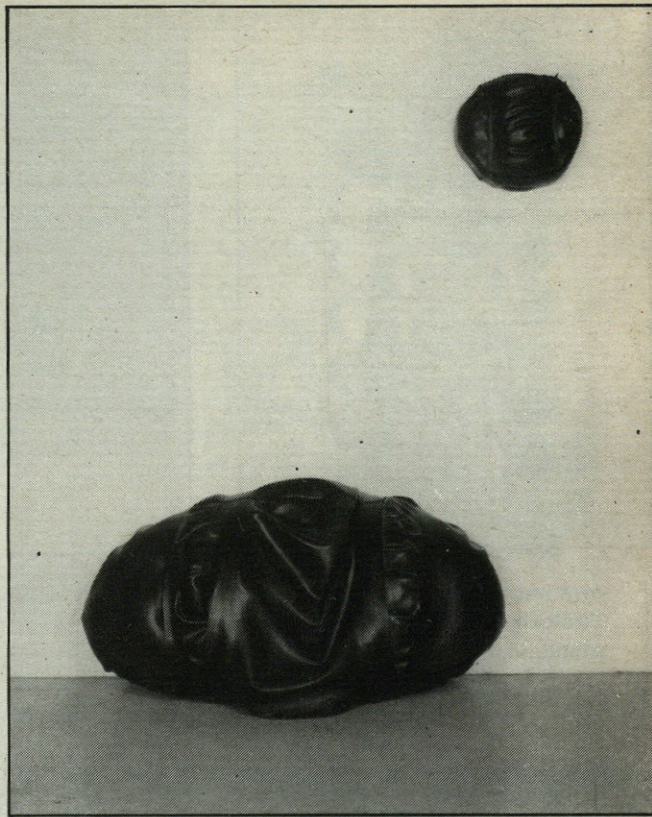
dea 25-26 urtekoa bada
ere. Estilo batasunik ere ez
da isladatu nahi izan, de-
nak, Arte Ederren Fakulta-
tea eta Arteleku inguruan
lan egindakoak izan arren.

AURELIO VICENTE.

«Monsieur David succède à monsieur Bucher», 1990.
Olio lientzoa. 116 x 89 zm.

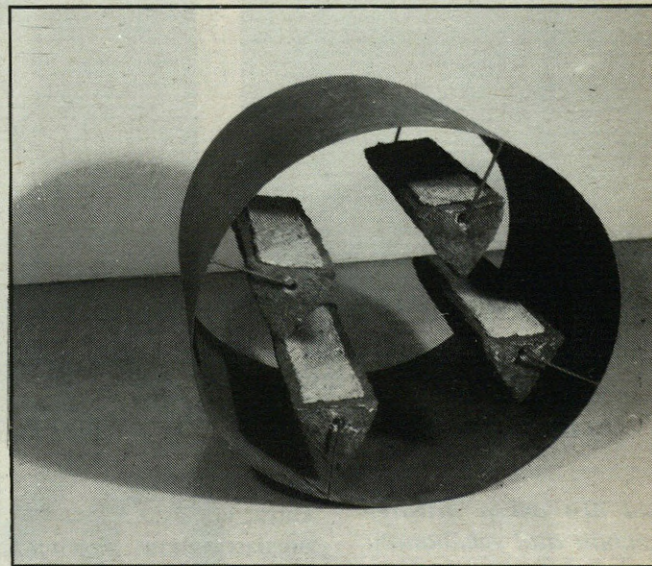
BELEN MORENO.

Titulorik gabea.
Egurra, espuma eta kautxoa. 220 x 215 x 43 zm.

JESUS MARIA CORMAN

«Orbis de Ignis», 1989
Teknika mistoa. Lientzoa. 200 x 230 zm.

IDOIA ELOSEGI.

«Biraketaren ipuina», 1989.
Burdin, buztin refraktario eta paper pastaz egina.

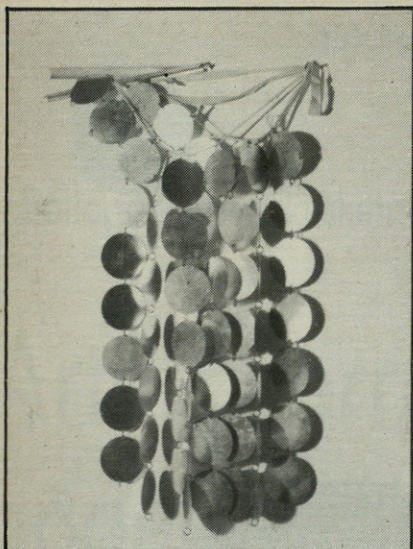
Francisco San Martin Epilogoaren oharrez arduratu denaren hitzetan, «aukera estilistikoa ere ez da kontutan izan, ezta ere sorke-

tarako estrategiei dago-kion izpiritu girorik ere. Azken batean, proposamen nabasia eta zatikakoa dugu, eta pinturaketa

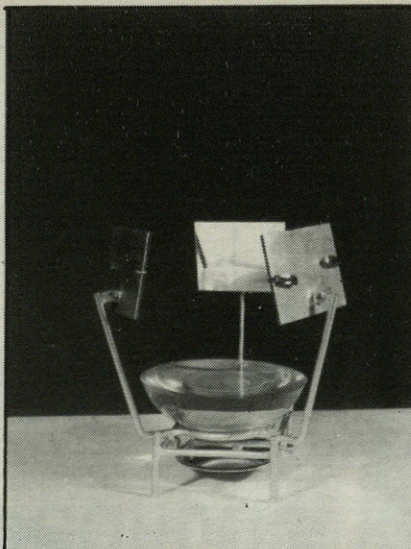
eskulturak egun bizi duten egoeraren ikuspegi jakin bat besterik agertzen ez duena. Halatan, artista ezagun zenbait bertan

izateak ala ez izateak ez du belaunaldi batekoak direnik ezta estilokideak direnik ere esan nahi, bai ordea, gure inguruan egin

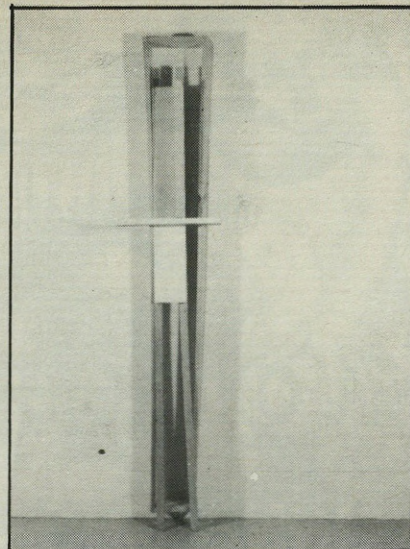

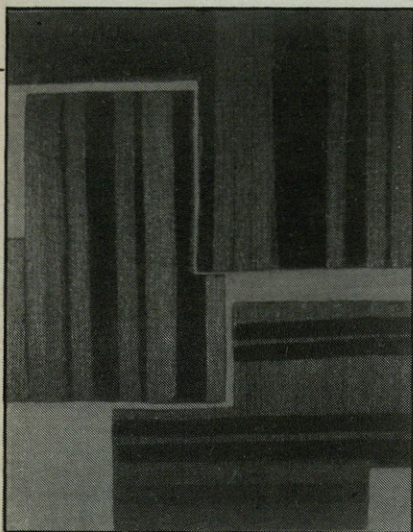
ANA LAURA ALAEZ.
Titulorik gabea, 1990.
 Aluminio, latoi eta plastikoz egina.

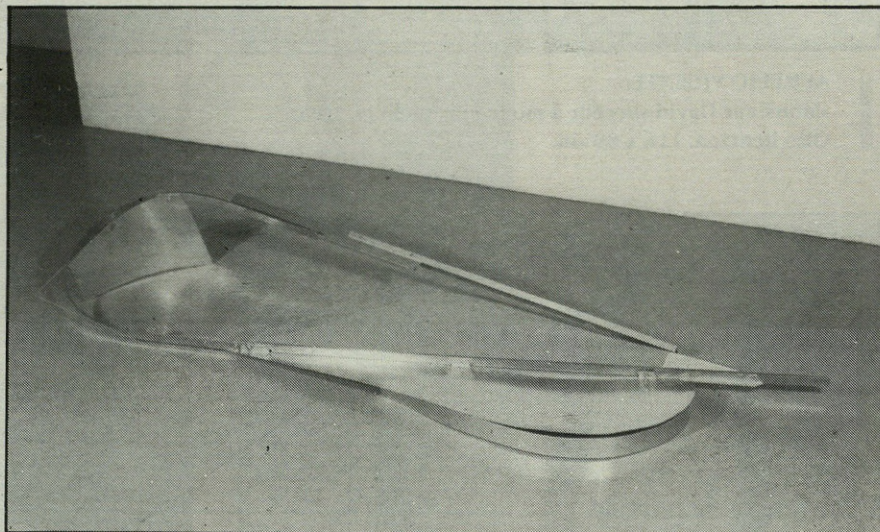
PACO POLAN.
«Escupidera para el sol», 1988.
 Poliéster, argizari, burdin eta
 ispiluz egina.
 30 x 30 x 30 zm.

PELLO MITXELENA.
Izenik gabea, 1990.
 Egurrez egina.
 190 x 40 x 24 zm.

GEMA INTXAUSTI.
«Gold, Blood, God», 1990.
 Teknika mistoa, lientzoa.

IÑIGO ORDOZGOITI.
Izenik gabea, 1990.
 Aluminio eta metakrilatoz egina. 190 x 70 x 28 zm.

obi den azken artearen zenbait atal sakabanatu emateko aukera dagoe-la».

Ana Laura Alaez bilbotarra, Jose Ramon Amondarain donostiarra, Miren Arenaza bilbotarra, Luis Candaudap bilbotarra, Jesus Maria Corman donostiarra, Idoia Elozegi tolosarra, Gema Intxausti gerni-

karra, Eduardo Lopez donostiarra, Jesus Melendez bilbotarra, Pello Mitxelena oiartzuarra, Belen Moreno donostiarra, Lucia Onzain bilbotarra, Iñigo Ordozgoiti bilbotarra, Pedro Osakar iruñarra, Paco Polan iruñarra, Ana Isabel Roman bilbotarra, Dora Salazar altsasuarra, Aurora Suarez bilbotarra, Aurelio Vicente

tolosarra eta Oier Villar donostiarra ditugu Epilogo 90-eko partaideak. Gehientzuenak neoprofesionalak, etorkizun haundikotzat joak eta sari eta beken irabazleak.

Nork bere joera, nork bere lan egiteko modua. Egurra, burdina, formika, ispi-luak, aluminioa, metakrilatoa, kautxoa, argazkiak, pa-

per pasta, kristala, tela, goma, altzairua... Materiale diferente ugari, artean murgilduta, hogei gazte hauek sormenak agintzen diena islada dezaten.

Garbiñe Ubeda

Bere omenezko ekitaldiek Abenduren 23a bitarte iraungo dute

Manuel Larramendi, itzaletatik argitara

Manuel Garagorri Larramendi andoaindar idazlearen hirugarren mendeurrena ospatu asmoz antolatu diren ekitaldiak —beste hainbatetan eta hainbatekin gertatzen den legez— huts historiko handi baten betetzera etorri direla adierazi berri du Patxi Altunak: «Sekulako fama eta ohoreak izan zituen bizi zelarik eta gero erabat ahazteraino baztertu genuen euskaldunok».

LARRAMENDIRI

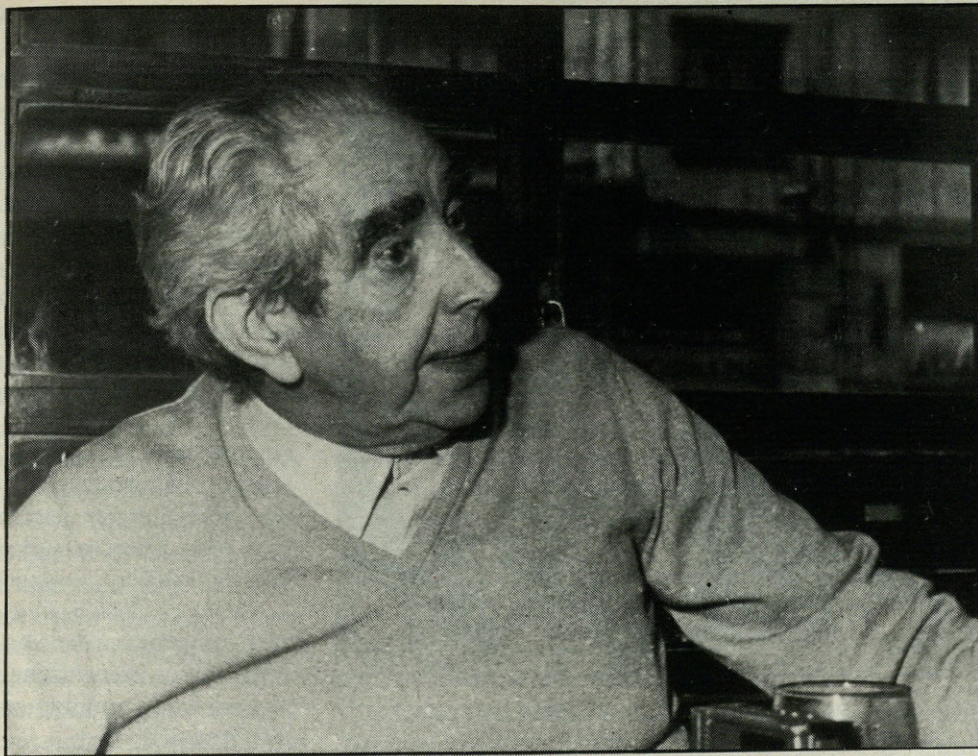
buruz bi gauza ditugu gehientsuonok buruan: «El Impossible Vencido» (1729), urte askotan euskararen lehen gramatika ize-na merezi izan duen obra, eta «Diccionario trilingüe del Castellano, Bascuence y Latin» (1745) hiztegia, «bitz asmatuen biztegia» gisa baztertua izan dena. Bada horratio sakoneko beste Larramendia.

«Batek baino gehiagok ez zela jakituna esan ei du, porrot egin zuela. Nola esan leiké hori!», San-

tiago Onaindia dugu telefonoaren bestaldean: «Etsaiez beteta egon zen Salamancan, eta bala ere bere lan ederrenak ban idatzi zituen. Gizona etsaiez inguratuta egoten denean orduan barruan daukan guztia botatzen du, eta Salamancako giroak astinduta, borrela egin zuen berak. Gizon handia zen, beti Euskal Herriaren alde lanean ari zena». Larramendiren irudiaren parte bat erakutsi digu Aita Onaindiak hitz hauen bidez.

«Larramendik ez omen zuen erdaraz baizik idatzi. Ez da hori egia osoa. Euskaraz utzi zituen bederen euskal belarriak baizik jaso behar ez zituztenak» zion Koldo Mitxelenak.

Mitxelenari buruzko tesi doktoralak egiten ari den Eli Perez-ek osatzen ari garen puzzlearen beste irudi bat jarri digu mahai gainean: «*Larramendi klasiko bat izan da guretzat, orok aipatu eta inork irakurtzen ez duen autorea. XVIII. gizaldiko giroak baldintzatu zuen bere obra osoa. Eztabaida maite zuen eta erdaldunen aurrean sinesten ez zituen tesi asko defendatu zituen, euskaldunen aurrean beste batzuk defendatuz. Horrek euskararenaganako zuen axola eta arreta erakusten du*».

Patxi Altunak besterik ere badio: «*Ez da batere erraza konprenitzen nola bain euskalzale izanik, bainbestearaino euskararen alde izanik, euskaraz bain gutxi idatzi zuen. Apologista izan nahi zuen? Madrildarren aboak itxi nahi zituen?*». Koldo Mitxelenak honela

goraipatu zuen ordea: «*Larramendik ez omen zuen erdaraz baizik idatzi. Ez da hori egia osoa. Euskaraz utzi zituen bederen euskal belarriak baizik jaso behar ez zituztenak*». Hona hemen zenbait zertzelada, literaturaren esparrutik hasi, euskararen erreibindikazio-apologia-rekin segi eta bere ideologia politiko sakonaren berri emango diguna.

Euskara galdu ondorenezina egina

Manuel Garagorri Larramendi (1690-1766) andoaindar idazle eta pentsalariaren omenezko ekitaldiei azafoaren hogeitabederatzian eman zitzaizen hasiera hainbat hitzaldi eta bere liburuez osaturiko era-

kusketa batez. Egitasmo honetan bat egin dute Euskaltzaindiak, Andoaingo Udalak, Gipuzkoako Foru Aldundiak eta Gasteizko Jaurilaritzaren Hizkuntz Politikarako Idazkaritza Nagusiak.

Euskal Autonomi Elkar-teko (EAE) unibertsitateetan ospatzen ari diren ekitaldiotan bere bizitzari eta lanari buruzko kritikoek hartu dute hitza, hala nola: Patxi Altuna, Joseba Lakarra, Rosa Miren Pagola, Elxabete Perez, Ibon Sarasola eta José Ignacio Tellechea Idigoras-ek besteak beste. Guztiak bat datoz gauza batean: jenio biziko pertsona eta alaia zela Aita Larramendi, eztabaidetan trebatua, argia oso, jakintsua garaiko gutxi bezala, gidaria, ausarta...

Andoainen jaioa, haur ikasketak Hernanin egina, Bilboko jesuiten ikastetxe-

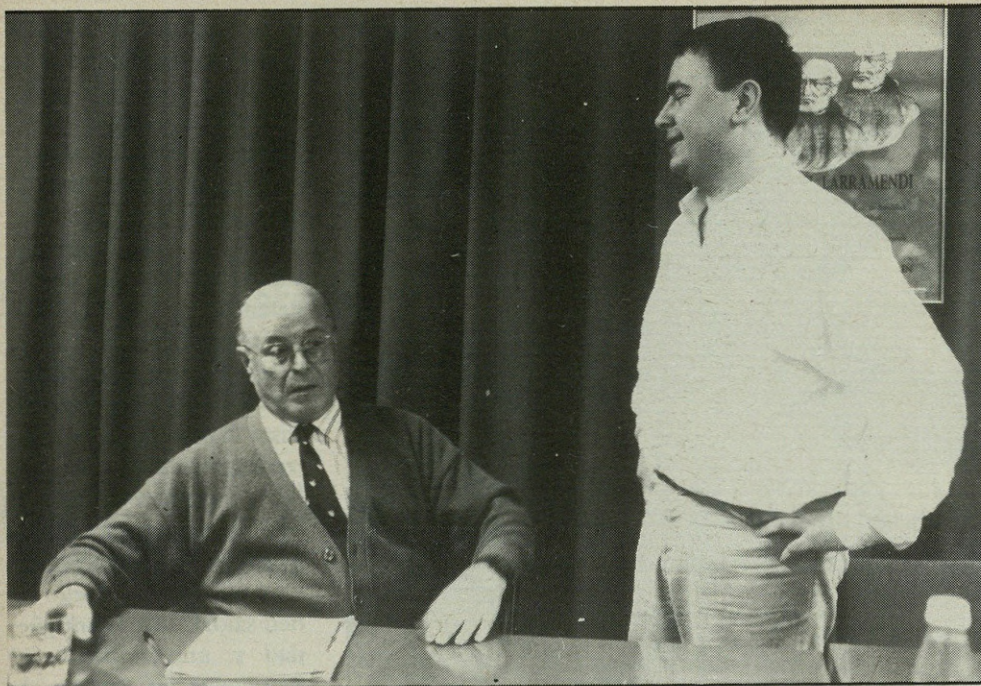
ra eraman zuen bere osaba Miner-ek ama alargun geratu ondoren hamar-hamaika urte zituela. Hamazazpi urterekin jesuita sartu zen, filosofia ikasi zuen Medina del Campo-n eta, ondoren, Teologia, Salamancako Unibertsitatean. Hiru urtez Palencian Filosofia irakasten aritu zen eta Teologiari heldu zitzaion gero Valladoliden eta Salamancan. Sasoi hartarako ospea eta izena irabazia zuen, sermoiari —misiolari— ere ibili zela han hemenka. Salamancako urteotan idatzi zituen euskararen aldeko lehen saioak: «De la antigüedad y universalidad del Basque en España: de

Ziriaren eta lanaren arteko mugak behar bezala ez bereizteak berari egin dio jukitriarik mingarriena ●

sus perfecciones y ventajas sobre otras muchas lenguas: Demostración previa al Arte, que se dará a luz de esta lengua» 1728an, geroa bere lan handienetakoa kontsideratua izan denari bidea irekiz: «El Impossible Vencido» (1729).

Patxi Altunak hitzaldiotan aditzera eman duenez «*Larramendik euskara galdu egin zuen bainbat urte etxetik kanpo pasa ostean* —beste edonorri gertatzen zaion lez—, Salamancako urteetan erdara baino ez zela bere komunikazio —bai ahozko nola idatzizkoa— tresna». Nola bada eutsi zion euskararen leiari egoera honetan? Eta euskara jakin ezean nola lotu eta gauzatu zezakeen le-

Patxi Altunaren eritziz, «ez da batere erraza konprenitzen nola hain euskaltzale izanik, euskaraz hain gutxi idatzi zuen. Apologista izan nahi zuen?».

hen euskal gramatika kontsideratua izan den «El Impossible Vencido» obra nagusia?

Apologista eta zuzpertzaille

Galdera hauen inguruan aurki ditzakegu Larramendiren bizitzaren oinarriak. Patxi Altunak berriki plazaratu dituen datuen arabera «Konpainiako ikasketak bukatu ondoren euskaltzaletu zen, ez aurretik». Eta testuinguru politiko oso zehatzean, hots, euskarak eraso gogorra bizi bait zuen sasoi hartan Espainiako lurretan hainbat pentsalari eta politikotik: «*Rudem et barbaram linguam, cultun abhorretem*» gisa, «euskara hizkuntza basatia, zakarra eta ezgauza» kontsideratua zegoen Mariana, Mayans, Armesto eta besteren artean, eta kontestu honetan, «euskarari behar duen maila eman eta etsaiak

isiltzeko» ekin zion hizkuntzaren defentsari, bere bizitzaren zioa markatuko zuen lehen urratsak eman. Euskarak ez zezakeela gramatikarik eta antzekoak argudiatzen ziren orduan eta horren borrokatzen —«etsaien artean» Aita Onaindiak dioen bezala— osatu zuen hiru euskalkien —lapurtera, gipuzkera eta bizkaiera— aditzen deskribapen zehatzaz, beren paradigma eta guzti, lehen euskal gramatikatzat jo dena. Lan erraldoia beraz, etxetik kanpo hainbat urte zeramatzkiela eta euskara berritikan berreskuratu zuela egin bait zuen.

Ahalegin honetan ari zen Aita Larramendi 1730ean Carlos II. Gaztelako Errege izandakoaren Maria Ana Neuburg alarguntsaren konfessore lanetara jarri zutenean, Baionan hain zuzen ere. Hiru urte luze izan ziren andoaindar idazlearentzat, «nazka nazka eginda bukatu zuen» aitortzen digu Patxi Altunak, eta ho-

rien ondoren, Lejonako Aita Generalaren baime naz, Loiolako Santutegira itzultzea —edo erretiratzea, unibertsitateetatik egin zizkioten eskaintzak alboratuz— deliberatu zuen. Berrogeitalau urte zituen. Handik bi urtetara idatziko zuen hitz lauz euskaraz ezagutzen zaion estraineko testua. Eta ez zituen askoz gehiago idatziko, garaikide zuen Mendibururen «Jesusen Biotzaren Devocioaren hitzaurrea, gutun bat eta olerki zenbait. Bere euskarazko lanak urriak dira, eta bigarren mailakoak gaztelaniazkoekin erkatzen baditugu, ez ordea kalitate eskasekoak, euskara oso ondo menderatzera iritsi bait zen, Koldo Mitxelenak adierazten digun moduan: «*Jesusen Biotzaren Devocioaren hitzaurreak euskal prosaren edozein antologiatan errelebantziatzeko lekua merezi bait du*».

Euskararen apologia egiteari bere gogorrean eutsi

zion «*etsaiaren erasoari trebeki eta arrazoin bantdiez* —nahiz egiazko nahiz asmatutakoak— *erantzunez*» kritikoen aburuz. Apologisten artean ez zuen itzalik egingo zionik Larramendik: euskara goi mailako hizkuntza zela, jaun eta jabea, kulta, zabala... eta guzti honen demostratzeko idatzi dituen obra guztien artean handiena burutu zuen 1745. urtean: «*Diccionario trilingüe del Castellano, Bascuence y Latino*», zeinak eragin handia izan zuen urteetan euskal kulturaren baitan, nahiz eta Azkueren ereduak baztertu zuen eta gerora ez den kontutan hartu asmakizunen jori horretan murgildu zelako arrazoiaz.

Foruen defendatzaile, pre...

Loiolako Santutegiaren babesean euskara eta Euskal Herriari buruzko ideiak garatzeko helburuz ihardun zuen segidako urteetan, eta hainbat arlotan urrats sakinak ireki zituen. Hego Euskal Herriko literaturaren piztaile, Kardaberaz, Mendiburu, Ubillos, eta abar luzeak gidaritzat hartu zuten. Politika mailan bestalde, Gipuzkoako foruen defendatzaile sutsua agertu zen publikoki, eta gai honi bete-betean eutsi zion. Horren lekuko da «Sobre los fueros de Gipuzkoa» liburua, garaiko zentsura medio argitaratu ez eta azkenez, 1983an José Ignacio Tellechea irakasleak kale-ratu zuena.

Erregeazale ere bazen, nahiz eta bestelako adierazpenik ezagutzen zaion: «eus-

kara bizkuntza bizia delarik, euskaraz ari direnek zergatik behar dute batzuek Gaztelaren menpe eta besteak Frantziarenean?», eta euskaldunen bilkura izango den «Provincias Unidas del Pirineo» delakoa proposatzen du. Autore askok diote «lehen nazionalista» izan zela. Are zehatzago egiten du galdera José Ramón Scheifler Amezaga jesuitak: «Ez ote zen Sabino Aranaren aitzindari izan?». Arrazakeriaren aztarnarik erantsi zaio gainera, euskaldunak nahasketarik gabekoak garelal aipatu bait zuen: «Esta nacioncita siempre ha estado en este angulo septentrional, jamas se ha confundido ni mezclado con ninguna de las naciones que vinieron de fuera, ni de moros, godos, alanos...».

Merkantilismoaren aroa
—Real Compañía Guipuz-

coana de Caracas— erdi-erditik harrapatu zuen gainera, eta esparru honetan hainbat pleito eta ikerketa atera zituen aurrera herri-herri ibiliaren poderioz. Gipuzkoako ohiturak bilduko zituen hil aurretik idatzitako, antza, azken liburuan, «Corografía o descripción general de la muy noble y muy leal Provincia de Guipúzcoa» izenekoa. Denetara iristen zen gizona genuen Larramendi, sarre-ran genion legez, sekulako fama eta ohorea izan zuena. Eta ahaztu duguna. Akats handirik izan zuen, horietan bi aipatzen ditu bere omenez argitaratu berri den txostenak: «Bata: apolo-gista bezala kontenplazio objetu buts biburtzen du euskara eta, bestetik, erasogai diren bizkuntzak komunikazio tresna gisa darabil. Bestea: biztegian erabili zituen erizpideak —bitz asmatuena— me-

Aita Onaandia: «Salamancan egin zituen lan ederrenak. Etsaiez inguratuta zegocla barruan zuen guztia bota zuen».

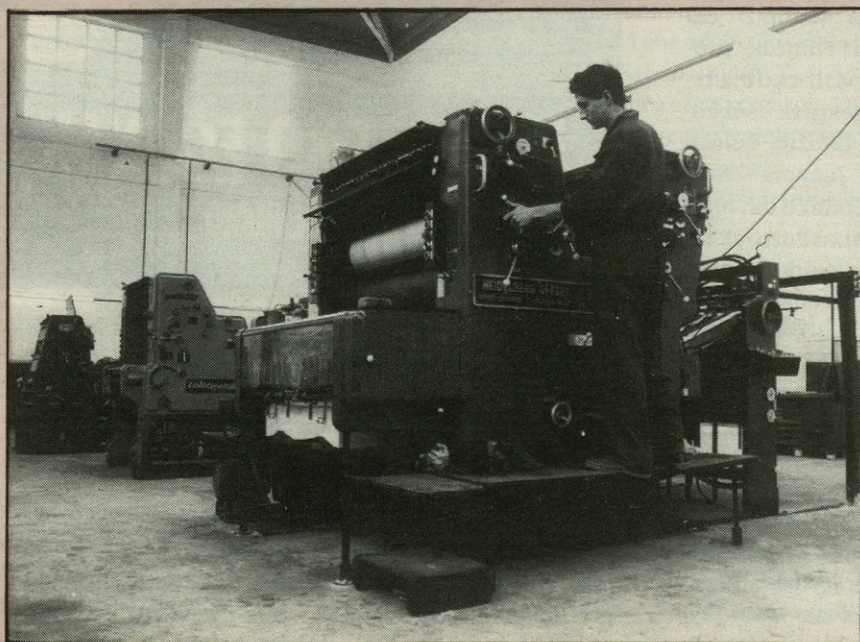
dio erabat baliogabeturik gelditzen da. Ziariaren eta lanaren arteko mugak behar bezala ez bereizteak berari egin dio jukitriarik mingarriena».

Euskal kultura zen bere zioa, euskararen etsaiak isi-

lerazi nahi zituen, eta euskari bere lekua eman. Hona, hein handi batean, gaurkotu daitekeen mezua.

J.J. Petrikorena

LEKU BAT EGIN DUGU GRAFIKAGINTZAN

ANtZA
FOTOKONPOSAKETA
INPRIMATEGIA

ESKURAGO

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak hiru pelikula proiektu subentzionatuko ditu

Bajo Ulloa, Purroy eta Izagirreren filmeentzat aurtengo dirulaguntzak

Hurrengo urtean errodatzeko hamar filme proiektu aurkeztu ziren Eusko Jaurlaritzan diru eske. Urriaren 31ean erabaki zuten onartuen zerrenda, Bajo Ulloaren «Alas de mariposa», Mirentxu Purroyren «Detrás del tiempo» eta Koldo Izagirreren «Off-eko maitasuna» proiektuen alde. Baztertutako proiektuen artean Lara, Amigo eta Bakedanorena.

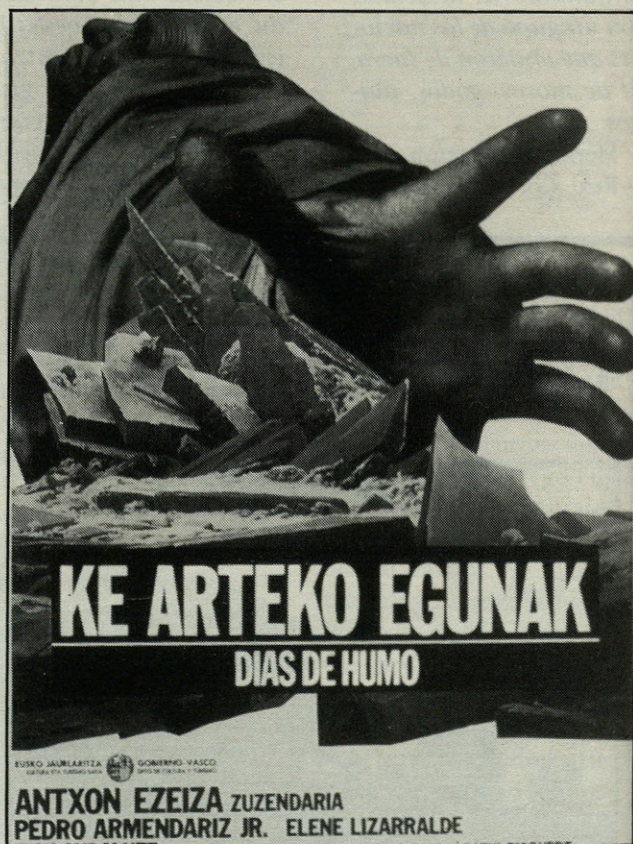
URRIAREN 18an bildu zen Eusko Jaurlaritzako Zinema Proiektu Subentzionagaien Balorapen Batzordea, dirulaguntza eske aurkeztutako hamar filme proiektuak aztertu eta hobetsien zerrenda aukeratzeko. Erabakia hartu eta bi aste gero ezagutarazi dute zerrenda.

Izagirreren eta Urbietaren lehen filmea

Gasteiz Zinema produktoraren «Alas de mariposa», Godobe produktoraren

«Detrás del tiempo» eta Trenbideko Filmeak produktoraren «Off-eko maitasuna» proiektuak subentzionatuko dituzte. Lehendabizikoa Juanma Bajo Ulloak zuzenduko du, bigarrena Mirentxu Purroyk eta hirugarrena Koldo Izagirre eta Usoa Urbietaren artean. Zinegileok, Eusko Jaurlaritzako Kultur Sailetik lortu duten dirulaguntzarekin, lehenengo filmea egiteko aukera izango dute bakoitzak.

iru laguntzarik jasoko ez duten beste zazpi filme proiektuak honako hauek aurkeztutakoak dira: Iru-soin produktorak, Jose Ju-

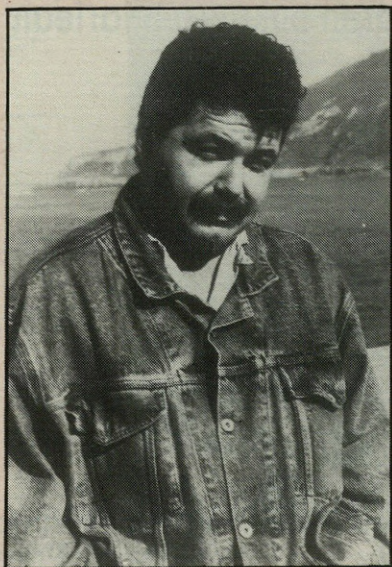
Trenbideko Filmeak-ek bigarren subentzioa jasoko du. Aurrekoa «Ke arteko egunak» izan zen.

lian Bakedanok, Sendeja produktorak, Fernando Larak, Julio Medem-ek eta Angel Amigok, azken hau bi proiektuekin.

Aipatutako azken hauen artean ezagunak Lara eta Bakedanoren proiektuak ziren, biak ere laguntza lortzeko aukera haundikoak

Protagonisten podiuma

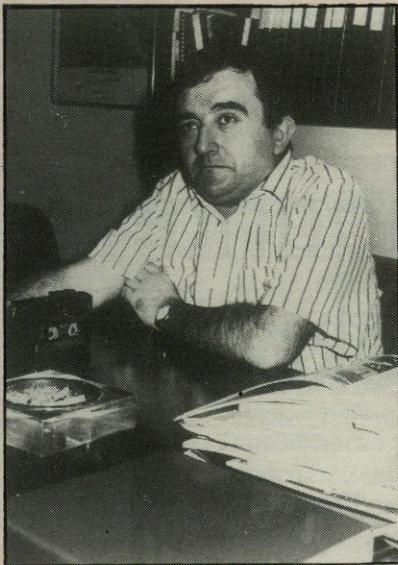

● **KOLDOIZAGIRRE eta USOA URBIETAREN** lehendabiziko filme luzea izango da «Off-eko maitasuna», subentzionatu berria.

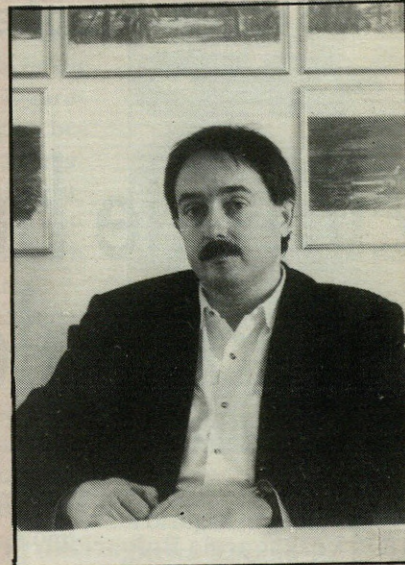
Elkarren artean idatzitako gidoiaren errodaia bien artean zuzenduko dute.

Eusko Jaurlaritzaren dirulaguntzaz gainera, Espainiako Kultur Ministeritzarena ere lortu dute horretarako. Koldo Izagirrek «Ikuska» bat eta spot publizitarioak errodatu ditu orain arte, Antton Ezeizarekin batera «Ke arteko egunak» pelikularen gidoia idazteaz aparte.

Usoa Urbietan berriz, script estimatuenetarikoa da zinema munduan.

● **JOSE JULIAN BAKEDANOK** bere bigarren fikziozko filmea errodatzeko esku artean daukan proiektua ez da makala: Espainiako Bigarren Errepublika garaian Eusko Jaurlaritzako lehendakaria izandako Jose Antonio Agirreren bizitzari buruzkoa. Horretarako Bernardo Atxagarekin ihardun du gidoia borobiltzen, eta euskal zinemagintzan sekula erabili den aurrekonturik haundiena lortzeko asmoa dauka. Lehendabiziko saioan kale egin du. Bakedanoren estraineko filmea ere Atxagaren gidoiaz burutu zuen: «Oraingoz izen gabe», askoren ustez euskal zinemagintzak eman dituen fruiturik onena.

● **ANGELAMIGO** produktorea da orain artean Eusko Jaurlaritzako Kultur Sailaren dirulaguntza kopururik haundienak eskuratu dituenen. «Ander eta Yul», «Invierno en Lisboa», «Santa Kruz apaiza» eta «Loraldia», azken hiru urtetan lau aurkeztu eta lau etan bete betean asmatu duena, subentzioei dagokienean behintzat.

Kritikarien eta ikusle goaren aldetik, hala ere, harrera oso ezberdinak izan ditu, ez beti hain positiboak.

Aurten beste bi proiektu aurkeztu ditu, baina zine zaleen kiniela guztiak hankaz gora geratu dira Batzordeak bere zerrendan atze samarrean utzi duelarik.

omen zirenak. Fernando Larak Yoyes-i buruzko pelikula errodatzeko asmoa du, Mario Onaindiaren gidoiarekin. Jose Julian Bake-

danok berriz, Jose Antonio Agirre lehendakari-ohiaren bizitzaren ingurukoa, Bernardo Atxagaren gidoiarekin. Sorpresaz hartu da bai-

ta ere Angel Amigoren bi proiektuetatik aurten bakarra ere ez saritzea.

Laburmetraiei dagokionean, lau izango dira subentzionatuak: «Casi solos» Jose Maria Larak ekoiztu eta Michel Gaztanbide eta Jose Antonio Vitoriak zuzenduko dutena, «Aquel mundo de Jon» Oxaran Fil-

meak ekoiztu eta Aitor Mantxolak zuzenduko duena, «Xarmendu», Miguel Gutierrez-ek ekoiztu eta zuzenduko duena eta «Salto del Angel» Adolfo Medinabeitiak zuzendu eta ekoiztuko duena.

— **Sorpresaz hartu da Angel Amigoren bi proiektuetatik aurten bakarra ere ez saritzea** ●

Garbiñe Ubeda

Sofiako «zinemagintza berria» Frantzian ikusgai azaroaren bukaera bitartean

Zinegile bulgariarrek mendebaldeko dirua behar

Hogeitabi luzemetraia 1987an eta bost besterik ez 1991ean, balantze kezkagarria Bulgariako produkzio nazionalerako. Hurrengo hiru urteetan ezin errodaiarik egin, kostuen erdia bereganatuko duen koproduktore atzeritarrik lortu ezean. Zuzendari hasberriak, azpiegitura urriak, bitarteko eskasak... hala ere aurrera egiteko indarra agertzen dute zinegile bulgariarrek.

PETER Popzlatev zuzendariaren «Neu, kontesa anderea» lehen filmea kale-ratu berri da Frantzian eta horrekin batera hexagonoko bost hiri bisitatuko dituen «Zinemagintza bulgariarraren astea»k ibilbideari ekin dio, ikusle eta produktore berrien bila.

Popzlatev, Valcanov, Volev, Kroumov, Todorov, Tcherkelov eta Dyoulguerov dira oraingoan ordezkariak eta ahobatez berresaten dute Godard-en esaldi famatu hura «Ez egin filme politikorik, erabili zinea xede politikoetarako», nork bere lanarekiko atxe-

kimendua babestuz.

Rangel Valcanov da taldeko aintzndaria, nolabait teko aita, 63 urte eta filme ugari bizkarrean. Alderdi Komunistan sartu gabe lanean segitu ahal izan zuen zinegile bulgariar bakarretakoa edo bakarra, ezezaguna da mendebaldean, bere lanek besterik eskatzen badute ere.

Paris, Toulouse, Lyon, etabarretan erakutsiko diren filmerik gehienek oztopo ugari gainditu behar izan dituzte jendaurrera erakutsi ahal baino lehen: bostpasei urte sai gidioia onartua izateko, halako tokietan errodatzeko behetkuak, baimenik gabe egin dako hainbat lan... Produkzio estataleko lanak izan arren, nolabait gobernuaren gogoaren kontra egin-

dakoak dira.

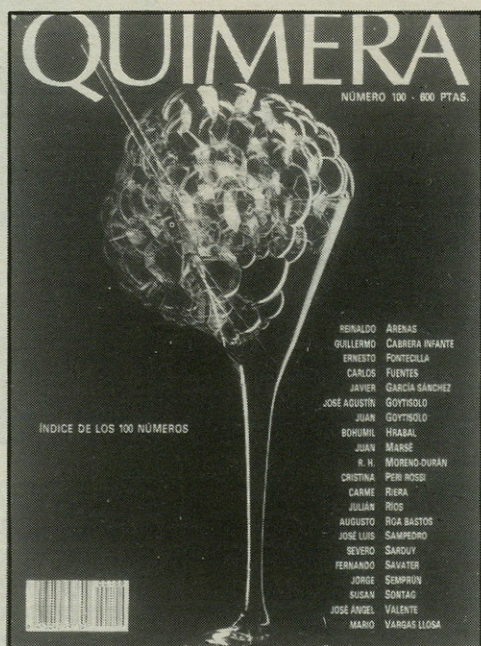
Egunotan Frantzian estreinaturiko «Neu kontesa anderea» belaunaldi bateko nortasun agiritzat jotzen dute egungo Sofiako gazteek eta onespén pisutsu hori lepoan hartuta jo du Parisantz Peter Popzlatev, belaunaldi baten ikusmoldea defendatzera. Filme honetan estatuaren «egoitzatako» bizimodua agertzen da. Edozein txikikeriarengatik ohizko bizitzatik zokoraturiko pertsonentzako egoitzak, hategia. Gidoia egiteko horrelako «klinikak» batetan bizi izan zen Popzlatev zuzendariaren baimenarekin, kontesaren bizitza gertutik segitzeko. Hasiera batean benetako pertsonaia erreala pantailetara pentsatu zuten baina, asmo hura baztertu eta Svetiana Yantcheva aktoreak egin du azkenean, benetan aparteko interpretazioa eskeiniz.

Eta etorkizunari begira, gogoak eta kezkek. Koo-produkzioarako zurrumurren bat, Zinemaldietako presentzia, eta ezer gutxi finkaturik.

Svetiana Yantcheva.

«Quimera» aldizkariak 100. alea kaleratu du

Orain hamar urte kaleratu zen lehen aldiz Barcelonan egiten den «Quimera» literatur aldizkaria. Hamar urtetako bidea eginik 100. alera heldu dira oraingoan eta horren inguruko ale berezia kaleratu ere. Ohizko sailetatuz gain orain arte aldizkarian argitaraturiko artikulu guztien indizea dakar, bai eta hainbat idazle ezagunek ospakizunerko idatzitako testuak. Marsé, Roa Bastos, Bohumil Hrabal, Susan Sontag, Carlos Fuentes eta beste hainbeste irakurtzeko parada.

Telebista-kate frantsesa zentsuratu dute Marokkon

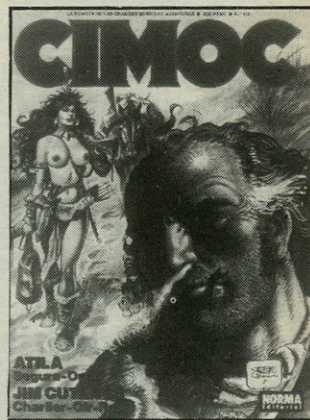
Hilaren 27an eman zuten jakitera Marokkoko agintariek Frantziako TV5 kateak eperik gabeko difusio-debekua zuela. Hassan Ilaren errejimenaren kontrako «Erregea gure laguna» liburuaren idazlea elkarritzatzen zuten aipatu telebista-kateko saio batetan eta hori izan omen da zentsuratzearen arrazoia. Duela bost urte instalatu zituzten Marokkon TV5 ikusi ahal izateko tresneriak eta orain arte arazorik ez dute izan. Antena parabolikoa duten ikusleek bakarrik gauditu ahal izango dute debekua.

Komikiak han hemenka

UDAZKENEKO hosto eroriekin batera heldu zaizkigu komikien inguruko berriak, argitalpen berriak, erakusketak, aldizkariak... Denetik pixka bat, nahas-mahas, aurrera egiten duen komikigintzaren momentuko erretratua.

Frantzia dugu alor honetako lurralderik oparoenetakoa eta bertatik hasiko dugu errepaso labur hau. Angoulêmeko Komiki eta Irudiaren Zentro Nazionalak (CNBDI) espazio berri bat inauguratu du, Komikien Museoa. Horrez gain orain arte bertako saria eskuratu dutenen erakusketa egongo da zabalik abendura bitartean. Datorren urtariraren 25, 26 et 27an egingo den Azokarako prestakizunak ere martxan dira eta Japonia izango da herrialde gonbitatua. Azoka inguruko erakusketak, Max Cabanes (ihazko irabazlea), Goscinny eta Crumb-i dedikatutak iango dira.

Eta Frantzian segituz, «Humanoides associés» komiki argitaletxea aipatu behar dugu. Azken hiru hilabeteotan hirurogeitamar bat album kaleratu ditu. Ez da gutxi, ez! Horien artean Bilal, Goetzinger, Schutten, Cabanes eta Harriet-en berrargitalpeak eta Blueberry-ren abentura berria. Oraingoan Giraud-Moebius bera izan da irudiegilea, eta gidoia Charlier-ena: Blueberryk Chihua Pearl bahitzen du ezkontzekotan dagoela, gainerakoa «Arizona Love»n ikusi.

Eta herrialdez herrialde Portugalera goaz, aldizkari berria kaleratu da bertan, «LX COMIX», desagertutako «Visao» aldizkariaren lekukoa hartuaz. Portugaleko komikigileak dira gehien bat bertan agertzen direnak, kalitatekoak eta oso argitalpen zainduarekin. Bizi bedi luzaro!

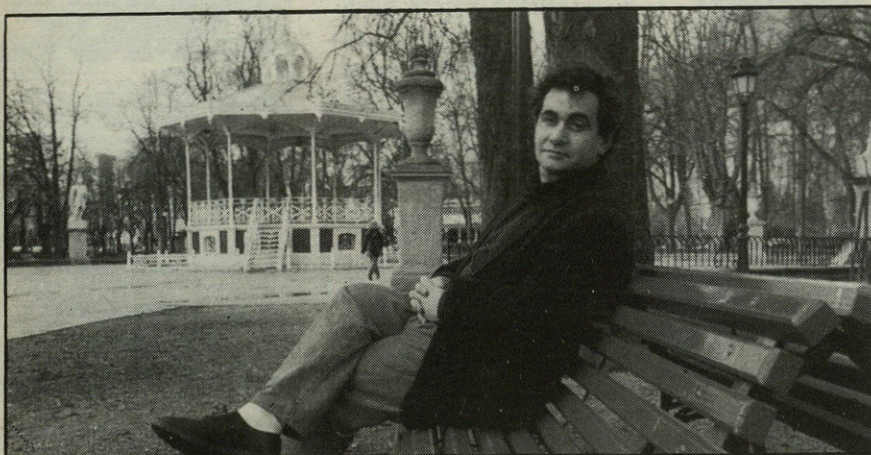
Eta bukatzeko aipamen labur batzuk. Ricardo Barreiro eta Oswal-en (Oswaldo Walter Viola) «Buenos Aires, las putas y el loco», serie beltzeko komiki ederra 1926ko Buenos Airesen kokatua. Datorren abenduan kaleratuko da «Made in the USA» sail berria, Ipameriketako egungo egile interesgarrienekin. Frank Miller, Dave Gibbons, Alan Moore, Bill Sienkiewicz eta Geof Darrow, besteak beste.

Gehiagorik ere badago, baina denentzako tokirik ez behin behineko erretratu honetan. Hurrengoan gehiago.

J.M. Heritz

TEILAK

■ XX. MENDEKO LITERATURAZ IDAZLEEN ELKARTEAREKIN

DONOSTIAKO Miramar jauregian «XX. Mendeko Euskal Literaturaz» deiturako ihardunaldiak apailatu ditu Euskal Idazleen Elkartek, azaroaren 12an hasi eta 16a bitartean jorratze-koak. Bost atal ezberdin aztertuko dituzte: Mende Hasiera (J. Haritschelhar, P. Xarriton, A. Toledo eta J.M. Lekuonak), Errepublikara (J.K. Igerabide, P. Iztueta, J. Kortazar eta P. Urkizuk), Erbestea (M. Ugalde, Velez de Mendizabal, Gil Bera eta K. Izagirrek), Bide Berriak (A. Arko-txa, Perez Gaztelu, S. Onaindia eta J. Azurmendik), eta Gaurko Literatu-ra (B. Gandiaga, B. Atxaga, I. Borda eta J.M. Irigoiene).

■ LOIOLA-91 MUSIKA LEHIAKETA LABROUVE ARGENTINARRARENTZAT

«**REQUIEM** in memoriam Julio Cortazar» obrarekin Enrique Labrouve Acosta musikari argentinarra irabazi du Loiola-91 Musika Lehiaketa. Bigarren tokian Carlos Satue Ros aragoitarra geratu da, eta hirugarrenean Hendrik Hofmayr Florentziakoa.

■ IRRATI-NOBELA EUSKADI IRRATIAN ATXAGAREN GIDOIEZ

«**ANTZOKI** iluna» du izenburua Euskadi Irratian azaroaren 5etik aurrera emititzen hasi den irrati-nobelak. Bernardo Atxagaren gidoiak irrati-rako egokitu ditu Jose Ramon Zubimendik, Joxe Mari Oterminen laguntzaz. Hogeitamar minutuko berrogeitabost kapitu izango dira orotara. Emanaldiak: eguerdiko 13'30etan lehena eta arratseko 20'00etan eguerdikoaren errepikapena.

■ UEU-REN NEGUKO IHARDUNALDIAK BILBO ETA ARRASATEN

UEUren neguko solasaldiak burutzen ari dira asteotan. Bilboko 3. Ihardunaldiak azaroaren 5ean hasi ziren eta 13an amaituko dira honoko gaiekin: hizkuntz atlasa, komunismoaren atzetik islamismoa?, Piriniotako ornodunak, abertzaletasuna eta jauntxokeriak Bermeon, ozono-zuloa. UEUk aurrean Arrasatera ere zabaldu ditu ihardunaldiak, hilaren 6tik 27ra bitartean. Donostiako 6. Ihardunaldiei azaroaren 14ean ekingo diete 23ra arte.

ERRANAKERRAN

«**Pako Aristik** trilogia bat agindu zuen, eta askok egiten ez duena, bere bitza bete du. **Pako**, Trilogia bukatu duk eta orain desafio haundiagoen aurrean aurkituko baiz».

Anjel Lertxundi
Barkalaztegin, 1990-10-30

«**Negu Gorriak** da Euskal Herri errebindikatibo bonetan atera den azken muntaia komertziala, dudarik gabe, pezeta batzuk irabazteko aukera: txapak, bixerak, kamisetak, bideo-klipa eta laister izango dugun kontzertua (bonetaz ez dute bitzegin, antza denez). Oportunismoa».

Iker Azkona
El Diario Vasco, 1990-11-2

«**Irakaskuntzaren** munduan buru belarri sarturik dabilen adiskide batek zera esan zidan lehenengo egunean: Hezkuntza Sailean ez da beste munduko jakintsu bat izan behar. Hemen behar duguna gai bonetaz zer esanik duten sektore guztiei entzuten jakingo duen pertsona da, dialogo eta kontsentsoaren aldekoa, talde lana egiteko gauza izango dena».

Jon Basterra
Egin, 1990-11-2

«César Vallejo Parisen ebortzia zegoen Georgette bere emazteak alokatutako bilobi batean. Georgettek eskatu zidan neroni ardura nendin Vallejo Donibane Lobitzunera eramateko, Jose Antonio Agirre lewendakariaren aldamenera. Hitzegitera joan nintzen: ez zekiten Vallejo nor zen. Gizagaixoak: euskara apur batekin kunplitu dutela uste dute».

Jorge Oteiza
El País, 1990-10-30

TXUTXUMUTXUKA

ITZULPEN LIBURU BERRIAK DURANGORAKO

LAU itzulpen liburu berri argitaratuko dira hilabete honen buruan. Elkar-ek: J.D. Salinger-en «The catcher in the rye» Iñaki Iñurrietak itzulia, eta Fred Uhlman-en «Azken bilkura» Luis Berrizbeitiak euskaratua. Erein-ek: Leonardo Sciacia-ren «Ardo koloreko itsasoa» Josu Zabaletaren translazioz. Eta Susa-k: Parisen bizi den Tajar Ben Jeloun marrokiarraren «Bakarkako isolamendua», Bego Montoriok itzulia.

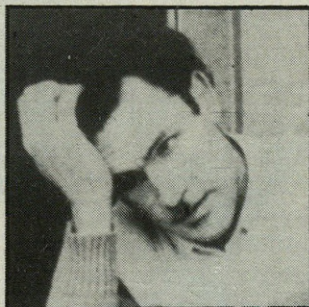
NOR IZANGO DA HEZKUNTZA SAILEKO BURUA?

EUSKO Jaurlaritzako hurrengo gobernurako izenak aipatzen hasiak dira komunikabide ezberdinetako zurrumurrusaleak. Kultu Sailaren buru Joseba Arregik jarraituko duela ez du inork dudarik egiten. Josu Ortuondok ETB utzi eta Industria Saila hartuko omen du; eta Iurretan bere ordeiz Mari Carmen Garmendia ipiniko ei dute. Hezkuntza Sailean ordeia kontuak kolokan daude, EAJ barnean Luis Mari Bandres eta Iñaki Zarraoak ez bait dute aldeko botu askorik.

KORRIKA-7 MARTXOAN: GASTEIZTIK BAIONARA

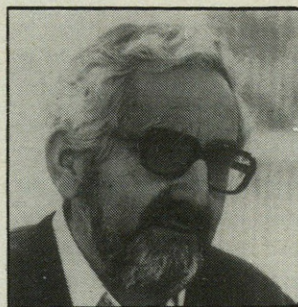
AEKK antolatzen duen Korrika ibilaldiak zazpigarren edizioa beteko du datorren urtean. Gasteiztik abiatuko da martxoaren 15ean eta 24ean amaituko da Baionan.

NOR - NORI - NOR K

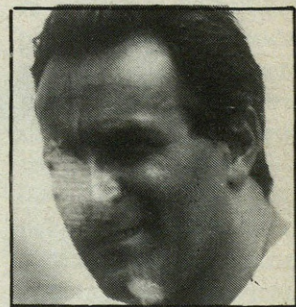
EDUARDO GIL BERA

ez da oraindik behar bezala estimatua entsegugile bezala, nahiz eta Pamiela-n plazaratutako lanak hala merezi. «O tempora o mores» izan zen bere azken liburua, eta orain «Fisikaz honatago» kaleratuko du, Iruñeko Xalbador Saria irabazi zuena ●

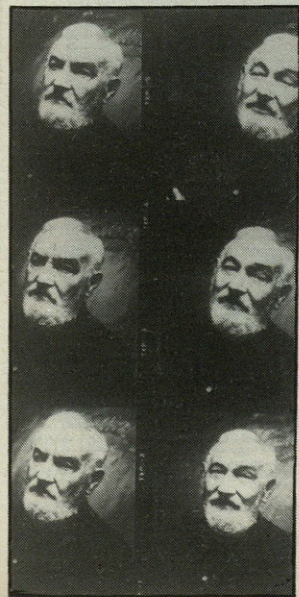
D. AMUNDARAINI

euskal egunkari eta komunikabideetako euskararen arazoa azter dezan eskatu dio Eusko Jaurlaritzak. Otsailean amaituko duen lanak «euskarazko edozein komunikabideentzat balio dezakeen txostena» bihurtu nahi du ●

JOANES URKIJOK

bere lehendabiziko poemarioa argitaratuko du Susa-rekin: «Berkak legezko aiztoak», Bilbo hiriko zorroztasunez jositako hitzak. Urkijoren beste lanik Ttu-ttua literatur aldizkarian eta «Elur gainean» narrazio liburuan irakurri dugu ●

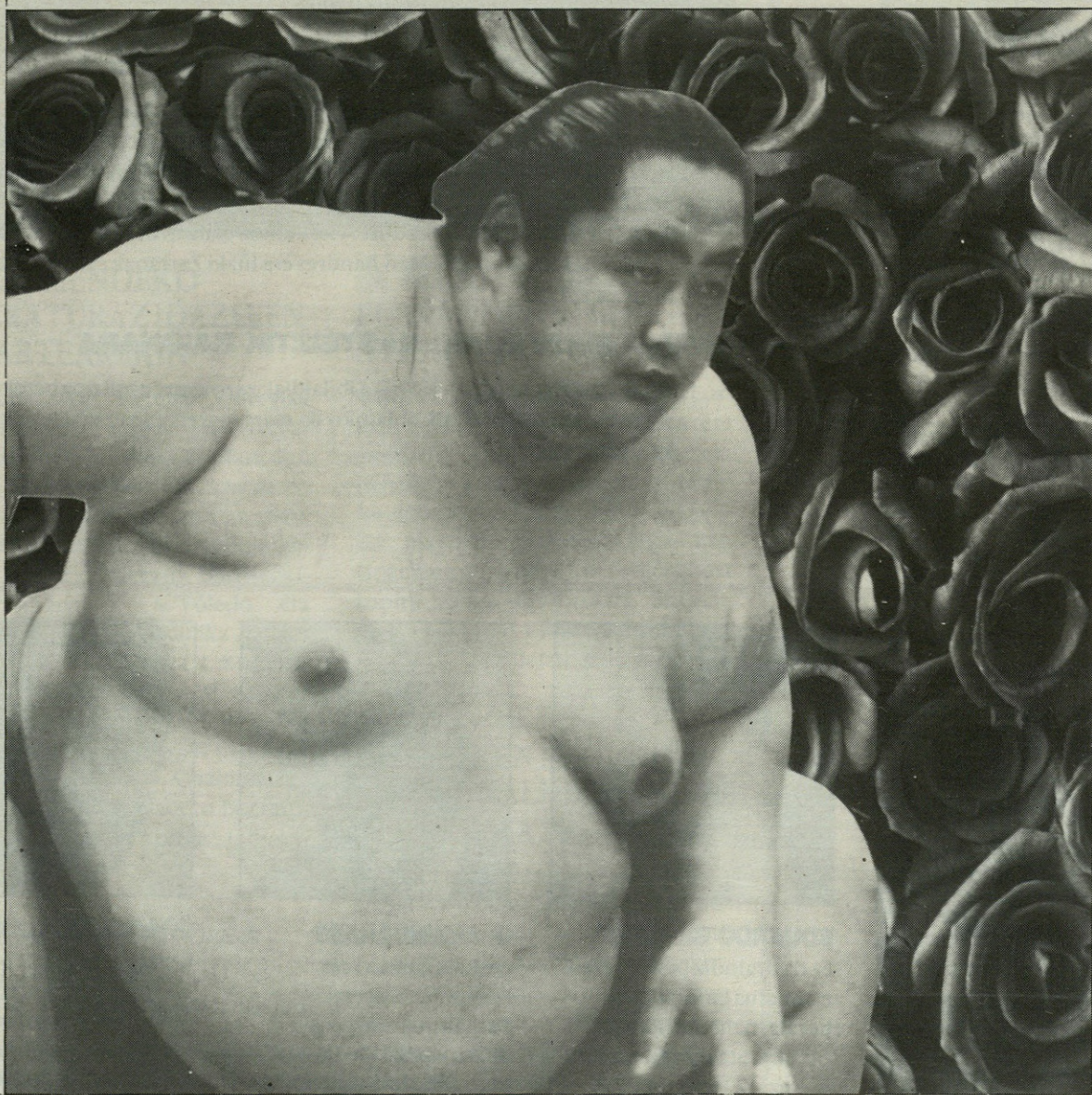

26. zenbakia liburudendetan dagoeneko

SUSA

L I T E R A T U R A L D I Z K A R I A

GEHIGARRI BEREZIA: «MANIFESTU ATZERATUA» (1968), JOXE AZURMENDI

HARPIDE IZAN NAHI BADUZU igorri zure datuok: izen eta abizenak, helbidea, herria, banketxe edo kutxa ezagun bateko kontu korronte zenbakia.

Gure erredakzioa: SUSA ALDIZKARIA. Mundaiz bidea 8. 20012 Donostia. Telf: 28.36.78

Artikutza, natura bizian

ARTIKUTZAKO lurraldeak, azaleraz 3.700 Ha ditu eta Nafarroako Goizueta herriaren ekialdeko herenean kokatzen da. «*Orografia nabarmeneko mendi zirku batean finkaturik, bere perimetroa 30 kilometrotara inguratzen da, Iparraldetik Lesakako herri dermioarekin, Ekialdetik Aranazekoarekin, Hegoaldetik Zubietatik eta Labaienekin, Mendebaldetik Goizuetako mendiekin eta Iparmendebaldetik Oartzungo udalerrigipuzkoarrarekin mugaturik aurkitzen dela*» adierazten du detaile ugari Artikutzako Gidaliburu Ekologikoak.

Pagadia da —gero eta murriztako gure ekosisteman— Artikutzako azalarean proportzio handiena estaltzen duen komunitatea. Liburuaren adierazpenekin jarraituz, «*pagadiak estaia menditarrean nagusi badira ere, bariztia estaia muinotarreko gainartzailea dugu*». Haltzadiak ere baditugu, nahiz eta «*bertako baldintza geomorfologikoak baurapen zabala galerazten duen*».

Artikutzan, aintzinako artzain nomadek beren azientzarentzat larreak lortzeko asmotan, oihan-suntsidurari ekin ziotela pentsatzen da. «*Ordutik gaur egun ar-*

te, eta garaien arabera, gutxi gora behera modu intentsu batez, ibarduera hau bilakatuz joan dela pentsatzen da». Bianditzetik hasita, Enobieta, Pagolleta, Izu, Beltzuntza, Aku, Arangain, Loitzate eta Arriurdiñeta dira hain zuzen, larratze-tradizio nabarmeneko barrutiak.

Urtegia esanahi bereziko elementua da lurralde honetan. 1947an eta 1960. urteen artean eraikia, bere urak giza kontsumora zuzentzen dira, gutxi gora behera 1.500.000 m³-tako edukiera izanik. Enobieta, Usanbelarreta eta Erroiari erreketako urak jasotzen ditu. Amurrain, anfibioak

eta hegazti espezie mordoak ikus daiteke testuinguru honetan.

Artikutzak gaur egun aurkeztzen duen egoera bere ingurune geografikoan pribilegiatutzat kontsidera badaiteke ere, «*benetan natura gizatartu eta eraldatu bati dagokion multzo bat dela esan behar da*». Gure arbasoen aztarnak bere horretan darraite ordea: «*mendiz jositako katean zehar, guztira biru trkubarri, birurogei eta bost arrespil pirenaiko eta lau barrilobi identifikatu dira, Goizueta-Artikutza-Aranaz eta Oartzun izeneko estazio megalitikoetan*».

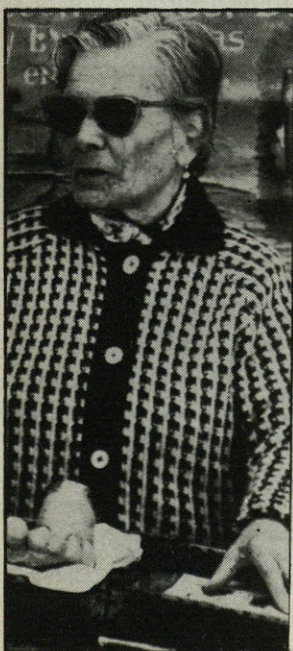
Asteburuan lasaitzeko parada ezin hobea duzu. Dastatu ezazu zure begiez.

Ander Manterola

Gela miopeentzat

Mosku-ko Oftalmologiako Helmholtz Institutoko sendagileek tratamendu berri bat prestatu dute miopiarentzat. Gaixotasuna dakarre begi-globoaren elongazioa kirurgikoki zuzentzen saiatu ordez, polimero sintetiko bat injektatzen dute globoaren atzekaldean. Behin injektatu eta gero, likido horrek esklerotika gogortzen duen gel bat sortzen du, horrela begiaren kanpoko mintza ezin daiteke gehiago luzatu. Penogel izeneko tratamendu hau bost urtetan jaso duten 1500 pazienteetatik, bi herenek emaitza onak izan omen ditu.

EVA OLAIZOLAREN

ELTZE A

Erramun Martikorenarentzat

EVA OLAIZOLA

Beheko Errota jatetxea

Ohore handikoa izan da bai neretzat eta bai Beheko Errota jatetxean lan egiten duen edonorentzat Erramun Martikorenari menua eskaintzea. Hauxe da ahots eder eta gozoko baxenafar honi gure ustez egokien datorkion menua:

Lehen lehenik erreser-

bako urdaiazpiko iberikoa, konpaini ederrean goza dezan. Gero labean erretako txangurroa, eta ondoren legatz xolomoa kokotsekin eta almejak. Bukatzeko idi txuleta. Postre gisa, basoko marrubak nataz. On egin, Erramun Martikorena!

Altzak ez du bihotzik, bestelakorik bai ordea

Zuhaitz hau berezien bilakatzen duena, daukan tani-no kopuru handia da. Azalean ehuneko hogeiren bat tanino portzentai izan dezake, honela te modura erabil dezakegilarik. Bestalde diarrea eta sukarren aurkako sendagai ona dugu. Baserrian edo nekazaritza eta laborantza munduan bi erabilpen ditu nagusiki: ibilialdi luzeen ostean nekatu eta minduen osatzeko eta bigarrenik paralisia sendatzeko. Lehenengorako, galtzerdia eta oinaren artean aitzaren ostu lehorrak jarri behar ditugu. Paralisia sendatzeko aldiz, ostuak hartu eta eguzki izpiz edota labearen bitartez berotuta, ohea erabat estali eta gaisoa bertan oheratu behar dugu. Gero, beste hainbat ostu jarri goikaldean eta azkenik manta handi batez estali, izerdi ugari bota dezan.

Egia esan, modu honetan ez da paralisia osatzen, baina oso onuragarria da erreuma eta ziatikaren aurka.

Diska honekin, lehena hain zuzen ere, plazaratu zaizkigu Iparraldeko bi gazte hauek euskal kantagintzaren hesparrura. Disko hau dela medio iritsia dela uste dugu «kantaautore» belaunaldi berri batetaz hitz egiteko garaia, euskal kantu txapelketaren inguruan sortutako edo hobe esateko hezitako kantari gazteena zehazkiago, Jojo Bordegara eta Ramuntxo Karreretaz gain Itziar Zamora, Patxi Sainz edo Jon Bergaretxe ditugu guru ustetan belaunaldi berri honen ordezkari ezagunenak.

Pozgarria da inongo zalantzarik gabe gazte hauen lana plastifikatua izan dela jakitea, ahots berrien falta betiko Lertxundi, Duhalde eta Laboaz gain, eskema jakin eta klitxe ezagunen hedapena eta abar....

Bestalde ere, eta pozgarria da alde honetatik, Iparraldeko kantagintzaren berri jakiteko erarik hobenetako bat dugu disko honen entzute ariketa.

Berriz, eta honekin ez dugu inolaz ere diskoaren balioa gutxietsi nahi, tristesiaz dakusagu disko honetan ezer berri gutxi erakusten digula bikoteak. Diskoa entzun ondoren hauxe bait da ahoan uzten digun zaporea: indarririk gabeko edertasuna, eta azaltzera goaz: ahotsak oso politak dira, ederrak, nahiko eginak daukaten adinerako, baina disko osoan nabari da aspaldian Peio eta Pantxoa, edota Etxamendi eta Larraldek entsaiatutako kantatzeko erarekiko atxekimendu osoa, inongo garapen edo arriskurik gabe, kanta batzuetan bereziki Zizurkilgo Ametsak eta Joko Nahasia izeneko abestietan saiorik antzematen dugun arren.

Ahotsaz gain, moldaketa eta doinuei dagokionez, ohizkoa honelako diskotan non ahotsak suertatzen diren jaun eta nagusi; oso sobrioak, gauza bakoitza bere lekuan, baina hori ez da edo ez du izan behar akats bat.

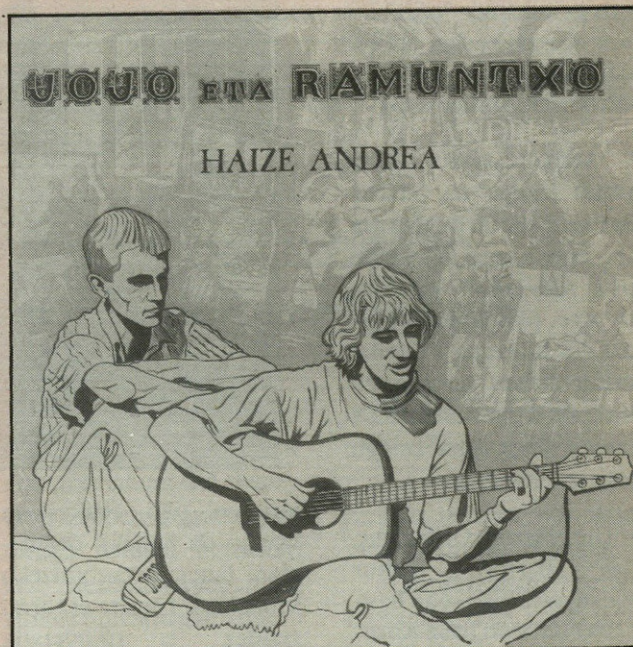
Laburpen gisa eta gehiegi luzatzen ari garelarik: dis-

Izena: Haize Andrea

Egileak: Jojo Bordegara,
Ramuntxo Karrere

Argitaletxea: Elkar.

1990eko urrian.

ko ona, kalitate dextekoa baina oraindik euskal kantagintza sistema apurketa, hain beharrezkoa duen iraultza txikiaren zain jarraitzen dugu, lasai zeren eta ziur gaude sorpresarik badugula zain kantoi bueltan.

ANDONI TOLOSA

● **Bizkaiko Leioako Musika I. Astearen** barruan kontzertu desberdinak izango dira aste honetan zehar Konserbatorioko Auditorioan arratsaldeko 20,00etan: 12an Leningradoko Korda Laukotea izango da, 13an «Chamber

Brass Ensemble», 14ean Bilboko Kamara Orkestra, 15ean Josep Colom pianojolea eta 16an Rosa Martin Andrews sopranoa eta Ignacio Encinas tenorea.

● **Gipuzkoako Beasain** herrian izango da hurrengo

18an **Izadi** taldearen musika ekitaldia San Martin Plazan arratsaldeko 18,00etan.

● Azaroaren 14, 15 eta 16an **XXI. Bach Festibala** ospatuko da Donostian Udaletxeko Areto Nagu-

sian eta Koruko Andra-Mariaren Basilikan arratsaldeko 20,00etan honako partaidetzarekin besteak beste: Koln Camerata, Donostiako Orfeoia eta Euskadiko Orkestra Sinfonikoa Robert King zuzendaritzapean.

A R T E A

Bilboko Juan Larrea Galerian izango da Azaroaren 20a bitartean Alzate Fundazioak antolatutik «Glasgow Group» izeneko taldeko hogeitahogei bat margolarien berrogeitahamar obra inguru ikusgai euskal eta eskoziar artisten arteko topaketa berri hauen barruan.

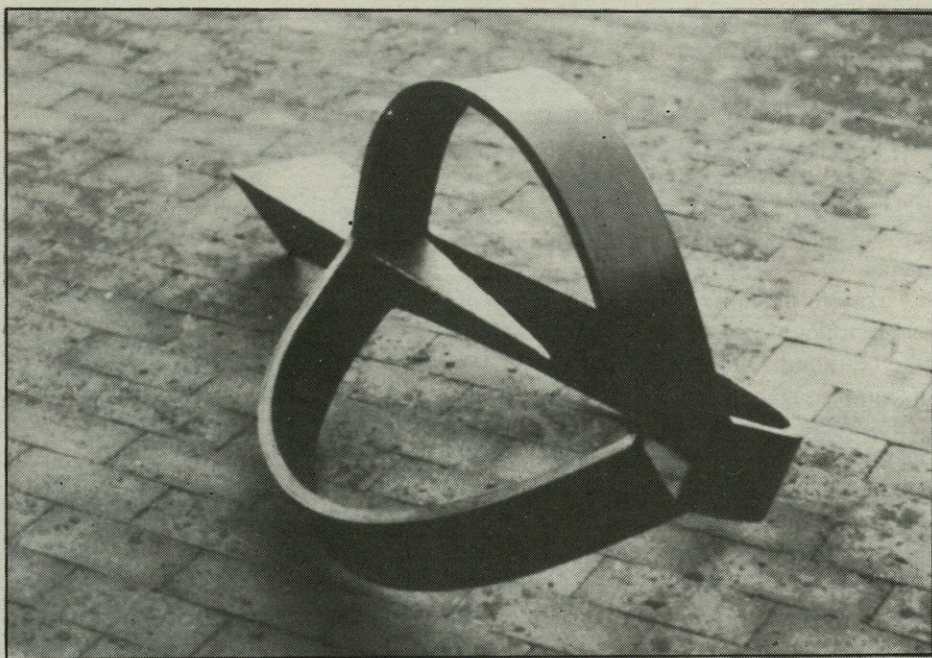
● Arrigorriagako Kultur Etxean izango da hilaren 18ra arte «Ertibil Bizkaia 90» erakusketa, Bizkaiko Foru Aldundiak antolatu eta arte plastikoak hedatzea eta bultzatzea duena. Bertan artista gazteen 27 pinturak, 8 eskulturak eta 5 grabatu ikusi ahal izango dira.

● Gipuzkoako Ordizia herrian Barrena Kultur Etxean Azaroaren 6an hasita 20a bitartean Jose Antonio Martikorena margo-

lariaren olio erakusketa izango da honako ordutegian: lanegunetan goizeko 9,00etatik 13etara eta arratsaldeko 16,00etatik 20,00etara.

● Azaroaren 18ra arte Zarauzko Torre Luzea Aretoan «Arabar Akwarelisten» erakusketa burutuko da honako artisten partaidetzarekin: Arroyo, Ana

Berrikoetxea, Diaz de Alda, Diaz de Espada, Jimeno, Nuñez, Sa-Leazar, Pradilla, Juan Jose Urraca, Zabala, Beltran de Heredia eta Urraca Tejada.

A N T Z E R K I A

● Azaroaren 12an Bizkaiko Zamudio herrian Goloka antzerki taldeak «Makina transformatzailea» lana antzeztuko du bertako plazan arratsaldeko 19,00etan.

● Gipuzkoako Amezketan herrian Kixka antzerki taldeak «Bikok Bihuma» antzeztuko du arratsaldeko 16,00etan bertako zineman Azaroaren 11an.

● Azaroaren 11an ere Irungo Amaia Kultur Elkartean arratsaldeko 20,30etan izango da Tanttaka antzerki taldea Pergolesiren «Flaminio» lana antzeztuz.

EGUNKARIA IRAKURTZEN

• *Egilea: Ardatz Enbeita.*
Orixe lehiaketan, 14 urte
bitartekoetan, garaile.

Egun danetan egiten dira egunkariak publika.

Jende gehienak begirada bat botatzen die korrika.

Bere barnean gehien bat beti kirola ta politika.

Niretzat, berriz, politena da azken orriko komika.

Irakurtzean somatzen dira hainbat ta hainbat interes; denen gustoa egiten behintzat ez dute izango errez.

Politika ta gerra gehiegi, aurrentzat ia ezerrez.

Kultura saila ugaritzea eskatzen dut nik mesedez.

Dana nahasten, ez dut ulertzen, politika deritzona.

Batak bestea iraintzen horra hainbat ta hainbat pertsona. Atal honekin neurtzen ba dute egunkari baten sona, neure ustetan ez du merezi ordaintzen zaien txanpona.

Triste jartzen naiz irakurtzean eta hau da arrazoa:

batek eta bik merezi dute neure ustean jipoia.

Erderaz ditu jantziak bere kanpo, barru, behe ta goia, euskara hutsez publikatzeko jadanik bada sasoia.

Heriotza ta gerra ugari, euskara ta poza urri; era hontako egunkaria ezin leike irakurri.

Euskara bada Euskalerriko nortasunaren iturri, Egunkaria euskalduntzeko lendabizi hartu neurri

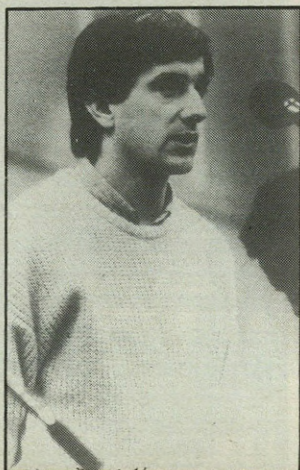
ARI NAIZELA, ARI NAIZELA

● Joan den astean azaroak 9rako Bilbon bertsolari gazteen bilkura iragarri genuen. Ez da hala: azaroaren 16an izango da, Kanbon, eguerdiko ordubietatik lau eta erdietara.

● Beste zuzenketa bat: azaroak 10erako Alkizan iragarritako bertsosaiola atzera bota da.

● 11n, Mungian, Bizkaiko bertsolari txapelketako lehen kanporaketa izango da, goizeko hamaiketan, pilotalekuan. Parte hartuko dute: «Altzalei», M. Enbeita, Iñigo Gojenola, I. Aurrekoetxea eta Serapio Lopezek.

● 11n ere, Amasako herriko jaietan, gaueko hamar eta erdietan: Peñagarikano, S. Lizaso, Mendizabal eta beste bat. Gai jartzaile Inaxio Iguaran.

● Egun berean, Donostia Bertsotan egitasmoaren barne, eguerdiko hamabi eta erdietan, Loiola auzoan: Narbaiza, Otamendi, Arozena eta Xanpun. Gai jartzaile, Joxe Aierbe izango da.

● Azaroak 18an, Bizkaiko txapelketako bigarren kanporaketa Lekeition, goizeko hamaiketan, zineman: «Txiplas», Raspalditza, I. Olaberri, A. Munitxa, A. Enbeita, Z. Enbeita eta Muizartegi.

G A I L I B R E A N

Gutun irekia bertso saioen antolatzaileei

Euskal Herrian ospatzen diren bertso saioak direla eta, antolakuntzari dagozkion zenbait gogoeta jaso ditugu hainbat bertsolari eta bertsozalerengandik. Honek bultzatu gaitu gutun hau egitera, bertsolaritza plazaratzeko baldintzak hobetzen saia gaitezen, bakoitzak bere aletxo jarritz:

— *Lekua:* Ikusentzumen ziurtatzen duena behar du.

— *Entzumena:* Leku bakoitzera ondo egokitzen den tresneria erabiltzea komeni da bertsolariak eta entzuleak esfortzurik gabe entzun dezaten.

— *Eskenatokia:* Neurritz egokia eta txukuna.

— *Ordua:* Ordua finkatu eta hau errespetatzen hasi behar dugu —ohizkoa bi-

hurtu bait da saioak ordu erdi beranduago hastea—.

— *Aurkezpena:* Gaijartzaileaz denean, hau arduratzen da aurkezpenetaz.

— *Propaganda:* Garrantz handikoa da, egoki ikusten den egun kopuruko aurrerapenez saioaren berri ematea eskura ditugun bitartekoen bidez.

— *Bertsolariak:* Ez da oraingo kritika, beti bertsolari berdinak dabiltzala herri herri eta ez zaiela aukerarik ematen beste askori. Beraz, hautaketa egiterakoan, herrian edo inguruan bizi direnak, edo duten bertsolari talentua eza guna izanarren aukera gutxi izaten dituzten bertsolariak kontutan hartzea eskatzen dizugu.

● ASTEAZKENA 14

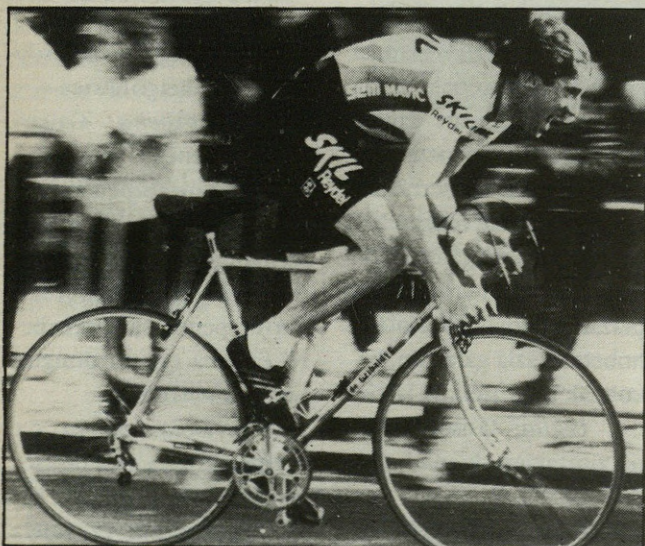
21.20etan, Gaueko Pelikulan «Zartada».

Zuzendaria: Brian de Palma
Antzezleak: John Travolta, Nancy Allen, John Lithgow, Dennis Franz.

Jack Terry grabazio batzuetan lanean ari dela istripu baten lekuko izango da. Istripuan politikari ospetsu batek bizia galduko du, berarekin zihoan neskatoari ez zaiolarik ezer pasako. Terry politikariaren izen ona gorde beharrean aurkituko da.

IKUSI BAIETZ...

● Osteguna 15

15.40etan, Bundesliga. Alemaniako futbol ligako partidu bat.

● Ostiralean 16

15.55etan Tenisa ATP zirkuitoko partidua.

● Larunbata 17

20.00etan futbola. Valentzia-Real Madrid. Estatu espainoleko liga partidua.

● Igandean 18

11.50etan, txirrindularitza Zarautzeko superprestigio saria

● OSTEGUNA 15

21.20etan, «Moskito Kostaldea». Zuzendaria: Peter Weir. Antzezleak: Harridson Ford, Helen Mirren, River Phoenix, Jaden Steele, Hilary Gordon.

Bere inguruko gizarte kontsumistatik ihesi, Eltxoen kosta izeneko Ertamerikako paraje batetara joateko erabakia hartuko du Alie Fox ikertzaile famatuak. Bertan, erabateko bizimodu ezberdina ezagutu-

ko du fox-ek.

● IGANDEA

15.10tan «Errege Ezteiak». Zuzendaria: Stanley Donen. Antzezleak: Fred Astaire, Jane Powell, Peter Lawford, Sarah Churchill.

Bi dantzarik errege ezteian dantzan egiteko deia jasotzen dute. Bertan, Tom eta Ellen Bowen anaiek bi neska ezagutu eta maitemindu egingo dira.

Jaime Otamendi: «Euskaraz estilo berri bat sortu beharra dago»

IKUSITAKOAK

IKUSITA

Baakit ori in biar dela, baino...

Goizetan makarrak kentzen hasten garenetik, eguerdialdera sabela soinu arraroak egiten jartzen zaigunerarte, «Goizean Behin»ek eguneko bere lehen ordu berezi horiek arintzen dizkigu bere hainbat pertsona eta pertsonaien eskutik.

ARGIA. Aipa itzazu programa honen ardatz nagusiak.

JAIME OTAMENDI.

Dena aipatzeak oso luze jo-ko luke. Alde batetik aktua-
lidadearekin jokatzeko gus-
tatzen zaiguk, eguneroko
berrien aipamen egitea,
bestetik guregana etortzen
diren profesionalekin ere
zerbait egiten saiatzen gai-
tuk: medikuak, gai desber-
dinetan adituak e.a., eta az-
kenik jolas egitea ere oso
gogoko diagu. Horiek di-
tuk batibat gure hiru arda-
tzak.

A. Irratsaioa nabiko goiz
denez zuek ere nabiko lo-
karturik egongo zarete
aireratzera.

J.O. Bueno, goizean lane-
ra zortziretan sartzen gai-
tuk, eta ordurako jeikitze-
ko ordua nahiko pasea ego-
ten da, nahiz eta batzuetan
oraindik goiza dela eta gu-
txi xamar hitzegina egotea
gaitik ahotsa ez dela oso ja-
rria egoten. Dena den saia-
tzen gaituk hamarretarako
edo ahotsa esnatuta eduki-
tzen.

A. Zer nolakoa da entzu-
leen parteartzea zuen

irrasaioan?

J.O. Lehiaketetan izaten
diagu erantzunik handiena,
baina horretaz aparte jen-
deak ere deien bidez saioan
zehar nabiko erantzun ona
ematen dik. Dei kopuru
handi bat behin programa
amaitu denean jasotzen
diagu, programaren gora-
beherak komentatuaz edo
eta proposamenak eginaz.

A. Beraz entzuleek esan-
dakoek badute lekutxo
bat...

J.O. Bai, hori behar beha-
rrezkoa duk. Ezinezkoa
duk entzulegoaren eskaki-
zunerari uko eginez irra-
tsaioa egitea. Entzulearen
ari berari jarraitu behar

zioagu derrigorrez.

A. Egutero izate horrek ez
al du programa berezia-
goa egiten? Beti ere gauza
berriak sartu behar bait
dira bain epe motzean.

J.O. Betikoan erortzen
gaituk, jendeak esaten dik
irratian dena asmatua da-
goela, dena den egiteko
moduak zeudek, eta garbi
zegok estilo berri bat sortu
behar dela euskaraz, fres-
koa eta naturala. Berrieri
eta abar ondo zegok tonu
serioa ematea, baino gure
programak ez dik zertan
hain trinkoa izan behar,
jendeak ulertu egin behar
bait dik. Entzuleekin ko-
munikazioa lortzeko esti-
loa behar da, nahiz eta ba-
tzuetan hankasartzeak
egin.

A. Nabiko jende zarete
saioa egiten, ez al da sal-
tsa gehiegi?

J.O. Taldean sei gaituk,
Donostian bost eta bakar
bat Bilbon, eta ez gara ge-
hiegi. Magazine batek jende
asko behar dik berez. Eus-
karaz izateak jende gehia-
goren beharra suposatzen
dik produkzio lan handia-
goa egin beharra dagoela-
ko, jende euskalduna aurki-
tu egin behar delako eta
baita euskaraz hitzeginara-
zi ere.

Eñaut Apaolaza

Alberto Irazu

kusentzuleen kopuruari,
baino begiratzen ez
badiogu, Euskal Telebistak

izan lezakeen arrakasta
euskarak berak moteltzen du.
Halaxe da, ikusentzulegoa
ezin daiteke euskaldungoa
baino handiagoa izan, eta
kirola bezalako ikuskizunetan
euskaraz ez dakiena ez da
ikusentzulea, ikusle gorra
baizik.

Munduan euskaraz egiten
duen telebista bakarra da ETB.
Batuaren bidea hartu zuen
hasieratik, ondo hartuta ere.

Era guztietakoak izan dira
akatsak: euskara hotza,
akats bezala, ulertezina
euskaldun askorentzat,
entzun praktika eskasa
hainbat
euskaldungairentzat...

Okerrak zuzendu nahiean,
filologoak, orain arte bezala
kazetari sartu beharrean,
euskara zuzentze lanean hasi
dira, eta emaitza bikaina
gertatu da. Akatsik gabeko
hizkuntza lortu da, batzutan
esaldi bihurriak baina beti ere
zuzenak.

Gero, okerkuntzarik gabeko
hizkuntza hori egongelara
hurbiltzen saiatu dira. Fruitua
plastikozkoa da. Ahozko
euskalkian egiten den
kontrakzioa, batuazko aditza,
eta Gipuzkoako hika dira inon
mintzatzen ez den hizketa
horren osagaiak. Astearte
gaueko telesailen, beste
hainbatetan bezalatsu,
hizkuntza da ederra eta
hizkera, piztia.

R.M. MARTINSABARIS

Bigarren aktua

KE ARTEKO EGUNAK

*Antxon Ezeiza
Koldo Izagirre*

kronika-gidoia

ELKAR

Ke Arteko Egunak.
ANTXON EZEIZA ETA
KOLDO IZAGIRRE.
Argitaratzen du: Elkar-ek,
160 orrialde.

«KE Arteko Egunak» es-
trenatu eta urtebetera gi-
doia liburu egina. Ez da

oso normala gure artean.
Den den normaletik gutxi
du liburu honek. Dardari-
zo modukoa nabari dut,
tripako hazkura, ahokada
handiegia botako dudana-
ren beldur edo, zine-gidoi
hsu literatura dela esatean,
muga lanetan ibiltzeak me-

riturik kenduko balio be-
zala. Beti seguru jokatu
nahiaren herdoila. Lanak,
ordea, asmoetan baino
fruituetan neurtzen dira.
Antxon Ezeiza eta Koldo
Izagirrerren gidoia izenaren
jabe bada behintzat. Ez da
gutxi.

Istoriari gagozkiola, la-
bur eta gaizki esanda, er-
pin zorrotzeko traingulo
baten aurrean gaude, maiz
poligono bilakatzen dena
baina anguloak kamuste-
ke. Bestalde, kotidianoa
zaigu horko zertzelada as-
ko, minbera bezain koti-
diano.

Pedro Sansinenearen bi-
dai-kronika da, drama
konzentrikoetan emana:
Telemakok, aita preso no-
la daramaten dakusa, sus-
traiak inausita dauzka,
emazte-alabak utzita bere
burua non koka bila dabil,
bihotzez bihotz erromes,
urtuz doan aingurabako
izeberg. Behinbehinekota-
sunak agintzen du, esta-
zioek, aireportuek, irudiak
pitzaduraz jota daude. Ez
dago dudarik, XX. mende
hondarreko Euskal He-
rriari gaude: inguruak kon-
traste ugari du, zaila da
eramaten, harremanak za-
karrak dira, Pedrok ispilua
joz ukabila odoldu du.

Eskenen linealtasuna
etenda ageri da, istorio pa-
raleloak, trama poetaren
bulkadak gidatzen du, zen-

baitetan drama handietako
indarra sentitzen da, eske-
na batek hurrengo ebaki-
tzen du, off-ahotsak, odo-
lak, keak lotzen ditu.

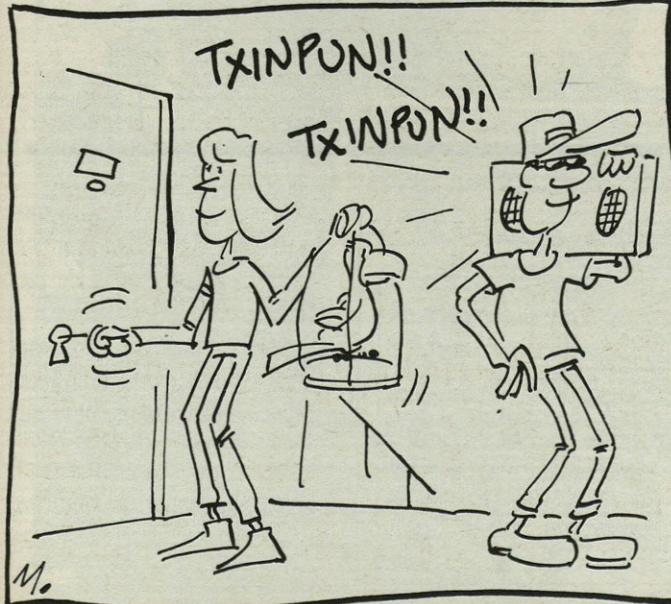
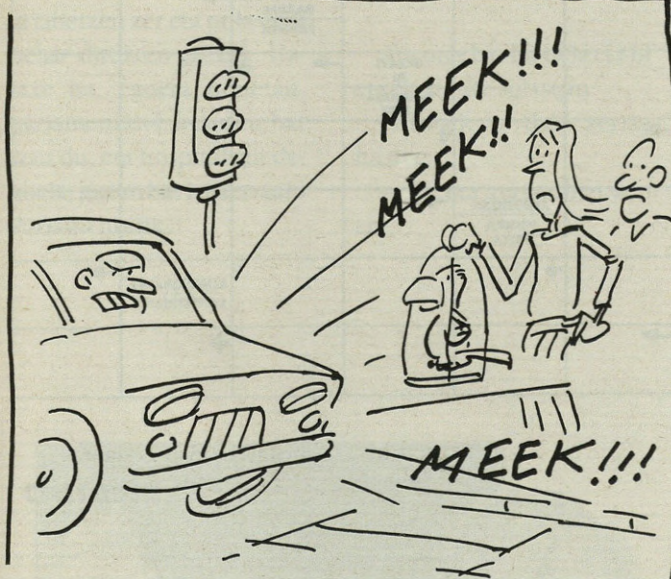
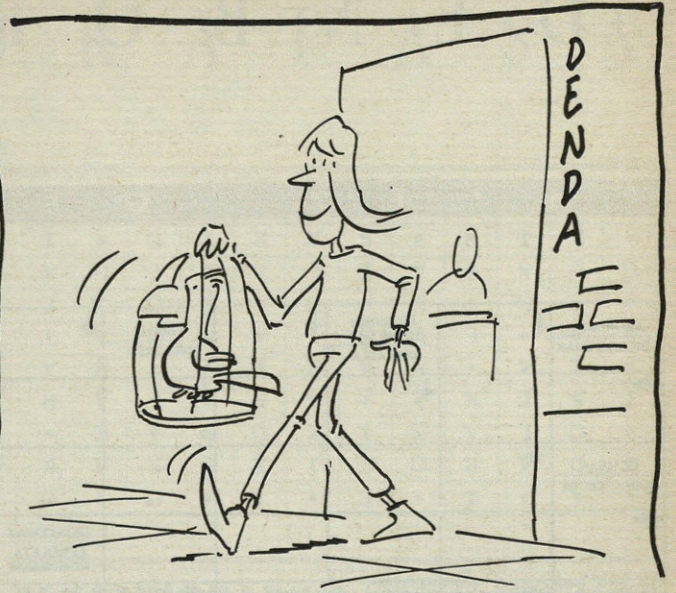
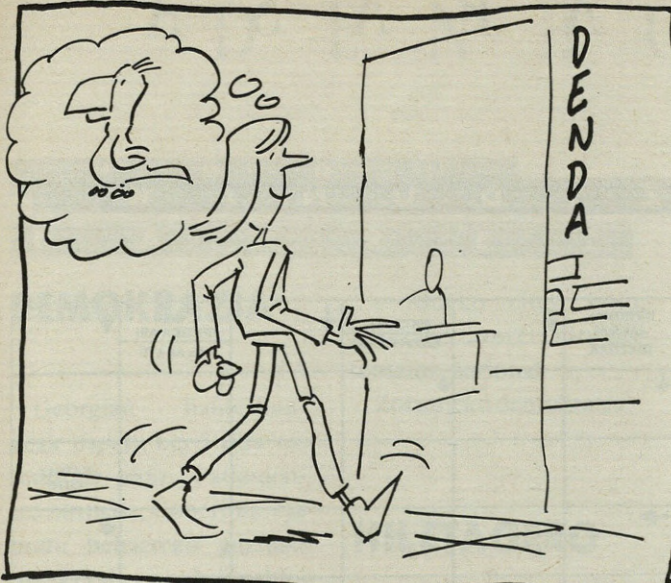
Pedroren figura handia
da, askotan geure buruak
baino sinesgarriago dirudi,
taularatua ikusten dut ant-
zokian, arketipoa. Beste
aldean, Keparen pertso-
naia egin zait txepelena
neuri, batez ere Lurdeseki-
koetan. Sugerentziak, ira-
kurketa posible ugaritara-
ko ematen du: memoriari
erreferentzi etengabeak
(aita, Paula protagonista
estaliak...), umore triste-
a, itolarri existentziala...

Liburu ekologikotzat ere
joko nuke, besteak beste
geure inguru sozial afekti-
bora biltzen gaituelako,
galde egiten daki, beraz
ausarta da. Ibili nahi duen
bidetik dabil garbi, kon-
plejorik gabe, ez du didak-
tismo ezkuturik, eskapis-
moari ihes egiten dio, ez
du sasi oreka salomoniko-
rik bilatzen, melodrama
erromantiko polita da ene
aburuz.

Azken aldera, Pedrok
pitzatutako ispilua osorik
ageri da, aurrean duena is-
ladatzen du. Pedroren hi-
tzekin esateko: «Badirudi
gerrek badutela bigarren
aktu bat...».

J.L. Otamendi

D E N B O R A P A S A

H I T Z G E Z I D U N A K

AKORDIOA ADIERAZPENAK	↓	GOLKOKO HERRI BAT UNITATEA	↓	EGUZKI ONDAREA	↓	INPROMAI, AMOLAI IDAZTIAK	↓	ZINTZOAK GIZON IZENA	↓	... EGIN GOTTIKA ARI HIL, AKATU	↓
→		↓		↓		↓		↓		↓	
OLARIAK BURLA, TRUFA	→										KATEAZ LOTU
→					ZIKINKERIAK LEHEN ETA AZKENEKOAK	→					↓
TANTALIOA MUSIKA NOTA	→		MAIZ KAPAZITATE NEURRIA	→	↓				BARIOA ERROTA	→	
→		EMAKUME IZENA PUTZU	→	↓				BI ZATI BI BORROKA LIBRE	→	↓	
GORPUTZ ATSEGIN IZAN	→				BIKO EUSKAL FONEMA	→		↓			
→					↓		ALDREBESA MUSIKA NOTA	→			
(ERREP) BEGEN DISDIRA IPOTXA	→			BARNERATU BOKALA	→		↓			KONTSONANTE KONTSONANTE	→
→				↓	KEXUA ADIERAZI	→				↓	

ENBIDO

KAXKU

4/11

URDINA, BERDEA ETA
BELTZA. KOLORE HO-
RIEK OSATZEN
DUTE IZADIA.

URDINA DA ZERUA, BERDEA, BELARRA.

ETA
BELTZA?

ETORKIZUNA.

D E N B O R A P A S A

I R R I

F A R R E Z

DEMOKRAZIA

Georgian hauteskun-deak ospatu berri dira es-traineko aldiz. Parlamen-tua osatu da, Gobernua, eta osatu beharreko guztiak, baina ez dira nonbait gehie-gi jabetzen zer eta nola egin behar dituzten gauzak. Ha-laxe ba, egoera honetan, parlamentari batek ume bat izan du, eta hospitalean da-goela, gutun bat iristen zaio Parlamentutik.

— Aldeko ehun boto, kontrako zazpi eta hiru abs-tentzioz: zorionak.

Zorioneko demokrazia!

HIL ETAGERO

Auzotar bat hil dela eta bi etxekoandre solasean:

— Inork ez daki zertaz hil den.

— Ez eta zertaz bizi zen ere...

U	L	V	X	E	K	•	V	O	N	V	N
L	•	U	L	R	V	S	•	R	I	N	•
V	U	L	V	•	U	L	V	L	S	U	G
E	L	O	K	I	B	•	N	I	O	S	•
L	V	B	•	V	I	Z	U	L	•	V	L
V	B	•	I	R	R	V	S	•	V	L	•
K	V	K	V	R	K	•	V	K	E	S	I
•	K	V	N	O	Z	I	G	V	L	O	•
K	V	N	U	Z	I	K	O	R	V	D	I
O	•	O	•	I	•	E	•	I	•	V	•

ALKANDORARIK?

Gizon gazte bat, hiruzpa-lau egun bizarra moztu ga-bea, egundoko begizuloez, ezkerreko zapataren loka-rria askatuta, mukizapia

boltsikutik kanpora eta al-kandora zikin-zikina zuela erropadenda batean sar-tzen da:

— Hau bezalako alkan-dorarik ba al duzue?

— Ez, hemen garbiak ba-karrik saltzen ditugu.

«Ristorante Giapponese Hamasei» dio Erromako kale zentriko batean ikusitako letrero honek. Giapponese, eta izena Hamasei? Segituan hartu genion susmoa, eta bai asmatu ere barrura sartu ginen bezain pronto: makailua pil-pil modura, legatz fregitua eta antzeko debildadeak ziren nagusi. Antza, japoniar familia batek euskal sukaldaritza «berria» erakutsi nahi die italiar «tifosi»ei. On egin diela! Hori bai, garesti samarra...

Urtebete oreka berriaren bila

URTEBETE joan da Moskuk Europa Ekialdeko errejimenei babesa ofizialki kendu zientetik; harez gero espero zitekeen gertatu da, baino espero baino askoz azkarrago: Armada Gorriaren boterea ia beste lejitimitaterik ez zuten aginte guztiek porrot egin dute (ez da, ahatik, bestelako barne prozesuen ondorio diren errejimen kolektibisten kasua), Alemania bateratu egin da Errepublika Federalaren eredupean... Hitz bitan: bloke politika, II. Mundu Gerraz geroztik konfliktu larri guztiak baldintzatu dituen egitate orokor eta mundiala, suntsitutzat emateko garai heldu da.

Aliantza militarrek ez dira formalki desegin —eta NATOren kasuan bada asmorik etorekizunean iraun arazteko, agian Europako estatu-mugen egonkortasuna bermatzeko eta Balkan alde tripakomintsua zaintzekio— baina bistan da mundu multipolar batean sartzen ari garela. Mende hasierako edo gerrarteko adimenentzat egitate oso arrunta zatekeen hau aski ulertezina edo manejegaitza gertatzen zaigu beti blokeen baldintzapean bilakatu garenoi, estatu arduradunik gehienak barne. Saddam Hussein ez da, segurasiki, egoera berri hau aldrebesten aditu dena, eta geroak esango du ea ez ote den bera oreka berriaren zioa azkarren aprobetxatu duena.

MULTIPOLARTZE prozesu honen bizkortasunean badu zerikusurik Sobiet Batasunean agintean dagoen eki-

poaren deliberoak: barne arazoetan iniziatiba galdurik edo erdi-galdurik badabilta ere, kanpo alorrean badirudi pausoz-pauso egitasmo zehatz bat burutzen ari direla. Zein izan daitekeen jomuga? Europaldeko kasuan, nabari da alemaniar potentzia jaioberriarekin «ardatz» politika bat (tsarrek kaiserrarekin ezezik boltxebikeek Weimar-eko Errepublikarekin lehen-danik zertu zutena) gauzatu nahi dela, nahiko arrakastaz orainartekoan; Ekialdean beste horrenbeste lortuz gero Japoniarekin, lehen mailako potentzia industrial aszendenteekiko ententea martxan legoke, perestroikaren lehen helburu ekonomikoaren mesedetan: Sobiet Batasunaren (edo, beharbada, Errusiaren?) produkziogintza eguneratzea. Helburuotako beste bi —SESB barneko nazioen kohesioa eta mugen segurtasuna lortzea— gauzatzeko, hegoladetik dituen potentzia subdesarrollatuekin (Txina, India eta Pakistan batipat) hitzarmenak lortu beharko ditu Gorbatxofek.

Orain arteko beste superpotentziaren buruhausteak, tenorw desberdinekoak izanik, ez dira txikiagoak ez konponterrezagoak: armamentismoaren anemiak jota dago Estatu Batuetako ekonomia ere, eta superpotentzia nuklearra izatea bezain garestia gerta da-kioko mundu osoaren jerdarme izatea, batez ere atomikoen erabakiortasuna egintzetan mamitu ezingo duenean. Bere basetik urrutiratu heinean guda-roste baten indarra egiten dela dioen axiomak Estatu Batuen kontra jokatzen du eta bere merkatal konpetentzi-

gilerik zuzenenek (Japoniak eta Alemaniak) Kuwaiteko test horretan hartu duten jarrera ez zaio oso lasaigarria gertatuko Bush-i.

BLOKE politikaren suntsiduraren ondotik mundu baketsuagoa izango dugula espero dutenak, hala ere, okerrean egon daitezke. Jazargoak (Iparalde aurreratua eta Hegoalde depauperatuaren arteko desmaila larregiak, gutizia ekonomiko inperialistak, barne tentsio soziopolitikoak, inmigrazioak,...) ez dira lehen baino eskasagoak eta, beharbada, aurrerantzean, bloke interes orokorren frenurik gabe bilakatuko dira bazter askotan. gerrartekom oreka sistema gatazkatsura itzultzen ari gara neurri handi batean. Nazio Batuen Erakundea bera, hainbat urtez inoperantziaren erdua, Nazioen Soziedade haren moldeak bereganatzen hasi da, orduango aje guztiekin. Noski, Wundesrepublika ez da Weimar, Estatu Batuen nagusitasun militarra ezingo dute berehalakoan tematu potentzia aszendenteek eta, seguruenik, Pazifikoaldea —eta ez, behingoz, Europa zaharra— izango da tirabira gogorrenen agerlekua. Baina etorkizun disdiratsua eta bukolikoa itxadoteko arrazoirik ez dago.

MIKEL ARAMENDI

(Kazetari)

APIKA

I N F O R M A T I K A

- Telefonoz deitze hutsarekin, zure instalazioa diseinatu dutenen laguntza jakituna gehitu diezaiokezu zure sistema informatikolari.

- Software ekoizpen zentrua. Talde gazte eta kualifikatu batek **APIKA**ren software eskaintza eguneratzen du etengabe.

- Hardware mantenu zerbitzua.

- Training zerbitzua.

- AHOLKULARITZA INFORMATIKOA
- INSTALAZIO INFORMATIKOAK
- ERABATEKO MEKANIZAZIOA

- BEHARREN ARAUERA KO PROGRAMAZIOA
- IHARDUERA EKONOMIKOEI EGOKITUTAKO APLIKAZIOAK

INFORMATIKA INTEGRALA

ETB

EUSKARARI

TINKO

BULTZATUAZ

Egunez egun.
Entzun eta aditu
dezazun, ikus eta
uler dezazun, parte hartu
eta zurea egin dezazun,
horrela bakarrik bizi
dezakezulako Euskara,
zentzumen guztiekin.
Euskal Telebistan, tinko
babesten dugu, sustraiean
eta oinarrian.
Horregatik, Euskaraz bizi
nahi dituzunean Albisteak,
Kirolak, Zinea, Ikuskizunak,
Dokumentalak,... den-dena,
EUSKAL TELEBISTA pizten
duzu ezbaierik gabe: zure
komunikabiderik hoberena
eta osatuena euskaraz.

ETB

Zurekin Zuzenean